

STK'LAR İÇİN

Kamu Harcamaları Okuma - Yazma Kılavuzu

NURHAN YENTÜRK

STK'lar İçin
Kamu Harcamaları
Okuma-Yazma
Kılavuzu

NURHAN YENTÜRK

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Kamu Harcamaları Okuma-Yazma Kılavuzu
Nurhan Yentürk

Istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 330
STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları 11
Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi 1

Istanbul, Şubat 2011

ISBN. 978-605-399-187-8

1. Baskı İstanbul, Şubat 2011

© Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı Ltd. Şti.
Yazışma Adresi: İnönü Caddesi, No: 43/A Kuştepe Şişli 34387 İstanbul
Telefon: 0212 311 52 59 - 311 52 62 / Faks: 0212 297 63 14

www.bilgiyay.com
E-posta yayin@bilgiyay.com
Dağıtım dagitim@bilgiyay.com

Dizi Editörü Nurhan Yentürk
Redaksiyon Bülent Çınar
Kapak ve Kitap Tasarımı Kadir Abbas
Dizgi ve Uygulama Maraton Dizgievi
Düzeltili Remzi Abbas
Baskı ve Cilt Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok Kat 6 No: 4 NB 7-9-11 Topkapı İstanbul
Telefon: 0212 613 03 21 - 613 48 46 / Faks: 0212 613 38 46

Istanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
A catalog record for this book is available from the Istanbul Bilgi University Library

Yentürk, Nurhan.
Kamu Harcamaları okuma-yazma kılavuzu / Nurhan Yentürk
p. cm.
Includes bibliographical references and index.
ISBN 978-605-399-187-8 (pbk.)

1. Expenditures, Public. 2. Finance, Public. 3. Public administration - Turkey.
4. Public investments. 5. Social policy. 6. Government spending policy. I. Title
HJ2151.Y46 2010

ÖNSÖZ

Istanbul Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Birimi (Bilgi STK), 2003 yılından beri sürdürdüğü eğitimler süresince üretilen 12 eğitim modülünü kapsayan yazılı ve görsel malzemelerin tümünü 2010 yılına kadar STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları ve CD'leri Dizisi kapsamında yayınladı. Bu yayınlarımızdan sonra, günümüzde STK'larla ilgili ortaya çıkan önemli konularda eğitim ve yayınlar yapmaya devam ediyoruz.

Bu konulardan bir tanesini öncelikli olarak vurgulamak isteriz: STK'ların gerek yurt dışında gerek Türkiye'de kamu harcamalarını izleme konusunda yaptıkları çalışmaların, oluşturdukları ağların ve platformların gittikçe yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Hak temelli çalışan STK'lar için, kamunun çeşitli alanlara yaptığı harcamaların izlenmesi bu harcamalara yönelik politika üretme sürecinin etkinleşmesi ve konunun kamusal alanda konuşulur hale gelmesi günümüzde önemli savunuculuk alanlarını oluşturmaktadır.

Bu konuda ortaya çıkan bilgi ve eğitim ihtiyacına cevap verebilme amacıyla bu konuda eğitim programları, eğitim kitapları ve izleme raporları üzerine çalışmaya başladık. STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi altında çıkacak olan yayınların ilk grubu temel bütçe okuma - yazma kapsamında değerlendirilebilecek olan iki eğitim kitabıdır: *Kamu Harcamaları Okuma - Yazma* ve *Çok Yıllı Bütçe Süreci*. Bu iki temel bütçe okuma - yazma eğitim kılavuzunu gençlik, çocuk, engelli, sağlık, sosyal harcamalar vb. gibi tematik izleme kılavuzları izleyecektir.

Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi'nin amacı ilgili konulardaki kamunun yaptığı harcamaların izlenebilmesi için yöntem önermek ve izleme formatını STK'lara sunmak, kamu harcamalarını izlemeyi amaçlayan kişi, STK ya da platformlar için kaynak olarak kullanılabilir yazılı malzeme üretmektir.

Bu diziden yedi eğitim kılavuzu yayımlanacaktır:

- 1) *Kamu Harcamaları Okuma - Yazma Kılavuzu*
- 2) *Çok Yıllı Bütçe Süreci ve Orta Vadeli Mali Plan İzleme Kılavuzu*
- 3) *Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu*
- 4) *Askeri Harcamaları İzleme Kılavuzu*
- 5) *Çocuğun Korunmasına Yönelik Harcamaları İzleme Kılavuzu*
- 6) *Gençlerin Güçlendirilmesine Yönelik Harcamaları İzleme Kılavuzu*
- 7) *Engellilere Yönelik Harcamaları İzleme Kılavuzu*

Bu kılavuzlarda yer alan bilgiler, teknikler ve veriler kullanılarak, ilgili yılın bütçe gerekçesi ve ekleri, kurumların faaliyet raporları internete konulduktan sonra, kamunun sosyal güvenlik, sağlık, sosyal yardım harcamalarını, askeri harcamalarını, eğitim, çocuk, gençlik ve engellilere yönelik harcamalarını ayrıntılı olarak hesaplayabilmek ve bu alandaki gelişmeleri yıllar itibarıyla izlemek mümkün olacaktır.

Vatandaşların seçtiği temsilcilerden oluşan parlamentonun en temel görevlerinden birisi kamu harcamalarının alanlarını ve miktarlarını belirlemektir. Parlamentodan aldığı yetki ile hükümet tarafından gerçekleştirilen kamu harcamalarının gelir eşitsizliği, bölgesel eşitsizlik ve fırsat eşitsizliği gibi birçok sosyal ve ekonomik etkisi vardır. Ayrıca, ekonominin üretim kapasitesi, istihdamı, hatta ücretlerin düzeyi de, yine kamu harcamaları tarafından etkilenebiliyor.

Katılımcı demokraside vatandaşların, parlamentonun ve hükümetin bu temel görevlerinin yerine getirilme sürecini bilme, şeffaf olarak izleyebilme ve bu sürece katılma hakkı vardır. Çünkü biliyoruz ki, demokrasi katılımcı demokrasi olarak anlaşıldığında alttan üste doğru sivil toplumun siyasi yaşamı denetlemesi ve siyasi yaşama katılması, toplumun örgütlenme hakkı kaçınılmaz olmaktadır. Haklar temelinde düzenlenmiş devlet-toplum ilişkileri bir yandan STK'ların toplumda demokrasinin gelişiminin ana aktörlerinden biri olmasını, diğer yandan şeffaf ve hesap verebilir bir kamu yönetiminin olmasını gerektirmektedir.

Bu harcamaların sivil toplum tarafından bilinir ve izlenebilir olması sadece şeffaflık anlamında değil, aynı zamanda uygulanan politikaların etkinliğinin kamusal alanda derinlemesine tartışılabilir hale gelmesi anlamında da önemlidir.

Türkiye'de kamu harcamaları konusunda vatandaşların ve STK'ların karşısında adeta "teknik" bilginin iktidarı bulunmaktadır. Beklentimiz odur ki, kamu harcamalarını izleme bilgisinin yayılması, şeffaflaşması ve STK'lar tarafından ulaşılabilir, izlenebilir, yorumlanabilir ve müdahale edilebilir hale gelmesi bu bilginin iktidarını zayıflatacak ve demokratikleşmeye katkıda bulunacaktır.

Günümüzde, yasama sürecinde bütçe kanununun tartışılması ve çıkarılmasına yönelik TBMM iç tüzüğü'nün milletvekillerinin bile sürece katılımını zorlaştırdığı kamuoyu önünde tartışılırken STK'ların bütçe sürecine müdahil olmalarının 'teknik' zorlukları oldukça fazladır. Bu teknik zorlukların başında internet ortamında yayımlanan verilerin kısıtlı olması gelmektedir. Ancak bu teknik zorluğun son yıllarda özellikle Merkezi Yönetim bütçesi açısından büyük oranda aşılabildiğini görmekteyiz. 2003 yılında Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile çok yıllık bütçelemeye geçiş ve 2006 yılından itibaren Orta Vadeli Mali Plan (OVMP) hazırlanarak gelecek üç yıla ilişkin gelir ve gider tahminlerinin hazırlanıyor olması verilere ulaşım ve izleme sürecini kolaylaştırmıştır.

Öte yandan, özellikle Türkiye'deki sosyal koruma ve askeri harcamalar alanında değerli akademisyen ve bürokratların yaptıkları yayımlanmış çalışmalar bulunmaktadır. Burada amaç bu iki önemli kamu harcama alanı ile ilgili verileri ve süreçleri iktisatçı olmayanlar tarafından izlenebilir ve anlaşılabilir hale getirmek, bu iki alandaki harcamaları uluslararası yöntemler ışığında hesaplayabilmek; STK'ların ve kamuoyunun bilgisine sunmaktır. Diğer yandan, birçok farklı kamu idaresi tarafından yapılan çocuğa, gençlere ve engellilere yönelik harcamaların bir arada görülebileceği herhangi bir kaynak olmadığı gibi, ne yazık ki milletvekilleri de bu tür sosyal alanlara yapılan harcamaları ayrıntılı olarak görmeden TBMM'de sürdürülen bütçe görüşmelerine katılmaktadırlar. Dizi kapsamında yayımlanacak kılavuzlar ile bu açığın kapatılması amaçlanmaktadır.

Bu kılavuzlar STK Eğitim ve Araştırma Birimi'nin İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'yla ortak yürüttüğü bir çalışmadır. Bu dizi çerçevesinde yayımlanacak olan kılavuzlar <http://stk.bilgi.edu.tr/stk-Butce.asp> ve <http://www.bilgiyay.com> adreslerinden takip edilebilir.

Bu dizi kapsamında hazırlanan her kılavuz birçok akademisyen ve bürokratin katkıları ile ortaya çıkmıştır. Bu anlamda bu kılavuzlar, gerek ortak yazarların gerekse birçok akademisyen ve bürokratin kolektif heyecanının bir ürünüdür.

Elinizde bulunan ve dizinin ilk kılavuzu olan *Kamu Harcamaları Okuma - Yazma Kılavuzu*'nun yazım sürecinde Sayın Doç. Dr. Ahmet Kesik çok değerli katkılarda bulundu. Kendisine çok teşekkür ederim.

En büyük teşekkürüm, Bilgi STK'nın 2009 yılından itibaren düzenlediği Kamu Harcamaları İzleme Eğitimi ve Kampı'na katılan STK temsilcilerinedir; bu kılavuzun geliştirilmesi, anlaşılır hale getirilebilmesi ve örneklerle desteklenmesi konularında yardımlarını esirgemediler.

Prof. Dr. NURHAN YENTÜRK

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi Direktörü

STK Çalışmaları-Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi Editörü

İçindekiler

ÖNSÖZ	3
GİRİŞ: KILAVUZUN KAPSAMI	7
1. KURUMLAR	9
1.A. Merkezi Yönetim	10
1.A.1. Genel bütçeli idareler	10
1.A.2. Özel bütçeli idareler	11
1.A.3. Düzenleyici ve denetleyici kurumlar	12
1.B. Genel Yönetim	13
1.B.1. Sosyal güvenlik kurumları	13
1.B.2. Mahalli idareler	13
1.C. Genel Devlet	14
1.C.1. Bütçe dışı fonlar	14
1.C.2. İşsizlik Sigortası Fonu	14
1.C.3. Döner sermaye kuruluşları	15
1.D. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)	15
2. KAVRAMLAR	17
2.A. Kamu Maliyesiyle İlgili Temel Kavramlar	17
2.B. Kamu Kesimi Genel Dengesi ve Kamu Kesimi Borçlanma Gereği	18
2.C. KİT'lerle İlgili Kavramlar	19
2.D. Temel Ekonomik Kavramlar	20
2.E. Oranlar, Paylar ve Büyüme	22
3. HARCAMALARIN SINIFLANDIRILMASI	25
3.A. Ekonomik Sınıflandırma	25
3.A.1. Ekonomik sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim gerçekleşmiş harcamaları	26
3.A.2. Ekonomik sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim harcama kalemleri	27
3.B. Fonksiyonel Sınıflandırma	36
3.B.1. Fonksiyonel sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim gerçekleşmiş harcamaları	37
3.B.2. Fonksiyonel sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim harcama kalemleri	38
4. HARCAMALARIN İDARELER TEMELİNDE İZLENMESİ	47
4.A. İdarelerin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Harcamaları	48
4.B. İdarelerin Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Harcamaları	51
4.C. Genel ve Özel Bütçeli İdarelerin Ödenek Cetvelleri	53
4.D. Özel Bütçeli İdarelerin Gelir Cetvelleri	56
EKLER	59
EK 1: Veri Kaynakları	59
EK 2: İdarelerin Ekonomik ve Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Harcamaları	63
DİZİN	64

GİRİŞ: KILAVUZUN KAPSAMI

Elinizde bulunan çalışmanın amacı, iktisatçı ya da maliyeci olmayan STK üyelerine ilgilendikleri kurum ya da harcama kalemleri ile ilgili izleme yapabilmeleri için gerekli temel bilgileri özet olarak anlatmak ve örneklerle izlemeyi kolaylaştırıcı bir kılavuz sunmaktır. Böylece STK'ların, ilgilendikleri konularda kamunun harcamalarını da izleyerek yaptıkları savunuculuk faaliyetlerini zenginleştirmelerine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Bu kılavuz dört ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilkinde kamu sektöründe yer alan kurumların bir tanıtımı yapılmakta, çeşitli idarelerle ilgili verilerin nerede yer aldığı gösterilmekte ve verilerin bulunabilecekleri kaynaklar açıklanmaktadır. Kılavuzun ikinci bölümünde bütçe, gelir, gider, bütçe açığı, bütçe dengesi, faiz dışı fazla gibi doğrudan maliye ile ilgili kavramların yanı sıra GSYH, deflator, enflasyon gibi bütçe izlemek için gerekli çeşitli iktisadi kavramlara yer verilmektedir. Kamu harcamaları ile ilgili izleme yaparken kullanılması gereken çeşitli oranlar, büyümelerin hesaplanma yöntemleri ve tüm teknik araçlar bu kılavuzun ikinci bölümünde örnek ve formüllerle gösterilmekte, okuyucunun kendi başına izleme yapmak istediğinde atması gereken adımlar anlatılmaktadır.

Üçüncü bölümde, kamu harcamalarının sınıflandırılma çeşitlerine yer verilmektedir. Burada en temel iki sınıflandırma olan ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaların ana ve alt kalemleri tanıtılmaktadır. STK'lar için herhangi bir kamu idaresinin harcamasının ne olduğunun ötesinde, söz konusu idarenin harcamasının ne kadarının personel ne kadarının mal ve hizmet alımı gibi ekonomik alanlarda yapıldığını (ekonomik sınıflandırma) görmek önemlidir. Ya da aynı idarenin harcamasının ne kadarının eğitime ne kadarının sosyal yardıma gittiği gibi yerine getirdiği işlevlere göre (fonksiyonel sınıflandırma) dağılımını görmek önemlidir.

Dördüncü bölümde genel bütçe kapsamındaki idarelerin harcamalarının teker teker ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre dağılımları incelenmektedir. Özellikle SHÇEK, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Savunma Bakanlığı gibi tek bir kurumun harcamalarını ayrıntılı olarak izlemeyi hedefleyen STK'lar için bu bölüm özel bir önem taşımaktadır. Kamu idarelerinin her yıl Ocak ayında bütçe kanunu ile birlikte internet sitesine konulan ödenek cetvelleri dördüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenmektedir. Ödenek cetvelleri idarelerin genel müdürlük ya da daire başkanlığı gibi alt birimlerinin harcamaları için ayrılan ödeneklerin görülmesi bakımından yararlıdır. Örneğin Sağlık Bakanlığı'nın ödeneğinin ne kadarının Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne, ne kadarının Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne ayrıldığını görmek mümkün olmaktadır. Dördüncü bölümdeki bilgiler idarelerin ödenek ya da harcamalarındaki artışın ya da azalışın nereden kaynaklandığının izlenmesi açısından çok önemlidir.

Üçüncü ve dördüncü bölümlerde de örnekler ve ödevler yer almaktadır. Herhangi bir idarenin harcamalarının izlenmesi için adım adım yeterli bilgi ve beceriyi okuyucuya kazandıracak şekilde tasarlanmıştır. Her konunun sonunda yer alan ödevlerin yapılması durumunda hem veri kaynaklarına ulaşılması, hem de önerilen formüllerin uygulanarak izlenmesi ve yorumlar yapılması mümkün olacaktır.

Eklerde önce kılavuzun içinde anılan önemli ve izleme yapmak için sürekli kullanılması gereken kaynakların elde edildiği internet siteleri ayrıntılı olarak tanıtılmaktadır.

1. KURUMLAR

Kamu sektöründe yer alan kurumların sınıflandırılması, 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na dayanarak yapılacaktır.

5018 sayılı ve 10.12.2003 tarihinde kabul edilen kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Genel Yönetim kapsamındaki idareleri kapsar. Bu Kanun'a göre:¹

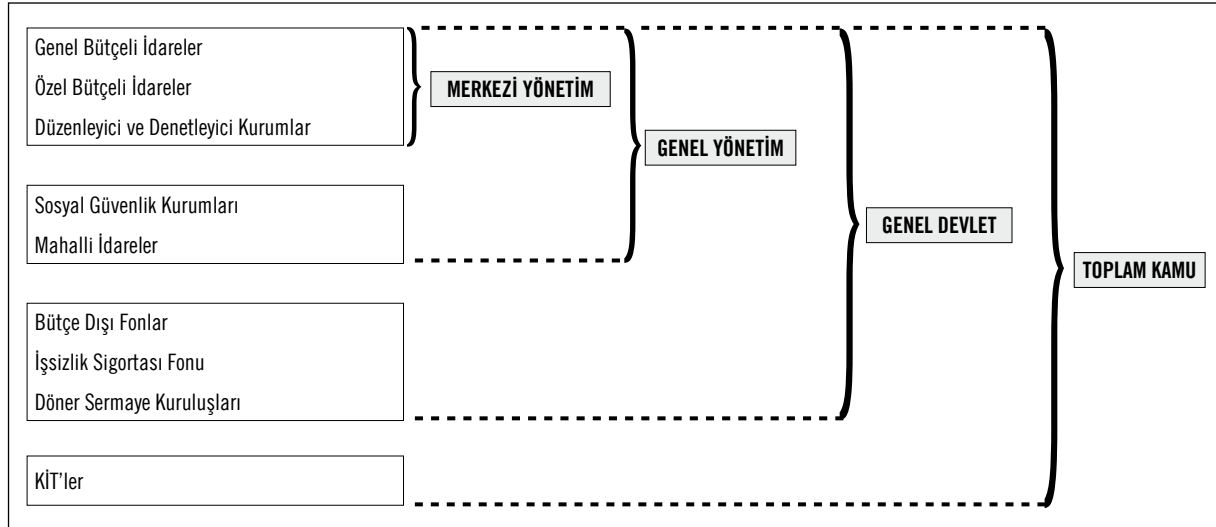
“Genel Yönetim kapsamındaki idarelerin bütçeleri; Merkezi Yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçeleri ve mahallî idareler bütçeleri olarak hazırlanır ve uygulanır. Kamu idarelerince bunlar dışında herhangi bir ad altında bütçe oluşturulamaz.”

“Bu kurumlar arasından Merkezi Yönetim bütçesi, bu Kanuna ekli (I), (II) ve (III) sayılı cetvelerde yer alan (sırasıyla genel bütçeli idareler, özel bütçeli idareler ve düzenleyici ve denetleyici kurumlar) kamu idarelerinin bütçelerinden oluşur. Genel bütçe, devlet tüzel kişiliğine dahil olan ve bu Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idarelerinin bütçesidir. Özel bütçe, bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen ve bu Kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan her bir kamu idaresinin bütçesidir. Düzenleyici ve denetleyici kurum bütçesi, özel kanunlarla kurul, kurum veya üst kurul şeklinde teşkilatlanan ve bu Kanuna ekli (III) sayılı cetvelde yer alan her bir düzenleyici ve denetleyici kurumun bütçesidir.”

Bu kanun ile yapılan sınıflandırmaya göre Türkiye’de mali yönetim sisteminin içinde yer alan idareler; Genel Yönetim kapsamında yer alan idareler (Merkezi Yönetim, sosyal güvenlik kurumları, mahalli idareler) ile fonlar ve döner sermayelerden oluşmaktadır. Toplam Kamu’ya ise KİT’lerin de dahil edilmesiyle ulaşıyor.²

Kamu Kesimi Genel Dengesi’nin hesaplanmasında yer alan kurumlar ve bunların gruplandırılması Çizim 1’de verilmektedir.

ÇİZİM 1. Toplam Kamu

1 Kaynak: <http://www.sp.gov.tr/documents/5018kmykk.pdf>.

2 Kurumlar, kurumların sınıflandırılması ile ilgili olarak bkz. Falay, N. Şahin, M. ve Kesik, A. (2006), *Kamu Maliyesine Yeni Bir Bakış*, Seçkin Yayıncılık, Ankara; Mutluer, K. Öner, E. ve Kesik, A. (2007), *Kamu Maliyesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Her yıl Ocak ayında yayınlanan ilgili yılın bütçe kanununda Merkezi Yönetim kapsamındaki idarelerin hangileri olduğu görülebilir. Ayrıca ilgili yılın bütçe kanununa ekli olarak her yılın Ekim ayında TBMM'ye gönderilen bütçe gerekçesinde Genel Yönetim ve Genel Devlet idarelerine de yer verilir. Aşağıda listelenen idareler 2011 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'nda ve 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi'nde yer alan genel idarelerdir.³ Çok az olmakla birlikte, yeni idarelerin kurulması söz konusudur. Örneğin Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı genel bütçeli idareler olarak 2010 yılında kurulmuşlardır. Karayolları Genel Müdürlüğü 2010 yılından itibaren genel bütçeli idarelerden çıkarılıp özel bütçeli idareler arasına alınmıştır. Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk Kültür Merkezi ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 2010 yılından itibaren özel bütçeli idareler arasında yer almaktadır.

1.A. Merkezi Yönetim

Kanunda belirtildiği gibi, Merkezi Yönetim kapsamındaki idareler genel bütçeli idareler, özel bütçeli idareler ve düzenleyici ve denetleyici kurumları kapsamaktadır.

1.A.1. Genel bütçeli idareler

Merkezi Yönetim kapsamındaki genel bütçeli idareler Tablo 1'de görülmektedir. Bakanlıklar ve bakanlıklara bağlı taşra teşkilatları giderleri bu bütçeden karşılanır.⁴ Bunun dışında genel bütçeden birçok özel bütçeli kurumun, sosyal güvenlik kurulumları ve fonlar gibi birçok kamu kurumunun bütçesine de transferler yapılır.

TABLO 1. Genel Bütçeli İdareler

Cumhurbaşkanlığı	Milli Savunma Bakanlığı
Türkiye Büyük Millet Meclisi	İçişleri Bakanlığı
Anayasa Mahkemesi	Jandarma Genel Komutanlığı
Yargıtay	Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı
Danıştay	Emniyet Genel Müdürlüğü
Sayıştay	Sahil Güvenlik Komutanlığı
Başbakanlık	Dışişleri Bakanlığı
Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı	Maliye Bakanlığı
Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği	Gelir İdaresi Başkanlığı
Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	Milli Eğitim Bakanlığı
Devlet Personeli Başkanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	Sağlık Bakanlığı
Hazine Müsteşarlığı	Ulaştırma Bakanlığı
Dış Ticaret Müsteşarlığı	Denizcilik Müsteşarlığı
Gümrük Müsteşarlığı	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
Diyanet İşleri Başkanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Özürhükler İdaresi Başkanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Çevre ve Orman Bakanlığı
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
Adalet Bakanlığı	

3 Bu bölümde tablolarda yer alan idarelerin listeleri 2011 Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi'nden alınmıştır. Bütçe kanunları ve bütçe gerekçelerine www.bumko.gov.tr internet sitesinde Bütçe seçeneğinde yer alan Bütçe Kanunu veya Bütçe Gerekçesi seçilerek ulaşılabilir. Bütçe kanunları ve gerekçelerinin internet sitesinin kapsamlı tanıtımı ve yol haritası için ayrıntılı bilgi EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 1'e bakılabilir.

4 Taşra teşkilatı örneği olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın il müdürlükleri verilebilir.

1.A.2. Özel bütçeli idareler

Özel bütçeli idareler de genel bütçeli idareler gibi kamu hizmeti vermektedirler. Bu kurumlar genellikle bir bakanlığa bağlıdır ve verdikleri hizmet karşılığında gelir elde edebilirler.

Ancak gelirlerinin giderleri karşılayamadığı durumlarda genel bütçeden hazine yardımı almaktadırlar. Gelirlerinin dağılımı incelendiğinde, çok genel olarak ifade etmek gerekirse, özel bütçeli idarelerin gelirlerinin yaklaşık % 25'i öz gelirler iken yaklaşık % 75'i genel bütçeden karşılanmaktadır.

Özel bütçeli idareler iki büyük grup olarak sınıflandırılmaktadır. Bunlardan yükseköğretim kurumları Tablo 2.a'da, diğer özel bütçeli idareler Tablo 2.b'de sunulmaktadır.

TABLO 2a. Yükseköğretim Kurumları

Yükseköğretim Kurulu	Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Ankara Üniversitesi	Muğla Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Hacettepe Üniversitesi	Kırıkkale Üniversitesi
Gazi Üniversitesi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi	Galatasaray Üniversitesi
İstanbul Teknik Üniversitesi	Ahi Evran Üniversitesi
Boğaziçi Üniversitesi	Kastamonu Üniversitesi
Marmara Üniversitesi	Düzce Üniversitesi
Yıldız Teknik Üniversitesi	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Uşak Üniversitesi
Ege Üniversitesi	Rize Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi	Namık Kemal Üniversitesi
Trakya Üniversitesi	Erzincan Üniversitesi
Uludağ Üniversitesi	Aksaray Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi	Giresun Üniversitesi
Selçuk Üniversitesi	Hitit Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi	Bozok Üniversitesi
Erciyes Üniversitesi	Adıyaman Üniversitesi
Cumhuriyet Üniversitesi	Ordu Üniversitesi
Çukurova Üniversitesi	Amasya Üniversitesi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Karadeniz Teknik Üniversitesi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Atatürk Üniversitesi	Sinop Üniversitesi
İnönü Üniversitesi	Siirt Üniversitesi
Fırat Üniversitesi	Nevşehir Üniversitesi
Dicle Üniversitesi	Karabük Üniversitesi
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Gaziantep Üniversitesi	Çankırı Karatekin Üniversitesi
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Artvin Çoruh Üniversitesi
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Bilecik Üniversitesi
Harran Üniversitesi	Bitlis Eren Üniversitesi
Süleyman Demirel Üniversitesi	Kırklareli Üniversitesi
Adnan Menderes Üniversitesi	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	Bingöl Üniversitesi
Mersin Üniversitesi	Muş Alparslan Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi	Mardin Artuklu Üniversitesi
Balıkesir Üniversitesi	Batman Üniversitesi
Kocaeli Üniversitesi	Ardahan Üniversitesi
Sakarya Üniversitesi	Bartın Üniversitesi
Celal Bayar Üniversitesi	Bayburt Üniversitesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Gümüşhane Üniversitesi
Mustafa Kemal Üniversitesi	Hakkari Üniversitesi
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Iğdır Üniversitesi
Kafkas Üniversitesi	Şırnak Üniversitesi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Tunceli Üniversitesi
Niğde Üniversitesi	Yalova Üniversitesi
Dumlupınar Üniversitesi	

Üniversitelerin gelirleri arasında harçlar, yurt ücretleri, kira gelirleri, araştırma ve eğitim hizmeti gelirleri gelmektedir.⁵ Diğer özel bütçeli idareler arasında STK'lar için önemli olan birçok idare vardır. Örneğin, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün gelirleri arasında kira gelirleri, kamu bankalarına olan iştiraklerinin gelirleri ve bağışlar gelmektedir. Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun gelirleri arasında öğrencilere verilen kredilerin tahsilatı, yurt ücretleri gelmektedir.

TABLO 2b. Diğer Özel Bütçeli İdareler

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi	Milli Prodüktivite Merkezi
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı	Türk Patent Enstitüsü
Atatürk Araştırma Merkezi	Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü
Atatürk Kültür Merkezi	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
Türk Dil Kurumu	Savunma Sanayi Müsteşarlığı
Türk Tarih Kurumu	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi
Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü	İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu	Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
Türkiye Bilimler Akademisi Başkanlığı	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı	GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü
Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü	Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu
Orman Genel Müdürlüğü	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
Vakıflar Genel Müdürlüğü	Mesleki Yeterlilik Kurumu Başkanlığı
Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü	Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
Türk Akreditasyon Kurumu	Karayolları Genel Müdürlüğü
Türk Standartları Enstitüsü	

1.A.3. Düzenleyici ve denetleyici kurumlar

Türkiye'de uzun yıllardır çevre, yapı, banka denetimi gibi birçok merkezi ve yerel yönetimler tarafından yüklenilmiş denetlemelerin gerçekleştirilmesinde sorunlar olduğu bilinmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde de özellikle piyasanın kendi haline bırakıldığında spekülasyon kâr arayışlarının, ekonomiyi krize sürükleyen aşırı finansal getiri arayışlarının, tekelleşme eğilimlerinin regüle edilmesi gerektiği anlayışı egemen olmaya başlamıştır. Özellikle, küreselleşmenin yarattığı olumsuz koşullar ve ulus-devletin güçsüzleşmesi ile birleşince ekonomiden çevreye birçok alanda çeşitli bağımsız denetleme kurumlarının oluşturulduğu bilinmektedir. Bu kurullar, merkezi hükümetin hiyerarşik kontrolünün dışında, kural koyma, uygulama ve denetleme görevlerini yerine getirebilmektedirler. Bu kapsamda Türkiye'de kurulmuş sekiz adet düzenleyici ve denetleyici kurum vardır ve Merkezi Yönetim içinde yer almaktadırlar.

Düzenleyici ve denetleyici kurumların özgelirleri giderlerini karşılamakta ve genel bütçeden herhangi bir katkı almamaktadırlar. 2011 Bütçe Kanunu'nda yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar Tablo 3'te verilmektedir.

TABLO 3. Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu	Kamu İhale Kurumu
Sermaye Piyasası Kurulu	Rekabet Kurumu
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	Tütün, Tütün Ürünleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu

5 Özel bütçeli idarelerin gelir cetvellerinin ayrıntılı incelenmesi için bkz. bu kılavuzun 4. bölümü.

1.B. Genel Yönetim

Genel Yönetim bütçesinden söz ettiğimizde yukarıda sayılan Merkezi Yönetim kapsamındaki idarelere ek olarak sosyal güvenlik kurumları ve mahalli idareler anlaşılmaktadır (Çizim 1).

1.B.1. Sosyal güvenlik kurumları

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun hesaplarının izlenebilmesi konusunda ortaya çıkan en temel değişim Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağkur'un Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (SGK) adı altında birleştirilmesi olmuştur.⁶ Böylece, SGK ile bu üç kurumun sürmekte olan hizmetleri ve harcamaları tek çatı altında toplanmıştır.

Sosyal Güvenlik Kurumu, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağkur'un çatısı altında toplandığı kuruma verilen isimdir. Sosyal güvenlik kurumları dendiğinde SGK ve İŞKUR düşünülmektedir (Tablo 4). Her iki kuruma genel bütçeden transfer yapılmaktadır. Özellikle SGK'ya genel bütçeden yapılan transferin miktarı çok önemlidir. 2009 yılında SGK'ya faturalı ödemeler, ek karşılıklar, emeklilere yapılan ek ödeme, prim indirimi ve özürlü primi teşviki karşılığı olmak üzere genel bütçeden Maliye Bakanlığı bütçesinden transfer yapılmıştır. Bu ödemeler Sosyal Güvenlik Kurumu'nun kendi görevi kapsamına ek olarak katlandığı ilave maliyetler olarak aktarılan kaynaklardır. Bu transferlerden sonra açığı olan SGK'ya açığı kadar bir kaynak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bütçesinden sağlanmıştır.⁷

TABLO 4. Sosyal Güvenlik Kurumları

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)
SSK
Emekli Sandığı
Bağkur
Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR)

1.B.2. Mahalli idareler

Mahalli idare kapsamında bulunan kamu idareleri; il özel idareleri, belediyeler ve büyükşehir belediyelerini kapsamaktadır. Mahalli idareler bütçesine büyükşehir belediyelerine bağlı su, kanalizasyon, doğal gaz, toplu taşıma hizmetlerini yürüten kuruluşlar da dahildir. Bu kapsamdaki bütün idarelerin bütçeleri mahalli idareler bütçesini oluşturur. Mahalli idarelerin bütçeleri kendi organları tarafından hazırlanır. Mahalli idarelere ilgili Kanun'da öngörülen oranlar ve miktarlar çerçevesinde genel bütçeden katkı yapılır.

TABLO 5. Mahalli İdareler

İl Özel İdareleri
Belediyeler
Büyükşehir Belediyeleri
Büyükşehir Belediyeleri Bağlı Kuruluşlar

Belediyelerin gelirleri arasında genel bütçeden yapılan transferler dışında, yerel vergiler de bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerine belediyenin sınırları içinde toplanan ve genel bütçeye gelir olarak giren gelir vergilerinin % 5'i, diğer belediyelere % 6'sı transfer edilmektedir.

Yerel vergi gelirleri olarak ilan ve reklam vergisi, eğlence vergisi, haberleşme vergisi, elektrik tüketim vergisi, yangın sigorta vergisi, çevre temizlik vergisi, emlak vergisi, arazi vergisi gibi vergiler belediyelerin gelirleri arasındadır. Belediyelerin topladıkları harçlar bina inşaat harcı, ölçü ve tartı aletle-

6 20.5.2006 tarih 5502 sayılı Kanun.

7 SGK ve İŞKUR'un bütçelerinin ve Merkezi Yönetim bütçesinden bu iki kuruma yapılan transferlerin ayrıntılı olarak incelenmesi bkz. *Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, İstanbul. <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>

ri muayene harcı, işyeri açma izin harcı, tatil günleri çalışma harcı, işgal harcı gibi kalemlerden oluşmaktadır. Kanalizasyon ve yol harcamalarına katılım payı gibi paylar da belediyelerin gelirleri arasındadır. Belediyeler ayrıca ücrete tâbi işler yapabilir, madenlerden pay alabilir ve müze giriş ücreti alabilirler. Belediyelerin kurdukları iktisadi işletmeler üzerinde gelir elde etmeleri de mümkündür.

İl özel idarelerinin gelirlerinin % 75'inden daha yüksek bir kısmı genel bütçeden karşılanmaktadır. İl özel idarelerinin diğer geliri ise kendilerine tahsis edilen gayrimenkullerden elde ettikleri kira gelirleridir.

1.C. Genel Devlet

Genel Devlet, Genel Yönetim kapsamında idarelerin dışında fonları, İşsizlik Sigortası Fonu'nu ve döner sermaye kuruluşlarını kapsamaktadır (Tablo 1).

1.C.1. Bütçe dışı fonlar

Bütçe dışı fonlar, belirli bir amaca yönelik olarak, kanunla belirtilmiş şekilde bütçe dışında oluşturulan mali kaynak olarak tanımlanabilir. Bu mali kaynağın harcanması mali yılı aşabilir, yani fonda mali kaynak birikebilir. Örneğin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun (SYDTF) kanunla belirlenmiş gelirleri arasında gelir ve kurumlar vergisi tahsilat toplamının % 2,8'i, trafik para cezalarının % 50'si, RTÜK gelirlerinin % 15'i, genel bütçeye konulacak ödenekler, her nevi bağış ve yardımlar sayılmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) 14.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur. 2004 yılında yürürlüğe giren 5263 sayılı Kanun ile Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırılmıştır. SYDTF'de toplanan kaynak, Fon Kurulu kararları ile ülke genelinde kurulu bulunan 931 vakfa aktarılmakta ve ihtiyaç sahibi yoksul vatandaşlara ayni ve nakdi yardımlar ulaştırılmaktadır.

TABLO 6. Bütçe Dışı Fonlar

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
Savunma Sanayini Destekleme Fonu
Özelleştirme Fonu

Savunma Sanayini Destekleme Fonu'nun (SSDF) gelirleri arasında her yıl bütçeye bu maksatla konulacak ödenek, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni güçlendirmek amacıyla kurulmuş bulunan vakıflardan (Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, TSKGV) Fon'a yapılacak transferler, Millî Piyango'dan, talih oyunlarından elde edilen gelirler, Fon'un mal varlığından elde edilecek gelirler, bedelli askerlikten elde edilecek gelirler, bağış ve yardımlar bulunmaktadır.

Savunma Sanayini Destekleme Fonu (SSDF) 3238 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile, TSK'nın modernizasyonunun sağlanması ve Türkiye'de modern savunma sanayinin kurulması için gerekli kaynağın, genel bütçe dışında devamlı ve istikrarlı bir şekilde temini amacıyla, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı emrinde kurulmuştur. Fon'dan yapılan harcamalar, silah üretimi için verilen krediler, sermaye iştiraki ve silah alım ve üretimi ile ilgili proje bedellerinden oluşmaktadır.

1.C.2. İşsizlik Sigortası Fonu

Fon'un gelirleri, prim gelirleri, bütçe katkısı ve faiz gelirlerinden oluşmaktadır. İşsizlik sigortası, bir işyerinde çalışırken, kendi istek ve kusuru dışında işini kaybedenlerin, uğradıkları gelir kayıplarını kısmen de olsa karşılayarak kendilerinin ve aile fertlerinin zor duruma düşmelerini önlemek amacıyla sigortacılık tekniği ile faaliyet gösteren, Devlet tarafından kurulan zorunlu bir sigorta koludur.

İşsizlik sigortasının uygulanmasına ilişkin olarak primlerin ve cezaların toplanması ve İşsizlik Sigortası Fonu'na aktarılmasından SGK; diğer tüm işlemlerin yapılmasından da Türkiye İş Kurumu yetkili, görevli ve sorumlu tutulmuşlardır. Fon'un harcamalarının başında sigortalı işsizlere verilen ödenekler gelmektedir. İşsizlere meslek edindirme eğitimi için yapılacak harcamalar da Fon'un giderleri arasında sayılmaktadır.

1.C.3. Döner sermaye kuruluşları

Bu kuruluşlar iktisadi işletme mantığı ile çalışan kuruluşlardır. Bir genel ya da özel bütçeli idareye bağlı olarak çalışırlar. Başlangıçta bütçeden tahsis edilen ödenekle kurulmuşlardır. Verdikleri hizmetler sonunda elde edilen gelirleri kullanarak bu sermayeyi artırabilirler, gelirlerinin bir bölümü her ay kesilerek bütçeye gelir olarak kaydedilir. Bağlı oldukları idarenin memurlarını çalıştırabilir ve onlara katkılarına göre ödeme yapabilirler. En önemli örneği Sağlık Bakanlığı'na ve üniversitelere bağlı döner sermaye işletmeleridir.

TABLO 7. Döner Sermaye İşletmesine Sahip Kamu İdareleri

Başbakanlık	Adalet Bakanlığı
Vakıflar Genel Müdürlüğü	Yargıtay Yayınları
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Adli Tıp Kurumu
Dini Yayınlar	Dışişleri Bakanlığı
Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Türkiye İstatistik Kurumu	İçişleri Bakanlığı
Başbakanlık Basımevi	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
Gümrük Müsteşarlığı Tasfiye İşleri Genel Müdürlüğü	Milli Eğitim Bakanlığı
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Eğitim ve Araştırma Merkezi Başkanlığı
Yapı İşleri Genel Müdürlüğü	İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Merkezi
Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü	Çevre ve Orman Bakanlığı
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	Çevre ve Orman Bakanlığı Döner Sermaye
Ulaştırma Bakanlığı	Orman Genel Müdürlüğü
Milli Savunma Bakanlığı	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler

1.D. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KIT)

Kamu iktisadi teşebbüsleri, genel olarak “kamusal kaynakları kullanarak ekonomik alanda faaliyet gösteren devlet şirketleri” olarak tanımlanmakta, Avrupa Birliği, IMF ve OECD tarafından yayımlanan yasal metinler ve dokümanlarda ise “yönetim kontrolü merkezi veya yerel kamu idarelerinin elinde olan işletmeler”i ifade etmektedir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri veya bilinen adıyla KIT'ler, 233 sayılı KHK'ya tabi ve sermayesinin tamamı devlete ait olan İktisadi Devlet Teşekkül ve Kamu İktisadi Kuruluşlarının adıdır. **İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT)**: İktisadi alanda ticari saslara göre, kâr amacı güderek faaliyet gösteren teşebbüslerdir (MKEK, EÜAŞ, ÇAYKUR, BOTAS, TTK ve TKİ gibi). **Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK)**: İktisadi alanda tekel niteliğini haiz mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üreten ve pazarlayan teşebbüslerdir (TCDD, KIYEM, PTT ve DHMI gibi).⁸ Tablo 9'da, KIT'ler ve özelleştirme portföyündeki kuruluşlar verilmektedir.

2000 yılına kadar 233 sayılı KHK'ya tabi birer şirket olarak faaliyet gösteren kamunun pay sahibi olduğu bankalardan T.C. Ziraat Bankası A.Ş., T.C. Halk Bankası A.Ş. ve T.C. Emlak Bankası A.Ş.,

8 KIT'lerle ilgili tanımlar ve Tablo 8'de yer alan liste Hazine Müsteşarlığı, 2007 Kamu İşletmeleri Raporu'ndan alınmıştır. Her yıl KIT'lerin listesine ise Hazine Müsteşarlığı, Kamu İşletmeleri Raporu'ndan ulaşılabilmektedir (www.hazine.gov.tr > Kamu Finansmanı > 20.. Kamu İşletmeleri Raporu).

2000 yılından sonra KİT statüsünden çıkartılmıştır. Bu bankalardan ilk ikisi özelleştirmeye hazırlanacak şekilde yeniden yapılandırılmakta, Emlak Bankası A.Ş. ise tasfiye halindedir. Kalkınma Bankası, Vakıflar Bankası, İhracat ve Kredi Bankası ile İller Bankası kendi kanunları doğrultusunda faaliyet göstermektedir.

TABLO 8. KİT'ler

Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü
Elektrik Üretim A.Ş.	Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü
Türkiye Elektrik İletim A.Ş.	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü
Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü
Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü	Türkiye Elektromekanik Sanayii A.Ş.
Türkiye Taşkömürü Kurumu	Özelleştirme Kapsamındaki KİT'ler
Türkiye Petrolleri A.O.	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.
Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü	Sümer Halıcılık ve El Sanatları Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Petkim Petrokimya Holding A.Ş.
Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Sümer Holding A.Ş.
Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü	Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.
Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş.
Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü	Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.

2. KAVRAMLAR⁹

2.A. Kamu Maliyesiyle İlgili Temel Kavramlar

Bütçe: Belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri olarak tanımlanır. Bir aile için düşündüğümüzde, ailenin ne kadar parasal kaynağının olacağına ve bunları hangi önceliklerle harcayacağına karar verme planı denilebilir. Kamu için düşündüğümüzde, bütçe basit rakamlardan daha fazlasını ifade eder. İktidarlar, kamu bütçesinin harcamalarını belirlerken aslında toplumsal önceliklerini açıklamış olurlar.

Gider: Kanunlara dayanılarak yaptırılan iş, ödenen maaşlar, alınan mal ve hizmet bedelleri, sosyal güvenlik katkı payları, iç ve dış borç faizleri, ekonomik, mali ve sosyal transferler, verilen bağış ve yardımlar, vb. giderleri anlatır.

Gelir: Kanunlarına dayanılarak toplanan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay veya benzeri gelirler, faiz, zam ve ceza gelirleri, taşınır ve taşınmazlardan elde edilen her türlü gelir, hizmet karşılığı elde edilen gelirler, alınan bağış ve yardımlar, vb. gelirleri anlatır.

Bütçe dengesi: Bütçedeki gelirler ile giderler arasındaki dengeyi gösterir.

Denk bütçe: Bütçede gelirlerin giderlere eşit olması durumudur.

Bütçe açığı: Bütçede giderlerin gelirlerden fazla olması durumudur.

Bütçe fazlası: Bütçede gelirlerin giderlerden fazla olması durumudur.

Faiz dışı fazla: Giderler ile faiz harcamalarının gelirlerden çıkarılması yoluyla hesaplanır. Bir başka ifadeyle faiz harcamaları hariç giderler ile gelirler arasındaki dengeyi gösterir.

TABLO 9. Merkezi Yönetim Dengesi ve Faiz Dışı Dengesi (cari fiyatla, milyon TL)

	Gelir	Gider	Denge	Faiz harcaması	Faiz dışı gider	Faiz dışı denge
2007	190.360	204.068	-13.708	48.753	155.315	35.045
2008	209.598	227.031	-17.432	50.661	176.370	33.228
2009	215.458	268.219	-52.761	53.201	215.018	440

Kaynak: DPT, 2009, 2010 ve 2011 Yılı Programı. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2.

Merkezi Yönetim 2007 yılında 13.708 milyon TL açık vermiştir. Ancak bu açık faiz harcamaları çıkarılarak hesaplandığında, Tablo 9'un ilk satırında görülen 35.045 milyon TL'lik Merkezi Yönetim faiz dışı bütçe fazlasına ulaşılmaktadır. Yani eğer Merkezi Yönetim'in iç ve dış borçlarından kaynaklanan faiz ödemeleri olmasaydı bütçe fazla verecekti. Bu durum 2008 yılında da devam etmektedir. Ancak Tablo 9'un 3. satırında görüldüğü gibi, 2009 yılı için durum farklıdır. 2009 yılında kamu açığı çok yükselmiştir. Bunun temel nedeni, 2008 yılının sonunda girilen küresel kriz ortamı ve ekonomideki daralmadır. 2009 yılında önemli bir kamu açığı ortaya çıkmış ve faiz harcaması olmasa dahi kamunun bütçe fazlası önceki yıllara göre çok azalarak 440 milyon TL'ye inmiştir.

Merkezi Yönetim bütçesinin faiz dışı fazla vermesi, bütçenin gelirlerinin faiz harcamaları dışındaki diğer bütçe giderlerini karşıladıktan sonra ortaya bir fazla çıktığının, bu da ülkenin borçlarının

⁹ Bu bölümde yer alan Merkezi Yönetim, Genel Devlet harcamaları, kamu kesimi genel dengesi, kamu kesimi borçlanma gereği, GSYH, ile ilgili tüm tablolardaki yıllık veriler Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) internet sitesinde yer alan yıllık programlarda bulunabilir. Yıllık programlar için şu yolu izleyiniz: www.dpt.gov.tr adresinden Programlar > Yıllık Programlar > 20.. Yılı Programı. Yıllık programların internet sitesinin kapsamlı tanıtımı ve yol haritası için ayrıntılı bilgi EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2'ye bakılabilir.

faizini ödeme kapasitesi ve çabası olduğunun göstergesidir. Bu ise, ülkenin yeniden borç alma kapasitesini artırır. Nitekim, IMF de bir faiz dışı fazla verildiğini, dolayısıyla da, ülkenin borçlarını ödeme kapasitesi olduğunu görmek istemektedir. Bu nedenle, IMF ile yapılan anlaşmalarda faiz dışı fazlanın ne kadar olacağı, mutlaka gündeme gelmektedir. Faiz dışı fazlanın yüksek tutulması Merkezi Yönetim'in yurt içinde yapacağı harcamalara ayrabileceği kaynağı kısıtlar. Ayrıca, faiz dışı fazla hesaplanırken, IMF'nin stand-by anlaşmaları gereği program tanımlı faiz dışı fazlaya bakılır. Bu da geçici gelirlerin toplam gelirler dışında bırakıldığı faiz dışı fazladır. Yani özelleştirme gelirleri, para basımından kaynaklanan gelirler, faiz gelirleri, taşınmaz mal satışları gibi geçici gelirler hariç diğer gelirler dikkate alınır.

2.B. Kamu Kesimi Genel Dengesi ve Kamu Kesimi Borçlanma Gereği

Tablo 10'da görülen Merkezi Yönetim kapsamındaki idareler, mahalli idareler, sosyal güvenlik kurumları (SGK ve İŞKUR), bütçe dışı fonlar (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Savunma Sanayini Destekleme Fonu, Özelleştirme Fonu), İşsizlik Sigortası Fonu, döner sermaye kuruluşları ve KİT'lerin gelir ve giderlerinden Kamu Kesimi Genel Dengesi'ne ulaşılmaktadır. Tablo 10'da, 2007 yılı örnek olarak kullanılarak her idarenin gelir, gider ve dengesi (açığı) verilmektedir.

TABLO 10. 2007 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (cari fiyatla, milyon TL)

	Gelir	Gider	Denge	Açıklamalar
Merkezi Yönetim	190.360	204.068	-13.708	204.068 m.TL olan Merkezi Yönetim giderinin 25.824 m.TL'lik kısmı SGK'ya transfer edilmektedir.
Mahalli İdareler	26.851	30.699	-3.848	
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	54.591	79.632	783	Esas açık 25.014 m.TL'dir. Ancak Merkezi Yönetim bütçesinden 25.824 m. TL. transfer edilmiş.
Bütçe Dışı Fonlar	9.594	2.343	7.251	
İşsizlik Sigortası	7.390	404	6.986	Kamu Kesimi Genel Dengesi 553 m.TL. açık vermektedir. Yani Kamu Kesimi Borçlanma Gereği 553 m.TL'dir.
Döner Sermaye Kuruluşları	17.974	17.334	957	
KİT'ler	82.490	81.464	1.027	
Kamu Kesimi Genel Dengesi			-553	

Kaynak: DPT, 2009 Yılı Programı. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2.

Tablo 10'da görülen idarelerin gelir-gider dengelerinin (açıklarının) toplamı Kamu Kesimi Genel Dengesi'ni (açığını) vermektedir. Bu açık şöyle yorumlanmaktadır: Tablo 10'da son satırda görülen Kamu Kesimi Genel Dengesi (açığı) olan 553 milyon TL kadar kamu kesiminin borçlanması gerekmektedir. Buna "Kamu Kesimi Borçlanma Gereği (KKBG)" denilir.

Sosyal güvenlik kurumlarının açığı aslında açıklamalarda belirtildiği gibi 25.014 milyon TL'dir. Bu açık karşılığında Merkezi Yönetim bütçesinden 25.824 milyon TL transfer edilmiştir. Bu nedenle, sosyal güvenlik kurumlarının 783 milyon TL fazlası var gibi görünmektedir.

Tablo 10'dan görülebileceği gibi, 2007 yılı için gerek fonlarda gerek İşsizlik Sigortası Fonu'nda önemli kaynaklar birikmiştir. KİT'ler ve döner sermaye kuruluşları açık vermemektedir. Mahalli idarelerde bir açık görülmektedir ancak en önemli açık Merkezi Yönetim'in açığından kaynaklanmaktadır ki bunun da esas kaynağı SGK'nın açığıdır.

Tablo 10'da gördüğümüz bu verilerin yıllar itibariyle nasıl geliştiğini izleyebilmek için söz konusu idarelerin yıllar itibariyle Kamu Kesimi Borçlanma Gereği'ni (KKBG) incelememiz gerekmektedir. Tablo 11'de 2005-2010 dönemi için idarelerin Kamu Kesimi Borçlanma Gereği görülmektedir. 2005 ve 2006 yıllarında KKBG negatifken, yani fazla verilirken, 2007 yılında KKBG 553 milyon TL'dir. 2008 yılında KKBG yine pozitifdir ancak borçlanma gereği çok yükselerek 15 milyar TL'ye çıkmıştır. Krizin etkisi kendisini esas olarak 2009 ve 2010 yıllarında göstermiştir. Tablo 11'de görüldüğü gibi, bu iki yılda KKBG 48.494 milyon TL ve 36.972 milyon TL olmuştur. 2011 yılında KKBG'nin düşürülmesi planlanmaktadır.

TABLO 11. Kamu Kesimi Borçlanma Gereği (cari fiyatla, milyon TL)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ⁽²⁾	2011 ⁽³⁾
BORÇLANMA GEREĞİ ⁽¹⁾	-1.992	-14.268	553	15.397	48.494	36.972	24.854
Merkezi Yönetim Borçlanma Gereği	8.117	4.643	13.708	17.432	52.761	44.178	33.493
KİT Borçlanma Gereği	-872	-3.725	-1.027	-247	-3.426	-3.387	-982
<i>İşletmeci</i>	-678	-1.327	-1.503	-612	-4.213	-3.238	-785
<i>Özelleştirme Kap. Kuruluşlar</i>	-194	-2.398	477	364	787	-149	-197
<i>Tasarruflu (Bankalar)</i>	0	0	0	0	0	0	0
Mahalli İdareler Borçlanma Gereği	-449	1.015	3.848	6.018	4.230	2.545	1.181
Döner Sermaye Kur. Borçlanma Gereği	-1.125	-393	-957	-666	-828	-1.141	-982
Sos. Güv. Kuruluşları Borçlanma Gereği	138	-889	-783	53	-751	0	0
İşsizlik Sigortası Fonu Borçlanma Gereği	-4.713	-5.717	-6.986	-7.647	-3.743	-4.465	-7.210
Fonlar Borçlanma Gereği	-3.087	-9.202	-7.251	451	251	-758	-736
<p>(1) Negatif işaret fazlayı göstermektedir. (2) Gerçekleşme tahmini (3) Program Kaynak: DPT, 2009, 2010 ve 2011 Yılı Programları. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2.</p>							

KKBG'yi oluşturan unsurları satır satır inceleyelim: Tablo 11'den anlaşılacağı gibi kamu kurumları arasında en yüksek borçlanma gereği Merkezi Yönetim'in borçlanma gereğidir ve KKBG'yi belirlemektedir. Bunun en önemli kısmı Tablo 10'da belirtildiği gibi SGK borçlanma gereğinden kaynaklanmaktadır. 2007 ve 2008 yıllarında mahalli idarelerin borçlanma gereği de yükselme göstermiştir. 2009 yılından sonra tekrar düşme eğilimine girmiştir. Diğer çarpıcı gelişmeler İşsizlik Sigortası Fonu ve diğer bütçe dışı fonlarda (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Savunma Sanayini Destekleme Fonu, Özelleştirme Fonu) ortaya çıkmaktadır.

İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken miktarda 2009 yılından itibaren azalma görülmektedir. Bunun iki temel nedeninden söz edilebilir. Birincisi, 2009-2012 döneminde öncelikli olarak GAP projesi kapsamındaki projelerde kullanılmak üzere Fon'un faiz gelirinin % 25'i Merkezi Yönetim bütçesine aktarılmaya başlanmıştır. Diğer yandan, 2008 krizi sonrasında Fon'un harcamalarının kapsamı artırılmış ve kriz nedeniyle işini kaybedenlere yapılan ödemeler artış göstermiştir.¹⁰

2.C. KİT'lerle İlgili Kavramlar

KİT'lerin Kamu Kesimi Borçlanma Gereği'ne katkısı yoktur. Hatta 2005-2007 arasındaki gerçekleştirmelere bakıldığında, KİT'lerin fazla verdikleri görülmektedir.

Ancak gerek sosyal koruma harcamalarının, gerekse askeri harcamaların hesaplanmasında KİT'lerle ilgili kullanılan birçok kavramla karşılaşmaktadır. Örneğin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla dağıtılan kömürlerin tedariki bir Kamu İktisadi Teşekkülü olan Türkiye Kömür İşletmeleri'nce (TKİ) yapılmaktadır. Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) orduya mühimmat üreten bir KİT'tir. Bu işlemler ile ilgili kavramları bilmek yararlı olacaktır. Burada en önemli kavram Görev Zararı kavramıdır.

KİT'lerin borçlanma gereği hesaplanırken, sözü edilen KİT'lerin dışında özelleştirme kapsamında olan kuruluşların da gelir ve gider farkı dikkate alınmaktadır. Hazine Müsteşarlığı Kamu İşletmeleri Raporu yayınlamaktadır. Burada tüm KİT'ler ve yönetiminde kamunun bulunduğu tüm kurumlarla ilgili ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.

Görev Zararı: Görev zararı, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde değerlendirilebilir. Dar anlamda görev zararı, i) KİT'ler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının, siyasi otorite tarafından maliyetlerin altında belirlenmesi sonucu oluşan maliyet ile fiyat arasındaki fark, ii) kuruluşun

¹⁰ İşsizlik Sigortası Fonu harcamaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. *Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, İstanbul. <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>

söz konusu mal ve hizmetleri piyasa koşulları ile satamamasından dolayı mahrum kaldığı kâr toplamından oluşan tutar, iii) devlet tarafından KIT'e özel görev verilmesi dolayısıyla bir zarar doğarsa bu zararın toplamı olarak tanımlanmaktadır.

Geniş anlamda görev zararı ise; dar anlamda görev zararının iktisadi ve malî etkilerini de içermekte ve KIT ürün fiyatlarına müdahale edilmesi ya da KIT'lere görev verilmesi sonucu ortaya çıkan zararlar ile bu zararların finansmanı için katılan maliyetler, gerçekleştirilen harcamaların fırsat maliyetleri ve uygulamadan elde edilen toplumsal fayda arasındaki olumsuz fark olarak tanımlanmaktadır.

Örneğin, yukarıda sözü edilen SYDV aracılığıyla yapılan kömür dağıtımını TKİ'ye verilen görev sonucu bütçeye sosyal harcama olarak değil görev zararı olarak girmektedir. Dolayısıyla, örneğin sosyal harcamaları bulmak istiyorsak bu tür görev zararlarını bulup hesabımıza katabilmemiz gerekir.

Gelir Kaybı: KIT'lere görev zararı adıyla yapılan transferler, kamu sermayeli bankalarda gelir kaybı olarak ifade edilmektedir. Genel olarak, tarım kesiminin ve küçük esnaf ve sanatkârların desteklenmesi amacıyla kullanılan düşük faizli kredilerden dolayı kamu sermayeli bankalara gelir kaybı ödemeleri yapılmaktadır.

Görev zararı ile gelir kaybı ödemelerinin arasındaki en büyük fark, bütçeden gelir kaybı için ayrılan ödeneğin ilgili yılda yapılması planlanan aktarım için bütçeye konulmasıdır. Görev zararı için ayrılan ödenek ise halihazırda tamamlanmış ve kesinleşmiş bir görev zararının KIT'e aktarılmasını amaçlamaktadır.

2.D. Temel Ekonomik Kavramlar

Gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH)

Bir ekonomide belirli bir dönem içinde üretilen tüm mal ve hizmetlerin parasal değerlerinin toplamıdır. Bu üretimde kullanılan faktörlerin yerli veya yabancı olması önemli değildir. Yani yurt içinde üretim yapan bir yabancı sermaye kuruluşu da GSYH'ya dahildir. Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH), GSYH'ya yurtdışından elde edilen net faktör gelirlerinin (örneğin işçi döviz girişi) eklenmesi ile elde edilir.

GSYH birkaç yöntemle hesaplanabilir. Harcamalar yöntemiyle GSYH, bir ekonomide belli bir dönemde tüketime ve yatırıma yönelik yapılan toplam harcamalardan, ithal edilen mal ve hizmetlere yapılan ödemeler çıkarılarak elde edilen değerdir.

Üretim yöntemiyle GSYH hesaplarında her üretim aşamasında nihai mala yapılan katkı, bir başka ifade ile her üretim aşamasındaki katma değerler hesaba katılır. Katma değer bir üretim aşamasında elde edilen çıktıdan üretim için kullanılan girdinin çıkarılması ile elde edilir.

Cari ve sabit fiyatla GSYH, deflatör, enflasyon oranları

GSYH deflatörü cari fiyatla hesaplanan GSYH'nın sabit fiyatla hesaplanan GSYH'ya bölünmesi ile elde edilir. Tablo 12'de verilen örnek üzerinden cari fiyatla ve sabit fiyatla GSYH ve deflatör hesabını görelim.

TABLO 12. Cari ve Sabit Fiyatla GSYH, Deflatör ve Enflasyon Oranı Hesapları İçin Örnek

	Üretim miktarı	Üretim fiyatı	GSYH cari	Üretim miktarı	Üretim fiyatı	GSYH reel	Deflatör	Deflatördeki % büyüme
	İlgili yıl	İlgili yıl	Cari fiyatla	İlgili yıl	Yıl 5	Sabit fiyatla	(GSYH cari fiyat/ GSYH sabit fiyat) x 100	
Yıl 1	100	5	500	100	18	1.800	27,78	
Yıl 2	120	6	720	120	18	2.160	33,33	20,0
Yıl 3	155	8	1.240	155	18	2.790	44,44	33,3
Yıl 4	160	12	1.920	160	18	2.880	66,67	50,0
Yıl 5	170	18	3.060	170	18	3.060	100	50,0
Yıl 6	180	21	3.780	180	18	3.240	116,67	16,7
Yıl 7	190	27	5.130	190	18	3.420	150	28,6
Yıl 8	200	34	6.800	200	18	3.600	188,89	25,9

Önce, ekonomide tek bir mal olduğunu varsayalım. Birinci sütunda her yılın üretim miktarı ve ikinci sütunda üretilen malın fiyatları gösterilmektedir. Gerek üretim miktarı gerek üretim fiyatı yıllar itibariyle değişmektedir. Üçüncü sütunda ilk iki sütunun çarpılması ile elde edilen cari fiyatla GSYH görülmektedir.

Sorumuz şu: GSYH yıllar itibariyle ne kadar artış göstermektedir? Bu sorunun cevabının verilebilmesi için fiyat artışlarının devre dışı bırakılıp reel üretim miktarındaki artışı dikkate almak gereklidir. Sadece reel üretim artışına dayalı olarak GSYH'yi hesaplayabilmek için belirli bir yılın fiyatını sabit kabul edip eğer fiyat artışı olmasaydı GSYH ne olurdu diye hesaplamamız gerekir. Tablo 12'nin dördüncü sütununa üretim miktarını (birinci sütun ile aynı değerler) yazıyoruz. Yıl 5'in fiyatını sabit fiyat yılı olarak kabul edelim ve 5. sütunun tüm yıllarına bu sabit fiyatı yazalım. Dördüncü sütunda yer alan üretim miktarlarını beşinci sütunda yer alan sabit fiyatla çarparak sabit fiyatla GSYH'yi üretmiş olduk. Sabit fiyatla GSYH altıncı sütunda yer almaktadır. Yıl 5 sabit tutulduğu için Yıl 5'in cari fiyatlı ve sabit fiyatlı GSYH'sı aynı çıkmaktadır. Yıl 5'e, yani fiyatı sabitlediğimiz yıla baz yıl deriz. Bu baz yıllar Türkiye İstatistik Kurumu tarafından belirleniyor. Altıncı sütunda fiyat artışlarından arındırılmış reel üretim artışına dayalı reel (sabit fiyatla) GSYH'yi hesaplamış oluruz.

Sütun 7'deki GSYH deflatörü ise cari fiyatla GSYH'nın (üçüncü sütun) sabit fiyatla GSYH'ya (altıncı sütun) bölünüp 100'le çarpılması ile hesaplanır. Deflatör birinci yıldan sonuncu yıla kadar ortaya çıkan genel fiyat düzeyindeki toplam artışları göstermektedir. Örneğin Yıl 5'te 100 olan fiyatlar yıl 8'de 188,89'a yükselmiştir.

GSYH deflatöründen yola çıkarak yıllık artışları hesapladığımızda yıllık fiyat artışlarını bulabiliriz. Deflatördeki yıllık büyüme¹¹ genel fiyat seviyesindeki değişimlerin ölçümüdür. Deflatör ve buradan ürettiğimiz fiyat artışları ülke içinde üretilen tüm mal ve hizmetlerdeki fiyat artışlarını gösterir. Cari ve sabit fiyatla GSYH ve deflatör Türkiye'de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hesaplanıp ilan edilmektedir. TÜİK her yıl Nisan ayında bir önceki yılın cari ve belirli bir baz yıla göre sabit GSYH'sını ve deflatörü ilan etmektedir.

Ancak hepimizin bildiği gibi, aylık ve üç aylık enflasyon hesapları da yapılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu fiyatlar genel düzeyindeki değişimi yani enflasyonu, piyasada seçilmiş mal ve hizmetlerin ortalama fiyatlarının dönemsel değişimini gösteren fiyat endeksleri ile hesaplamaktadır.

Fiyat endeksi, seçilmiş mal ve hizmetlerin ortalama fiyatlarının belli bir döneme göre değişimini ölçer. Örneğin, tüketici fiyat endeksi oluşturmak için tüketici piyasasını temsil edecek bir mal ve hizmet sepeti oluşturulur ve seçilmiş maddelerin fiyatları dönemsel olarak izlenir.

Enflasyon oranı ölçüsü olarak Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) ve Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) değişim oranları kullanılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hesaplanan Tüketici Fiyatları Endeksi, belirli zaman aralıkları ile, hanhalklarının tüketim harcamalarında yer alan mal ve hizmetlerin fiyatlarında meydana gelen değişimleri göstermektedir. Üretici Fiyatları Endeksi ise, tarım, imalat sanayi, madencilik ve enerji sektörlerinde üretimi yapılan malların, üretici tarafından yurt içi peşin satış fiyatlarındaki değişimleri göstermektedir.¹²

Diğer fiyat endeksleriyle deflatör arasındaki en temel fark fiyat endekslerine dahil edilen mal ve hizmetlerden kaynaklanmaktadır. TÜFE ve ÜFE bazı mal ve hizmetlerden oluşan sepetin fiyat artışlarını hesaplar. GSYH deflatöründe bir sepet söz konusu değildir; ülke içinde üretilen tüm mal ve hizmetler dikkate alınmıştır.

Tablo 13'te Türkiye'nin cari ve sabit fiyatla GSYH'sı, GSYH deflatörü, deflatördeki büyüme, TÜFE ve ÜFE'deki büyümeler olarak hesaplanan yıllık enflasyon oranları verilmektedir.

11 Büyüme hesabının nasıl yapıldığı bir sonraki başlıkta örneklerle açıklanmaktadır.

12 Bu konuda ayrıntılı bilgi için www.tuik.gov.tr > yayınlar > yayın kategorileri > enflasyon ve fiyat endeksleri seçeneğinde yer alan *Fiyat Endeksleri ve Enflasyon, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-3* başlıklı yayına bakılabilir.

TABLO 13. GSYH, Deflatör ve Enflasyon Oranları

	GSYH, cari fiyat, bin TL	GSYH, 1998 sabit fiyat, bin TL	Deflatör (endeks)	Deflatör % büyüme	TÜFE % büyüme	ÜFE % büyüme
1998	70.203.147	70.203.147	100,0			
1999	104.595.916	67.840.570	154,2	54,2		
2000	166.658.021	72.436.399	230,1	49,2		
2001	240.224.083	68.309.352	351,7	52,9		
2002	350.476.089	72.519.831	483,3	37,4		
2003	454.780.659	76.338.193	595,7	23,3		
2004	559.033.026	83.485.591	669,6	12,4	8,6	14,6
2005	648.931.712	90.499.731	717,1	7,1	8,2	5,9
2006	758.390.785	96.738.320	784,0	9,3	9,6	9,4
2007	843.178.421	101.254.625	832,7	6,2	8,7	6,3
2008	950.534.000	102.922.000	923,5	10,9	10,4	12,7
2009	952.635.000	97.144.000	980,6	6,2	6,3	1,2

Kaynak: GSYH, DPT, 2011 Yılı Programı. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2. TÜFE ve ÜFE, TÜİK, www.tuik.gov.tr

2.E. Oranlar, Paylar ve Büyüme

Herhangi bir idarenin belirli bir dönemde harcamasındaki artışı izlemek tek başına bir anlam ifade etmez, çünkü aynı dönem için GSYH'da da bir artış olmaktadır. Eğer idarenin harcamasındaki artış aynı dönemde ülke ekonomisinin GSYH'sında meydana gelen artıştan daha yüksekse o zaman idarenin harcamasında reel bir artış olduğundan söz edebiliriz. Bu nedenle, harcamanın kendisindeki artışlar değil, harcamaların GSYH'ya oranlarındaki artışlar dikkate alınmalıdır. İdarelerin harcamalarını GSYH'ya bölmek ve yüzle çarpmak harcamanın GSYH içindeki oranının yüzdesini bize verecektir.

Örneğin Tablo 14'te Genel Devlet harcamaları ve bu harcamaların GSYH'ya oranı sunulmaktadır. Tablonun birinci satırına baktığımızda Genel Devlet harcamalarının 2003 yılı ile 2008 yılı arasında artış gösterdiği düşünülebilir. Bu yanlış bir yorum olacaktır. Çünkü bu rakamlar, bir önceki bölümde tartışıldığı gibi, cari rakamlardır ve enflasyonu içermektedir. Doğru bir yorum için cari fiyatla verilen GSYH içindeki oranının nasıl bir seyir izlediğine bakmak gerekir. Tablo 14'ün son iki satırı bize Genel Devlet harcamalarının (faiz dahil ve hariç) GSYH içindeki oranını göstermektedir. Bu oranlara bakıldığında, Genel Devlet harcamalarının GSYH içindeki payı 2008 yılına kadar giderek azalmaktadır. 2009 yılında ise bir artış görülmektedir. Faiz dışı Genel Devlet harcamaları dikkate alındığında bu harcamaların GSYH'ya oranında bir artış görülmektedir.

TABLO 14. Genel Devlet Harcamalarının GSYH İçindeki Oranı

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Genel Devlet Harcamaları, milyon TL	179.638	199.016	212.609	253.294	285.013	328.665	381.949
Genel Devlet Faiz Dışı Harcamaları, milyon TL	119.153	140.876	166.024	206.726	235.573	277.147	327.360
GSYH, milyon TL	454.781	559.033	648.932	758.391	843.178	950.534	952.635
Genel Devlet Harcamaları/GSYH, %	39,5	35,6	32,8	33,4	33,8	34,6	40,1
Genel Devlet Faiz Dışı Harcamaları/GSYH, %	26,2	25,2	25,6	27,3	27,9	29,2	34,4

Kapsam: 2003-2005 Konsolide Bütçe, 2006 sonrası Genel Devlet toplam harcamaları.
Kaynak: DPT, 2011 Yılı Programı. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2.

Genel Devlet harcamalarının oranını yorumlayabilmek için uluslararası bir karşılaştırma yapmak yerinde olacaktır. Bu oranın, faiz harcamaları dahil olacak şekilde 2007 yılı AB (27) ortalaması 45,7'dir. Bu oran, Bulgaristan'da 41,5; Çek Cumhuriyeti'nde 42,6; İrlanda'da 35,7; Yunanistan'da 44; Macaristan'da 49,7; Portekiz'de 45,8; İsveç'te 52,5'tir.¹³

Tablo 15'te görülen Merkezi Yönetim harcamalarını ele alalım. Bu tabloda toplam Merkezi Yönetim harcamasına 100 dediğimizde toplamı oluşturan faiz ve faiz dışı harcamaların toplam içindeki payının ne olduğunu görebiliriz. Bu tabloya göre Merkezi Yönetim harcamalarının % 22'sinin borç faizi ödemeye gittiğini, geri kalanın ise kamu hizmetlerine ayrılabilmesini görüyoruz.

TABLO 15. Merkezi Yönetim Harcamaları İçinde Faiz ve Faiz Dışı Harcamaların Payları %, 2008

	Toplam harcama	Faiz harcaması	Faiz dışı harcama
Merkezi Yönetim (milyon TL)	227.031	50.661	176.370
Merkezi Yönetim İçinde Oranlar	100	22	78

Kaynak: DPT, 2009 Yılı Programı. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2.

Herhangi bir idarenin harcamasındaki artışı izleyebilmek için sabit fiyatla o idarenin harcamasının yıllar itibariyle ne kadar büyüdüğünü incelememiz gerekir. Büyüme hesabında kullanacağımız TL cinsinden veriler yukarıda açıkladığımız gibi mutlaka fiyatlardan arındırılmış sabit fiyatlı veriler (reel veriler) olmalıdır. Sabit fiyatlı verilerin zor bulunduğu idarelerin harcamalarının büyümesini incelemek istediğimizde ise idarenin cari harcamasını aynı yılın cari GSYH'sına bölerek elde ettiğimiz bu payların büyümesini hesaplayabiliriz. Her iki durumda da kullanılan büyüme formülü aynıdır. Bu hesaplamayı yapabilmek için aşağıdaki formül kullanılır:

$$\left[\frac{(\text{İkinci yılın reel değeri} - \text{Birinci yılın reel değeri})}{\text{Birinci yılın reel değeri}} \right] \times 100$$

Örneğin, Tablo 16'da görülen sabit fiyatla GSYH'nın 1998 yılından 2009 yılına kadar her yıl ne kadar büyüdüğünü hesaplayalım.

Örneğin, 1998-1999 yılları arasında GSYH 70.203.147.000 TL'den 67.840.570.000 TL'ye düşmüştür. Deprem nedeniyle kriz yılı olan 1999 yılındaki daralma ne olmuştur? Bu hesaplamayı yapabilmek için formül:

$$\left[\frac{(67.840.570.000 - 70.203.147.000)}{70.203.147.000} \right] \times 100 = -3,37$$

Bu formül uygulandığında, GSYH'da 1998 yılından 1999 yılına % 3,37'lik bir azalma yaşandığı hesaplanabilmektedir. Yıllık GSYH büyümesi hesabının sonuçları Tablo 16'da yer almaktadır. Bu tabloda ekonominin 2001 yılında da % 5,7'lik bir daralma yaşadığı görülmektedir. Yine kriz yılı olan 2008 yılında ise GSYH sadece % 1,65 oranında büyümüş, krizin etkisinin asıl görüldüğü yıl ise % 5,61 daralmanın yaşandığı 2009 yılı olmuştur.

¹³ **Kaynak:** Eurostat, Government Finance Statistics, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&rinit=1&language=en&pcode=tec00023&plugin=1>

TABLO 16. GSYH'nın Büyümesi

	GSYH, 1998 sabit fiyat, bin TL	GSYH büyümesi
1998	70.203.147	
1999	67.840.570	-3,37
2000	72.436.399	6,77
2001	68.309.352	-5,70
2002	72.519.831	6,16
2003	76.338.193	5,27
2004	83.485.591	9,36
2005	90.499.731	8,40
2006	96.738.320	6,89
2007	101.254.625	4,67
2008	102.922.000	1,65
2009	97.144.000	-5,61

Kaynak: DPT, 2011 Yılı Programı. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2.

Diğer yandan, sabit harcamasını bulmakta zorlanacağımız kamu idarelerinin harcamasındaki büyümeyi hesaplamak istiyorsak, bu idarelerin cari harcamalarının GSYH'ya oranındaki büyümenin hesaplanması yukarıdaki formüle dayanarak yapılabilir. Bu yöntem ayrıca harcamasının GSYH'ya oranının çok küçük olduğu idarelerin harcamalarındaki artışları izlemek için de yararlıdır. Çünkü GSYH'ya oranların virgülden sonra birkaç basamak olduğu durumlarda artışı (büyümeyi) izlemek teknik olarak güçtür.

Örneğin, Cumhurbaşkanlığı'nın toplam harcamasının GSYH içindeki payı 2010 yılında % 0,007356 iken 2011 yılında % 0,007025 olması planlanmaktadır.¹⁴ Bu durumda, hesaplamak istediğimiz şey harcamanın GSYH içindeki payının 0,007356'dan 0,007025'e gelirken ne kadar büyüdüğüdür (bu durumda küçüldüğüdür). Bu hesaplamayı yapabilmek için formül aşağıdaki gibi uygulanır:

$$\left[\frac{(0,007025 - 0,007356)}{0,007356} \right] \times 100 = -4,497$$

Cumhurbaşkanlığı harcamalarının GSYH'ya oranında 2009 yılından 2010 yılına kadar % 4,497 bir azalma planlandığı hesaplanabilmektedir.

¹⁴ Bu veriler 2010 Yılı Bütçe Gerekçesi'nde yer alan verilerden yola çıkılarak hesaplanmıştır . Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 1. Ayrıca bkz. *Çok Yıllı Bütçe Süreci ve Orta Vadeli Mali Plan İzleme Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, İstanbul. <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>

3. HARCAMALARIN SINIFLANDIRILMASI

Kamu gelir ve giderleri çok çeşitli şekillerde gösterilebilir. Yapılan giderler listelenebilir, hangi idarenin hangi harcamayı yaptığı üzerinden bir gösterime gidilebilir. Diğer yandan, harcamaların ekonomik anlamının ne olduğuna bakılabilir. Yani harcamalar, personele yönelik, mal ve hizmet almaya yönelik, yatırım yapmaya yönelik gibi ekonomik anlamları itibariyle listelenebilir. Ayrıca, kamunun hangi amaçlar doğrultusunda harcama yaptığına yönelik bir ayrıştırma da yapılabilir (eğitim, sosyal yardım, sağlık gibi).

Kamunun gider ve gelirlerinin belirli bir sistematik içinde sınıflandırılması, aynı türdeki gider ve gelirlerin kolaylıkla toplanabilmesi ve gelir, gider, açık istatistiklerine ulaşılabilmesi için bütçe kodlamaları geliştirilmiştir.¹⁵ Bugün Türkiye’de Analitik Bütçe Sınıflandırılması kullanılmaktadır. Bu sınıflandırma harcamaların incelenmesine uygun istatistik veriler üretilmesine ve uluslararası karşılaştırmaların yapılmasına uygun olması nedeniyle Analitik Bütçe Sınıflandırması olarak adlandırılmıştır. Analitik Bütçe Sınıflandırması; ekonomik sınıflandırma, fonksiyonel sınıflandırma ve kurumsal sınıflandırma (idareler temelinde sınıflandırma) olmak üzere üç ana gruptan oluşmaktadır.

5018 sayılı Kanun ile genel ve özel bütçe kapsamındaki tüm idarelerin 2004 yılı bütçeleri Analitik Bütçe Sınıflandırması’na göre hazırlanarak kanunlaşmıştır. 2006 yılından itibaren mahalli idareler, sosyal güvenlik kurumları, düzenleyici ve denetleyici kurumlar ve döner sermayeli kuruluşlarda da Analitik Bütçe uygulamasına geçilmiştir.

Uygulanmaya başlamasıyla birlikte, genel devlet tanımına giren tüm kurum ve kuruluşların mali planlarının ve mali raporlarının uluslararası standartlara uygunluğunun sağlanması, performans esaslı bütçelemeye temel teşkil edebilmesi ve mali yapıda şeffaflığın ve hesap verilebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir. Türkiye’de 2006 yılından itibaren Genel Devlet kapsamındaki tüm idarelerde kullanılan Analitik Bütçe Sınıflandırması IMF Devlet Mali İstatistikleri ve AB Avrupa Entegre Ekonomik Hesaplar Sistemi standartlarına uygundur.

Analitik Bütçe Sınıflandırması altında yer alan idarelere göre, ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaların her üçünün de STK’ların kamu harcamalarını izlemelerinde önemli bilgileri sunduğu söylenebilir. Bu bölümde önce ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırma ele alınacak, dördüncü bölümde ise idareler temelinde sınıflandırma ayrıntılı olarak incelenecektir.

3.A. Ekonomik Sınıflandırma

Ekonomik sınıflandırmaya göre birinci düzey kodlar 9 ana başlık altında toplanmaktadır.¹⁶ Yukarıda söz edildiği gibi, harcamaların ekonomik sınıflandırması harcamanın ekonomik içeriğini, ekonomiye etkisini bize gösterir. Personele ödenen para, yatırıma ve faiz ödemesine ayrılan kaynaklar, mal ve hizmet alımları ve karşılıksız yapılan kaynak transferleri bu sınıflandırma altında izlenebilir (Tablo 17).

¹⁵ Ayrıntılı bilgi www.bümko.gov.tr adresinden bütçe > analitik bütçe sınıflandırılması > genel bilgi seçenekleri izlenerek bulunabilir.

¹⁶ Sınıflandırmalar için bkz. Mutluer, K., Öner, E. ve Kesik, A. (2006) *Bütçe Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

TABLO 17. Ekonomik Sınıflandırma, Ana Başlık ve Kapsamları

01 Personel giderleri	Memur, sözleşmeli personel, işçi ücretleri, korucuların maaşları
02 Sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri	Devletin işveren sıfatıyla ödediği sosyal güvenlik katkı payları
03 Mal ve hizmet alım giderleri	Büro malzemesi, yakacak, haberleşme, kira, akaryakıt, tedavi, bakım, onarım, savunma gibi cari giderler
04 Faiz giderleri	İç ve dış faiz ve iskonto giderleri
05 Cari transferler	Sosyal Güvenlik Kurumu'na, KİT'lere görev zararları, tarımsal destekleme, siyasi partilere, vakıf ve derneklere, hanehalklarına sosyal yardım gibi transferler
06 Sermaye giderleri	Yatırım giderleri, gayrimenkul alımları, büyük onarımlar
07 Sermaye transferleri	Bütçe dışındaki idarelere yapılan yatırım amaçlı transferler
08 Borç verme	KİT'lere, üniversitelere vb.
09 Yedek ödenekler	Personel giderleri, yatırım ve öngörülemeyen giderler

3.A.1. Ekonomik sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim gerçekleşmiş harcamaları

Merkezi Yönetim harcamalarının ekonomik sınıflandırmada yer alan 9 alt kalemin yıllara göre gelişimi harcamaların hangi tür harcamalarda yoğunlaştığı ile ilgili bir fikir verecektir.¹⁷

Tablo 18'de görüldüğü gibi, Merkezi Yönetim tarafından ödenmekte olan faiz giderlerinin toplam harcamalar içindeki payı 2002 yılından bu yana azalmakta, faiz hariç bütçe giderlerinin payı ise buna bağlı olarak artmaktadır.

2009 yılındaki faiz hariç harcamaların çeşitli harcama kalemleri arasındaki dağılım Tablo 18 ve Çizim 2'den izlenebilir. Faiz dışı harcamalar arasında en yüksek pay cari transferler kaleminde. Personel harcamaları (sosyal güvenlik primleri dahil) ise ikinci önemli kalemdir. 2004 yılından itibaren personel harcamalarında sistemli bir azalma göze çarpmaktadır.

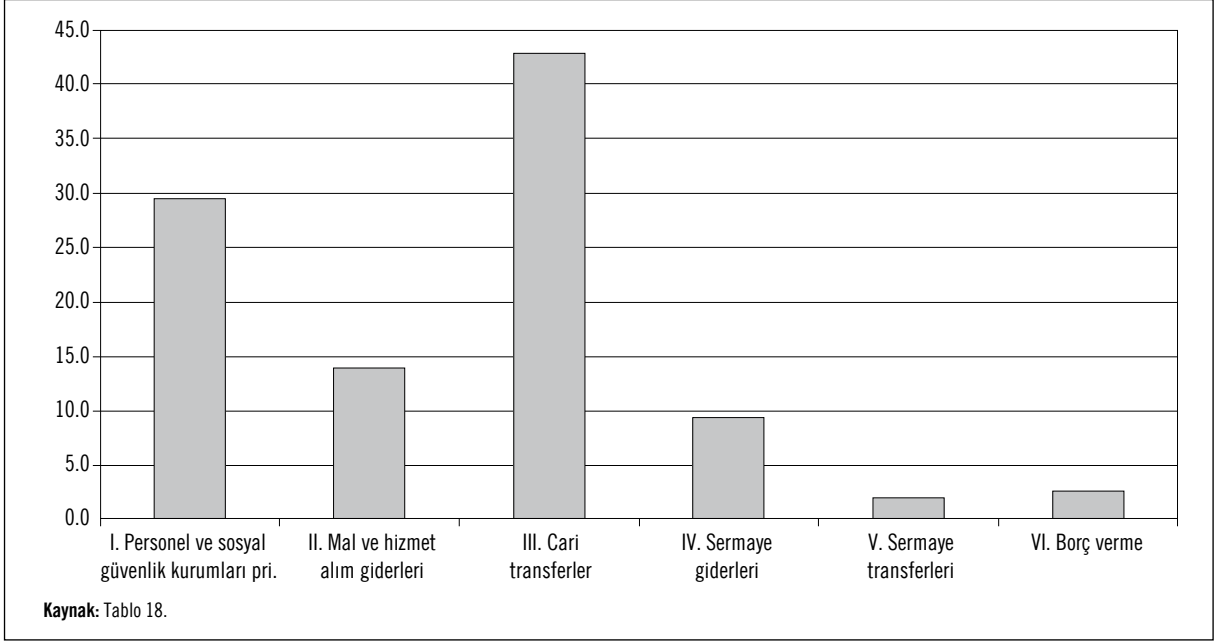
TABLO 18. Merkezi Yönetim Giderleri, Ekonomik Sınıflandırma (% paylar)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
MERKEZİ YÖNETİM GİDERLERİ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	60,2	52,8	56,8	58,6	62,9	71,4	74,2	76,1	77,7	80,2
Faiz Giderleri	39,8	47,2	43,2	41,4	37,1	28,6	25,8	23,9	22,3	19,8
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
I. Personel ve Sosyal Güvenlik Kurumları Pri.	31,1	31,6	32,3	34,9	35,2	32,8	32,5	31,8	31,3	29,4
II. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	14,7	14,9	15,7	14,4	14,2	13,3	14,4	14,3	13,8	13,9
III. Cari Transferler	41,2	39,3	37,4	38,0	38,0	40,2	37,7	40,8	39,9	42,8
IV. Sermaye Giderleri	9,1	10,1	11,5	9,5	8,6	9,1	9,2	8,4	10,5	9,3
V. Sermaye Transferleri	0,0	0,0	0,1	0,1	0,5	1,2	2,0	2,3	1,8	2,0
VI. Borç Verme	3,9	4,0	2,9	3,1	3,4	3,4	4,3	2,5	2,6	2,7
VII. Yedek Ödenekler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Kaynak: /www.bumko.gov.tr. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no 3.

17 Bu bölümde yer alan Merkezi Yönetim harcamaları <http://www.bumko.gov.tr> adresinden İstatistikler> Bütçe Büyüklükleri ve Gerçekleşmeleri> Merkezi Yönetim Bütçesi > Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri> Ekonomik / Fonksiyonel Sınıflandırmaya göre Bütçe Giderleri adresinden alınmıştır. BÜMKO tarafından yayınlanan bütçe istatistiklerinin internet sitesinin kapsamlı tanıtımı ve yol haritası için ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 3'e bakılabilir.

ÇİZİM 2. Merkezi Yönetim Giderleri, Ekonomik Sınıflandırma (% paylar)

3.A.2. Ekonomik sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim harcama kalemleri

İncelememizin bundan sonraki kısmını Merkezi Yönetim harcamaları üzerinde örneklendireceğiz. Tablo 10 ve 11'den hatırlayacağımız gibi, Merkezi Yönetim harcamaları toplam kamu harcamaları içinde en yüksek paya sahiptir. Tablo 1, 2 ve 3'te Merkezi Yönetim kapsamındaki idarelerin listeleri görülmektedir. Merkezi Yönetim personel harcamaları, işte bu listelerde yer alan tüm idarelerin yaptığı personel harcamaları toplanarak elde edilir.

Gerçekleşmiş harcamaları ekonomik sınıflandırmaya göre en ayrıntılı alt kalemler halinde izlemek için Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde yayınlanan Kamu Hesapları Bülteni'ne başvurmak gerekmektedir.¹⁸

www.muhasebat.gov.tr ana sayfasında Kamu Hesapları Bülteni seçeneği çıkmaktadır. Karşımıza çıkan şema üzerinden istediğimiz idarenin kutusunu seçerek ilerlememiz mümkündür. Biz en yüksek harcama payına sahip olması nedeniyle Merkezi Yönetim genel bütçeli idareler kutusunu seçelim. Karşımıza yıllara göre düzenlenmiş Genel Bütçe Mali İstatistikleri listesi çıkar. İstedığımız yılı seçtikten sonra karşımıza çıkan listeden Bütçe Gider Tabloları'nı seçelim. Karşımıza farklı sınıflandırmalar ve ayrıntı düzeyinde seçenekler barındıran bir liste çıkar. Bu listede EKOD2, EKOD3, EKOD4, EKOFONK FKOD2, FKOD3 gibi seçenekler bulunacaktır. Bu başlık altında önce ekonomik sınıflandırmanın kodlarını oluşturan ilk üçünü inceleyeceğiz.

Ekonomik koda göre yapılan sınıflandırmada harcama kalemleri EKOD2, EKOD3, EKOD4 gibi tanımlanan düzeyler, gittikçe artan ayrıntıda harcama kalemlerini aylık ve toplam yıllık olarak görmemizi sağlamaktadır.

Örneğin, 2009 yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri listesinden Genel Bütçe Giderleri Ay İçi Gerçekleşmeleri EKOD2'yi seçtiğimizde karşımıza 63 satırlık ayrıntıda harcama kalemlerini aylık ve toplam 2009 yılı için gösteren bir matris çıkmaktadır. Tablo 19'da, EKOD2 düzeyindeki bu harcama kalemlerinin bir listesi sunulmaktadır. Bu listede yer alan her kalemin karşısındaki değerler tüm genel bütçeli idarelerin ilgili harcamalarının toplamını vermektedir. Örneğin, Tablo 19'da gördüğümüz personel giderleri genel bütçeli tüm idarelerin personel giderlerinin toplamını gösterir. EKOD2, STK'lar için anlamlı olabilecek birçok ayrıntı bilgi içermektedir.

18 Kamu Hesapları Bülteni için www.muhasebat.gov.tr adresinden Kamu Hesapları Bülteni > Merkezi Yönetim Genel Bütçeli İdareler > Genel Bütçe Mali İstatistikleri > Bütçe Gider Tabloları > Genel Bütçe Giderleri Ay İçi Gerçekleşmeleri (EKOD/FKOD). Gerçekleşmiş harcamaların yer aldığı internet sitesinin kapsamlı tanıtımı ve yol haritası için ayrıntılı bilgi için EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 4'e bakılabilir.

Tablo 19'da yer alan ve EKOD2 ayrıntı düzeyindeki harcama kalemleri arasında milletvekillerinin ve istihbarat personelinin maaş ve SGK ödemeleri izlenebilmektedir. Aynı şekilde, örneğin dış borç faiz giderleri, hane halklarına yapılan transferler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transferler görülebilmektedir. EKOD2'nin sunduğu ayrıntıdaki bilgiler çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Buna karşılık, EKOD3 aynı toplam harcamayı 283 satırda vermektedir. En ayrıntılı bilgi ise EKOD4 düzeyinde verilmektedir. EKOD4'teki bilgileri Tablo 20a, b, ve c olarak üç ayrı tabloda gözleyeceğiz. EKOD4 tablosu orijinalinde 1.232 satırdır.

TABLO 19. Ekonomik Sınıflandırmaya göre Harcama Kalemleri (EKOD2)

01. Personel Giderleri	05. Cari Transferler
Memur	Görev Zararları
Sözleşmeli Personel	Hazine Yardımları
İşçi	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler
Geçici	Hane Halkına Yapılan Transferler
Diğer Personel	Yurtdışına Yapılan Transferler
Milletvekilleri	Gelirden Ayrılan Paylar
Cumhurbaşkanı Ödeneği	06. Sermaye Giderleri
İstihbarat Personeli Giderleri	Mamul Mal Alımları
02. Sosyal Güvenlik Kurum. Devlet Primi	Menkul Sermaye Üretim Giderleri
Memur	Gayri Maddi Hak Alımları
Sözleşmeli Personel	Gayrimenkul Alımları ve Kamulaştırılması
İşçi	Gayrimenkul Sermaye Üretim Giderleri
Geçici Personel	Menkul Malların Büyük Onarım Giderleri
Diğer Personel	Gayrimenkul Büyük Onarım Giderleri
Milletvekilleri	Stok Alımları (Savunma Dışında)
İstihbarat Personeli	Diğer Sermaye Giderleri
03. Mal ve Hizmet Alımları	07. Sermaye Transferleri
Üretime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları	Yurtiçi Sermaye Transferleri
Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları	Yurtdışı Sermaye Transferleri
Yolluklar	08. Borç Verme
Görev Giderleri	Yurtiçi Borç Verme
Hizmet Alımları	Yurtdışı Borç Verme
Temsil ve Tanıtma Giderleri	09. Yedek Ödenekler
Menkul Mal, Gayrimaddi Hak Alım, Bakım ve Onarım	Personel Yedek Ödeneği
Gayrimenkul Mal Bakım ve Onarım Giderleri	Yatırımları Hızlandırma Ödeneği
Tedavi ve Cenaze Hizmetleri	Doğal Afet Giderlerini Karşılama Ödeneği
04. Faiz Giderleri	Yedek Ödenekler
Kamu İderesine Ödenen İç Borç Faiz Giderleri	Yeni Kurulacak Dai. Ve İda. İht. Karşılama Ödeneği
Diğer İç Borç Faiz Giderleri	Diğer Yedek Ödenek
Dış Borç Faiz Giderleri	
İskonto Giderleri	
Kısa Vadeli Nakit İşlemlere Ait Faiz Giderleri	

Bu listelerde bazı küçük değişiklikler yer alabilmektedir. Örneğin geçici bir süre için kurulmuş olan İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı 2009 öncesinde listede yer alamazken 2009 listesinde görülebilecektir.

Tablo 20a, 20b ve 20c'de bu listenin STK'lar için önemli olabilecek bazı seçilmiş kalemleri yer almaktadır. Tablo 20a'da personel giderlerine ilişkin bazı ayrıntılar vardır (Örneğin milletvekili ücretleri, köy koruyucularının ücretleri gibi). Mal ve hizmet alımları kalemlerinin içinde askeri birçok mal ve hizmet satın alımı kalemlerine ulaşılabilir (kültür varlıkları ile ilgili mal ve hizmet alımları, gizli hizmet giderleri, milletvekili tedavi giderleri, sosyal güvenliği bulunmayanların tedavi ve ilaç giderleri gibi).

TABLO 20a. Personel, Sosyal Güvenlik ve Mal ve Hizmet Alımları Harcamalarından Seçilmiş Kalemler (EKOD4)

01. Personel Giderleri	03. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	
Memurlar	Üretime Yönelik Mal ve Hizmet Alımları	Kültür Varlıkları Alımı ve Korunması Giderleri
Sözleşmeli Personel	Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları	Arkeolojik Kazı Giderleri
İşçiler	Güvenlik ve Savunmaya Yönelik Mal, Malzeme ve Hizmet Alım.	Restorasyon ve Yenileme Giderleri
Geçici Personel	Güv. ve Sav. Yön. Silah, Araç, Gereç, Savaş Teçhizatı Alımları	Kültür Varlıkları Alımı
Diğer Personel	Güv. ve Sav. Yön. Silah, Araç, Gereç, Savaş Teçhizatı İşletme	Sergi Giderleri
Ücret ve Diğer Ödemeler	Mühimmat Alımları	Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Diğer Giderler
Muhtarların Ücretleri	Güvenlik ve Savunmaya Yönelik Araştırma-Geliştirme Gid.	Gizli Hizmet Giderleri
Geçici Köy Korucularının Ücretleri	Güvenlik ve Savunmaya Yönelik Hizmet Alım Giderleri	Gizli Hizmet Giderleri
Er - Erbaş Harçlıkları	Savunma Projeleri ve Acil İhtiyaç Giderleri	Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı Giderleri
Öğrenci Harçlıkları	Güvenlik ve Savunmaya Yönelik Diğer Giderler	Diğer Görev Giderleri
Yurtdışı Öğrenimde Ödenen Aylıklar	Güvenlik ve Savunmaya Yönelik Makine-Teçhizat Alımları	Güvenlik Kuvvetleri Nezaretinde Bulundurma Giderleri
Hükümlü Ücretleri	Güvenlik ve Savunmaya Yönelik Makine-Teçhizat Onarımları	Yurtdışına Çıkarma ve Yurtdiçinde Yerdeğiştirme Giderleri
Diğer Personele Yapılan Diğer Ödemeler	Güvenlik ve Savunmaya Yönelik Gayrimenkul Yapım Gid.	Tedavi ve Cenaze Giderleri
Milletvekilleri	Güv. ve Sav. Yön. Gayrimenkul Büyük Onarım Giderleri	Milletvekili Tedavi ve Sağlık Malzemesi Giderleri
Cumhurbaşkanı Ödeneği	NATO Altyapısına İlişkin Gayrimenkul Yapım Giderleri	Milletvekili İlaç Giderleri
İstihbarat Personeli Giderleri	NATO Altyapısına İlişkin Gayrimenkul Büyük Onarım Giderleri	Diğer Tedavi ve Sağlık Malzemesi Giderleri
02. Sosyal Güvenlik Kurumla. Devlet Primi Gid.	Diğer Savunma Mal ve Malzeme Alımları ve Yapımları	Öğrenci Tedavi ve Sağlık Malzemesi Giderleri
Memurlar	Nato Giderleri ile Gayrimenkul Alım ve Kamulaştırma Giderleri	Er ve Erbaş Tedavi ve Sağlık Malzemesi Giderleri
Sözleşmeli Personel	Gayrimenkul Alım ve Kamulaştırma Giderleri	Tutuklu ve Hükümlülerin Tedavi ve Sağlık Malzemesi Gid.
İşçiler	NATO Altyapısı Gayrimenkul Alım ve Kamulaştırma Giderleri	Sosyal Güvenliği Bulunmayanların Tedavi ve Sağlık Malz.
Geçici Personel	NATO Giderleri	Diğer Tedavi ve Sağlık Malzemesi Giderleri
Diğer Personel	Diğer Tüketim Mal ve Malzemesi Alımları	Diğer İlaç Giderleri
Milletvekilleri	Görev Giderleri	Öğrenci İlaç Giderleri
Cumhurbaşkanı Ödeneği	Tahliye Giderleri	Er ve Erbaş İlaç Giderleri
İstihbarat Personeli Giderleri	Afet Bölgesi Tahliye Giderleri	Tutuklu ve Hükümlülerin İlaç Giderleri
	Mülteci Tahliye Giderleri	Sosyal Güvenliği Bulunmayanların İlaç Giderleri
		Diğer İlaç Giderleri

Tablo 20b'de sadece cari transfer harcamaları yer almaktadır. Bu kalem STK'lar için önemli ayrıntıda bilgileri vermektedir. Hanehalklarına yapılan tüm sosyal amaçlı transferler, derneklere yapılan transferler, sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferler, Türkiye Kömür İşletmeleri'ne (TKİ) yapılan transferler (kömür yardımları), eğitim kurumlarına yapılan transferler (tabloda gösterilememekle birlikte tüm üniversitelere yapılan transferler ayrı ayrı bulunabilmektedir), eğitim, sosyal ve sağlık amaçlı transferlere ulaşılabilir. Tablo 20c'de ise yayın alımları, kültürel amaçlı sermaye alımı, yatırım amaçlı transferler, menkul ve gayrimenkul yatırımlar ayrıntılı olarak görülmektedir.

TABLO 20b. Cari Transferler Harcamalarından Seçilmiş Kalemler (EKOD4)

05. Cari Transferler		
Cörev Zararları	Giderlere Katılma Payları	Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler
Kamu Teşebbüslerine	Emekli Sandığı Yönetim Gid. Katılma Payları	Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler
T.C.Devlet Demiryolları'na	Yüksek Öğretim Kurumlarına Hazine Yardımları	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtım Giderleri
Toprak Mahsulleri Ofisi'ne	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	Yurt Dışına Yapılan Transferler
ÇAY-KUR'a	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara	Dış Ükelere Yapılan Yardımlar
TEDAŞ'ne	Dernek, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık vb. Kuruluşlara	KKTC'ne
TETAŞ	Vakıf Üniversitelerine	Diğer Ükelere
TTK'ya	Kamu İşveren Sendikalarına	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler
TŞFAŞ'ye	Siyasi Partilere	Uluslararası Kuruluşlara Üyelik Aidatı Ödemeleri
TKİ	Memurların Öğle Yemeğine Yardım	Uluslararası Kuruluşlara Katkı Ödemeleri
Diğer Teşebbüslere	Sosyal Amaçlı Fonlar	Uluslararası Kuruluşlara Diğer Ödemeler
Sosyal Güvenlik Kurumlarına	Seçim Giderleri İçin Yapılacak Ödemeler	Eğitim Kurumlarına
Emekli Sandığı'na	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtım Giderleri	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi'ne
Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'ne	Siyasi Tanıtma Giderleri	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'ne
Sosyal Güvenlik Kurumu'na	Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Prog. Mrk. Bşk'na	Diğer Yurtdışı Transferleri
Diğer Sosyal Güvenlik Kurumlarına	Diğerlerine	Diğer Yurtdışı Transferleri
Mali Kurumlara	Hane Halkına Yapılan Transferler	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtım Giderleri
Ziraat Bankası'na	Burslar ve Harçlıklar	Gelirden Ayrılan Paylar
Halk Bankası'na	Yurtiçi Burslar ve Harçlıklar	Genel Bütçeye Verilen Paylar
Döner Sermaye İşletmelerinin Açıkları	Yurtdışı Burslar	Özel Bütçeli İdarelere Verilen Paylar
Ceza ve Tevkifleri Döner Sermaye İşlet. Açıkları	Yabancı Uyruklu Kişilere Burslar ve Harçlıklar	Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na Verilen Paylar
Fonlara	Diğer Transferler	Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlara Verilen Paylar
Diğer Fonlara	Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	Mahalli İdarelere Verilen Paylar
Diğer Teşekküllere	Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	Genel Bütçe Gelirlerinden İl Özel İdarelerine Ayrılan Paylar
TRT'ye Yapılacak Ödemeler	Yabancı Uyruklu Kişilere Eğitim Amaçlı Transferler	Genel Bütçe Gelirlerinden Büyükşehir Bel. Ayrılan Paylar
Hazine Yardımları	Sağlık Amaçlı Transferler	Genel Bütçe Gelirlerinden Diğer Belediyelere Ayrılan Paylar
Genel Bütçeye Hazine Yardımı	Sağlık Amaçlı Transferler	Fonlara Verilen Paylar
Özel Bütçeli İdarelere Hazine Yardımları	Yiyecek Amaçlı Transferler	Savunma Sanayi Destekleme Fonuna Verilen Paylar
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Hazine Yardımları	Yiyecek Amaçlı Transferler	Sosyal Yardımlaşma ve Dayan. Teşvik Fonu'na Verilen Pay.
Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'ne	Barınma Amaçlı Transferler	SYDTF
Sosyal Güvenlik Kurumuna	Koruyucu Ailelere Yardım Ödemeleri	Döner Sermayelere Verilen Paylar
Mahalli İdarelere Hazine Yardımları	Diğer Barınma Amaçlı Transferler	Denizcilik Müsteşarlığı DÖSE'ye
İl Özel İdarelerine	Tarımsal Amaçlı Transferler	Çevre ve Orman Bakanlığı'na Bağlı Döner Sermayelere V.P.
Belediyelere	Sosyal Amaçlı Transferler	Diğerlerine Verilen Paylar
Köylere	Muhtaç ve Körlere Yardım	Türkiye Barolar Birliği'ne Verilen Paylar
Mahalli İdare Birliklerine	Vakıf İlgilerine Yapılan Ödemeler	TOBB'a Bağlı Odalara Verilen Paylar
	Diğer Sosyal Amaçlı Transferler	TESK'e Bağlı Odalara Verilen Paylar
	Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzen. Kurul. Ver. Pay
	Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	

Merkezi Yönetim harcamalarının EKOD4 düzeyinde verilen kalemleri gerek yıllık gerekse aylık olarak elde edilebilmekte ve yukarıda görüldüğü gibi kömür yardımlarından korucu maaşlarına kadar birçok harcamanın yıllar hatta aylar itibariyle nasıl geliştiğini görebilmemizi sağlamaktadır.

Bu veriler 2006 yılından itibaren Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde aylık ve yıllık gerçekleştirmeler olarak verilmektedir. Yukarıda açıkladığımız gibi, herhangi bir kalemdeki harcamanın nasıl geliştiğini incelemek istersek bunların GSYH'ya ya da toplam harcamalara oranını unutmamız gerekir.

TABLO 20c. Sermaye Giderleri, Sermaye Transferleri, Borç Verme Harcamalarından Seçilmiş Kalemler (EKOD4)

06. Sermaye Giderleri	07. Sermaye Transferleri	08. Borç Verme
Mamul Mal Alımları	Yurtiçi Sermaye Transferleri	Yurt İçi Borç Verme
Yayın Alımları ve Yapımları	Genel Bütçeye Sermaye Transferleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Borç Verme
Basılı Yayın Alımları ve Yapımları	Genel Bütçeye Sermaye Transferleri	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'ne
El Yazması Alımları ve Yapımları	Özel Bütçeli İdarelere Sermaye Transferleri	Sosyal Güvenlik Kurumu'na
Elektronik Ortamda Yayın Alımları ve Yapımları	Diğer Kamu Kurumlarına Ve Fonlara	Mahalli İdarelere Borç Verme
Görüntülü Yayın Alımları ve Yapımları	Mahalli İdarelere Sermaye Transferleri	Belediyelere
Diğer Yayın Alımları ve Yapımları	İl Özel İdarelerine	Bağlı İdarelere
Kültür Varlığı Alımları ve Korunması Giderleri	Belediyelere	Kamu Teşebbüslerine, Döner Sermaye., Fon. ve Mali Kur.
Arkeolojik Kazı Giderleri	Köylere	Gemi Sanayii'ne
Tablo-Heykel Yapım, Alım ve Onarımları	Diğer	T.C. Devlet Demiryolları'na
Eski Eser Alım ve Onarımları	Kamu Teşebbüslerine, Döner Sermayelere, Fonlara ve Mali Kur.	Tarım İşletmeleri'ne
Diğer Kültür Varlığı Alımları ve Korunması Giderleri	Yüksek Öğretim Kurumlarına Sermaye Transferleri	EİAŞ'e
Menkul Sermaye Üretim Giderleri	Diğer Sermaye Transferleri	TTK'ya
Gayrimaddi Hak Alımları	Dernek, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık vb. Kuruluşlara	Tarım Kredi Kooperatiflerine
Gayrimenkul Alımları ve Kamulaştırılması	Vakıf Üniversitelerine	Sümer Hali AŞ.'ye
Gayrimenkul Sermaye Üretim Giderleri	Özel Teşebbüslere	MKE'ne
Menkul Malların Büyük Onarım Giderleri	Hane Halklarına	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu'na
Gayrimenkul Büyük Onarım Giderleri	Türk Kültür Varlığının Korunması ve Tanıtım Giderleri	Et Balık Kurumu'na
	Sosyal ve İktisadi Araştırma Proje Giderleri	Diğer Teşebbüslere
	Diğer	Ziraat Bankası'na
	Yurt Dışı Sermaye Transferleri	Diğer Yurtiçi Borç Verme
	Dış Ükelere Yapılan Yardımlar	Özel Teşebbüslere
	KKTC'ne	Hane Halklarına
	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	Diğer
	Eğitim Kurumlarına	Yurt Dışı Borç Verme
	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi.	
	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'ne	

ÖRNEK I

Soru 1: Geçici köy korucularının ücretlerine yönelik yapılan harcamaların toplam genel bütçe harcamaları içindeki payı nasıl bir gelişme göstermektedir?

Adım 1: www.muhasabat.gov.tr ana sayfada Kamu Hesapları Bülteni'ni seçelim.¹⁹

Adım 2: Genel Yönetim kapsamındaki idareleri gösteren şemanın üzerinden Merkezi Yönetim'in altında yer alan Genel Bütçeli İdareler kutusunu seçelim.

Adım 3: 2006 yılını Genel Bütçe Mali İstatistikleri'ni seçerek başlayalım.

Adım 4: Bütçe Gider tablolarını seçelim.

Adım 5: Genel Bütçe Giderleri ay içi gerçekleştirmeleri EKOD4 şikkini seçelim.

Adım 6: Köy korucularının maaşlarını aradığımıza göre personel giderlerinin alt kalemlerine teker teker bakarak tabloda aşağıya doğru inelim. Diğer personel altında geçici köy korucularının ücretleri satırını bulalım. Bu satırın kodu 1.5.1.2'dir. Bu kodun not edilmesi diğer yıllar için aynı satırın aranması sırasında kolaylık olacaktır.

¹⁹ Kamu Hesapları Bülteni için bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

Adım 7: 1.5.1.2 kodlu geçici köy korucularının ücretleri satırında yer alan harcamalar ilgili yılın gerçekleşmiş aylık harcamalarıdır. Bu örnekte yıllık harcamalarla ilgilendiğimiz için satırın en sonunda yer alan toplam yıllık harcamayı örnek için oluşturduğumuz Excel tablosunun ilk satırına kopyalayalım. Köy korucularına 2006 yılında ödenen toplam ücret harcaması 312.276 bin TL'dir.

Adım 8: 2006 yılı için toplam harcamaları bulalım. Toplam harcamalar tablonun birinci satırında yer almaktadır. Birinci satırdaki aylık toplam harcamaların en sonunda ise 2006 yılı için toplam gerçekleşmiş harcama miktarı yer almaktadır. 2006 yılı için toplam gerçekleşmiş harcama 175.084.118 bin TL'dir. Bu değeri örnek tablomuzun ikinci satırına kopyalayalım.

Adım 9: 2007 ve sonrası yıllar için Adım 3'ten sonrasını her yıl için tekrarlayalım.

Adım 10: Oluşturduğumuz Excel tablosunu Örnek 1 olarak aşağıda görmekteyiz.

Örnek 1 tablosunun son satırında köy korucularının ücretlerinin toplam genel bütçe harcamaları içindeki payı görülmektedir. Bu, yüzde paydır. Örneğin, 2009 yılı için şöyle hesaplanmıştır: $(372.393 / 262.113.420) \times 100 = 0,14$.

ÖRNEK 1 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 1. Geçici Köy Korucularının Ücretleri ve Toplam Genel Bütçe Harcamaları İçindeki Pay

	2006, bin TL Gerçekleşen	2007, bin TL Gerçekleşen	2008, bin TL Gerçekleşen	2009, bin TL Gerçekleşen
Köy korucularının ücretleri (SGK primleri hariç)	312.276	369.024	331.246	372.392
Genel bütçe, toplam gerçekleşmiş harcama	175.084.118	200.206.450	222.055.561	262.113.420
Köy korucularının ücretlerinin toplam genel bütçe harcamaları içindeki yüzde payı	0,18	0,18	0,15	0,14

Bu hesaba göre, 2009 yılı için köy korucularının ücretlerine yapılan harcamaların toplam genel bütçe harcamaları içindeki payı binde 14'tür. 2006 yılında binde 18'den 2008 yılında binde 15'e; 2009 yılında binde 14'e düşmüştür. 2008 yılında köy korucularının ücretleri azalırken, 2009 yılında ise aslında köy korucularına ödenen ücretler artmış olmasına rağmen, toplam harcamalar daha çok arttığı için oran azalma göstermektedir.

Buraya kadar genel bütçe içinde yer alan bir harcama kaleminin toplam harcama içindeki payının yıllık gelişimini inceledik. Bu inceleme istenirse aylık bazda da yapılabilir. EKOD4 düzeyindeki herhangi bir kalemin harcamalarının gelişimini aylık bazda görmek istersek bu kalemin harcamasını toplam harcamaya bölerek payın nasıl geliştiğini izlememiz mümkün olabilir.

Yıllık harcamaların bazen yetersiz kaldığı durumlar olabilir. Örneğin, ekonomik krizin meydana geldiği bir yılda, yıllık ortalamadan ziyade, krizin patlak verdiği ayı takip eden aylardaki gelişmeleri görmek gerekebilir. Ya da seçimden önceki dönemde bazı harcamaların arttığı tahmin edilebilir. Böyle bir inceleme için yıllık ortalama veriler yetersiz kalabilir. O zaman birinci örnekte görülen tüm adımlar aynen uygulanır. Sadece ilgili satırın sonunda bulunan toplam yerine aylık harcamaların bulunduğu satırın tümü alınır.

Soru 2: Geçici köy korucularının ücretlerine yönelik yapılan harcamaların GSYH içindeki oranını hesaplayınız? Köy korucularının ücretlerinin GSYH içindeki oranı nasıl bir büyüme göstermektedir?

Adım 1: Bu sorunun cevabını verebilmek için Örnek 1’de verilen ilk 7 adımı yerine getirelim. Bir başka deyişle, köy korucularının ücretleri için yapılan harcamaları Örnek 1’deki tablonun birinci satırından aynen alalım.

Adım 2: Köy korucularının ücretlerinin GSYH’ya oranını hesaplayabilmek için gerçekleşmiş GSYH verilerine ulaşmak gerekmektedir. DPT yıllık programları bu işlem için kullanılabilir. www.dpt.gov.tr adresine gidiniz. Sayfanın solunda yer alan seçenekler içinden programlar seçeneğini tıklayınız ve yıllık programlara gidiniz. En son yılın programını seçiniz.²⁰ Yıllık programların içindekilere bakılınca en başlarda yer alan Makro Ekonomik Gelişmeler ve Hedefler başlığında GSYH ve büyüme hızları yer almaktadır. Bu başlık altında son yıllar için gerçekleşmiş cari ve sabit fiyatla GSYH verilerini bulmak mümkündür. Tablo 16’da DPT yıllık programlarından sabit GSYH verilerini almıştık. Burada harcama verileri cari fiyatla olduğu için GSYH verilerinin de cari fiyatla olanını almamız gerekmektedir. 2011 Yılı Programı’nda 2009 yılına kadar olan kesinleşmiş verileri ve 2010 yılı için gerçekleşme tahmini olarak GSYH verisini bulmak mümkündür. İleriki yıllarda ise yıllık programlardan cari fiyatla ve gerçekleşmiş verileri alınmalıdır.

Adım 3: Ödev 2 tablosunun ikinci satırına GSYH verilerini ekleyin. Bu durumda Ödev 2 tablosunda birinci satırda köy korucularının ücretleri, ikinci satırında ise GSYH değerleri yer alacaktır.

Adım 4: Üçüncü satırda köy korucularının ücretlerinin GSYH içindeki yüzdesi görülmektedir. Bu oran örneğin 2006 yılı için şöyle hesaplanmaktadır:

$$(312.276 / 758.391.000) \times 100 = 0,004118$$

Adım 5: Dördüncü satırda ise köy korucularının ücretlerinin GSYH içindeki yüzdesinde görülen büyüme hesaplanmaktadır. Bu hesaplamada kullanılan formül yukarıda *Oranlar, Paylar ve Büyüme* başlığında da gösterildiği gibi 2007 yılı için şöyle hesaplanabilir:

$$\left[\frac{(0,004377 - 0,004118)}{0,004118} \right] \times 100 = 6,29$$

²⁰ Yıllık programlar için bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 2.

ÖRNEK 2 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 2. Geçici Köy Korucularının Ücretleri, GSYH'ya Oranı ve GSYH'ya Oranındaki Büyüme

	2006, bin TL Gerçekleşen	2007, bin TL Gerçekleşen	2008, bin TL Gerçekleşen	2009, bin TL Gerçekleşen
Köy korucularının ücretleri (SGK primleri hariç)	312.276	369.024	331.246	372.392
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000
Köy korucularının ücretlerinin GSYH'ya oranı	0,04118	0,04377	0,03485	0,03909
Köy korucularının ücretlerinin GSYH'ya oranındaki büyümeler		6,29	-20,38	12,17

Örnek 2'nin sonuçlarını gösteren tabloda görüldüğü gibi, köy korucularının ücretlerinin GSYH'ya oranı çok küçüktür. Ancak bu oran üzerinden de yıllara göre artış ve azalışlar izlenebilmektedir.

Bu orandaki gelişmeleri daha iyi gözlemek ve artış ve azalışları kesin olarak hesaplayabilmek için büyüme formülünün uygulanması sonucu 2007 yılında köy korucularının ücretlerinin GSYH'ya oranındaki büyüme % 6,29; 2008 yılındaki daralma % (-) 20,38; ve 2009 yılındaki büyüme % 12,17 olarak çıkmaktadır.

ÖDEV 1

Soru: Genel bütçe içinden aşağıdaki tabloda yer alan çeşitli harcamaları 2006-2009 dönemi için Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü sitesindeki EKOD4 düzeyi harcamaları arasından bularak yerleştirin. Bu harcamaların toplam genel bütçe harcamaları içindeki yüzde paylarını hesaplayın.

Ödev 1a ve 1b için Örnek 1'de yer alan adımları kullanmanız gerekecektir.

ÖDEV 1a. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamalar ve Toplam Genel Bütçe Harcamaları (lütfen doldurunuz)

	2006, bin TL Gerçekleşen	2007, bin TL Gerçekleşen	2008, bin TL Gerçekleşen	2009, bin TL Gerçekleşen
3.4.4 Kültür varlıkları alım ve korunması (mal ve hizmet alımı)				
6.1.7 Kültür varlıkları alım ve korunması (sermaye giderleri)				
3.4.5.1 Gizli hizmet giderleri				
3.9.8.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) tedavi ve sağlık malzemesi				
3.9.9.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) ilaç giderleri				
5.1.1.18 TKİ (Türkiye Kömür İşletmeleri) görev zararları				
5.2.4.6. Sosyal Güvenlik Kurumu'na hazine yardımı				
5.4.7.90 Diğer sosyal amaçlı transferler				
5.8.6.1 Savunma Sanayi Destekleme Fonu'na verilen paylar				
5.8.6.2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na verilen paylar				
Genel bütçe, toplam gerçekleşmiş harcama	175.084.118	200.206.450	222.055.561	262.113.420

ÖDEV 1b. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamaların Toplam Harcamalar İçindeki Yüzde Payları (lütfen hesaplayınız)

	2006	2007	2008	2009
3.4.4 Kültür varlıkları alım ve korunması (mal ve hizmet alımı)				
6.1.7 Kültür varlıkları alım ve korunması (sermaye giderleri)				
3.4.5.1 Gizli hizmet giderleri				
3.9.8.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) tedavi ve sağlık malzemesi				
3.9.9.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) ilaç giderleri				
5.1.1.18 TKİ (Türkiye Kömür İşletmeleri) görev zararları				
5.2.4.6. Sosyal Güvenlik Kurumu'na hazine yardımı				
5.4.7.90 Diğer sosyal amaçlı transferler				
5.8.6.1 Savunma Sanayi Destekleme Fonu'na verilen paylar				
5.8.6.2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na verilen paylar				

ÖDEV 2

Soru: Genel bütçe içinden aşağıdaki tabloda yer alan çeşitli harcamaları 2006-2009 dönemi için Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü sitesindeki EKOD4 düzeyi harcamaları arasından bularak yerleştirin. Bu harcamaların GSYH içindeki yüzde paylarını hesaplayın.

Ödev 2'de yer alan soruların çözümü için Örnek 2'deki adımları izlemeniz gerekecek. Özellikle büyüme formülüne dikkat etmenizde yarar var. 2005 yılı verilerimiz olmadığı için Ödev 2b'de yer alan büyüme hesapları için 2006 ve 2007 arası büyüme-leri dikkate almıştır, o nedenle hesaplamalar 2007 yılından itibaren mümkün olmaktadır.

ÖDEV 2a. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamaların GSYH'ya Oranları (lütfen hesaplayınız)

	2006, bin TL Gerçekleşen	2007, bin TL Gerçekleşen	2008, bin TL Gerçekleşen	2009, bin TL Gerçekleşen
3.4.4 Kültür varlıkları alım ve korunması (mal ve hizmet alımı)				
6.1.7 Kültür varlıkları alım ve korunması (sermaye giderleri)				
3.4.5.1 Gizli hizmet giderleri				
3.9.8.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) tedavi ve sağlık malzemesi				
3.9.9.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) ilaç giderleri				
5.1.1.18 TKİ (Türkiye Kömür İşletmeleri) görev zararları				
5.2.4.6. Sosyal Güvenlik Kurumu'na hazine yardımı				
5.4.7.90 Diğer sosyal amaçlı transferler				
5.8.6.1 Savunma Sanayi Destekleme Fonu'na verilen paylar				
5.8.6.2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na verilen paylar				
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000

ÖDEV 2b. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamaların GSYH'ya Oranlarındaki Büyümeler (lütfen hesaplayınız)

	2007	2008	2009
3.4.4 Kültür varlıkları alım ve korunması (mal ve hizmet alımı)			
6.1.7 Kültür varlıkları alım ve korunması (sermaye giderleri)			
3.4.5.1 Gizli hizmet giderleri			
3.9.8.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) tedavi ve sağlık malzemesi			
3.9.9.4 Sosyal güvenliği bulunmayanların (yeşil kart) ilaç giderleri			
5.1.1.18 TKİ (Türkiye Kömür İşletmeleri) görev zararları			
5.2.4.6. Sosyal Güvenlik Kurumu'na hazine yardımı			
5.4.7.90 Diğer sosyal amaçlı transferler			
5.8.6.1 Savunma Sanayi Destekleme Fonu'na verilen paylar			
5.8.6.2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na verilen paylar			

3.B. Fonksiyonel Sınıflandırma

Fonksiyonel sınıflandırmaya göre birinci düzey kodlar 10 ana başlık altında toplanmaktadır. Yukarıda söz edildiği gibi, fonksiyonel sınıflandırma harcamaların amaçlarına göre dağılımını bize göstermektedir. Tahmin edileceği gibi, ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre verilmiş genel bütçeli idarelerin harcamalarının toplamı eşittir. Bir başka ifade ile aynı harcama toplamı farklı alt başlıklar altında toplanarak verilmektedir.

TABLO 21. Fonksiyonel Sınıflandırma Ana Başlık ve Kapsamları

01 Genel kamu hizmetleri	Yasama, dışişleri, maliye-hazine, gümrük, genel planlama istatistik, merkezi tedarik, borç yönetimi hizmetleri
02 Savunma hizmetleri	Askeri savunma, askeri kuvvetlerin yönetimi, sivil savunma tatbikat işleri, askeri yardım, uluslararası barış koruma hizmetleri
03 Kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri	Polis, liman-sahil-sınır polis, adli, trafik polis hizmetleri, kurumsal güvenlik, yangın koruma, mahkeme hizmetleri
04 Ekonomik işler ve hizmetler	Dış ticaret dahil olmak üzere genel ekonomik işler, ticari tanıtım, patent ve ticari marka idaresi, genel çalışma politikalarının idaresi, tarım, enerji, madencilik, inşaat, ulaştırma gibi iş ve hizmetler
05 Çevre koruma hizmetleri	Atıkların toplanması, işlenmesi ve bertarafı, kanalizasyon, atık su faaliyetleri, atmosfer, hava, iklim koruma, toprak koruma, su koruma, gürültünün azaltılması, radyasyona karşı koruma, doğal ortam ve örtünün korunması iş ve hizmetleri
06 İskân ve toplum refahı hizmetleri	İskân geliştirme, gecekonduların ortadan kaldırılması, su işlerinin idaresi, su ihtiyacının saptanması, kaynakların değerlendirilmesi, suyun kalite kontrolleri, sokak ve caddelerin aydınlatılması
07 Sağlık hizmetleri	Devlet tarafından yürütülen sağlık hizmetleri, hastane vb. oluşturulması ve yürütülmesi, halk sağlığı hizmetleri, ayakta tedavi hizmetleri
08 Dinlenme kültür ve din hizmetleri	Dinlenme ve spor hizmetleri, sporcuların desteklenmesi, kütüphane, müze, tiyatro gibi kültürel hizmetler, yayın hizmetleri, din işleri idaresi, ilgili tesislerin bakım ve işletimi
09 Eğitim hizmetleri	Her seviyedeki okulların işletilmesi, yapımı, denetlenmesi, lisanslanması, örgün ve yaygın eğitim hizmetleri
10 Sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri	Sosyal güvenlik ve sosyal koruma hizmetleri, hastalık, yaşlılık, özürülük ödeme ve yardımları, sosyal yardım hizmetleri

Fonksiyonel sınıflandırma başlıkları birçok konuda çalışan hak temelli STK'ların merkezi yönetim harcamaları ile ilgili kullanabileceği, izleyebileceği bir sınıflandırma sunmaktadır. Örneğin, Merkezi Yönetim sosyal güvenlik, sosyal yardım, sağlık, eğitim, çevre, kültür, askeri harcamalarını 2006 yılından itibaren izlemek mümkün olmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır: kamunun toplam sosyal güvenlik, sosyal koruma, askeri, kültür, sağlık vb. harcamalarının hiçbiri Merkezi Yönetim harcamaları ile sınırlı değildir. Sayılan her alan için Merkezi Yönetim harcamaları dışında dikkate alınması gereken fonlar, sosyal güvenlik kurumları gibi harcamalar bulunmaktadır.²¹

21 Bkz. *Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, İstanbul. <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>

3.B.1. Fonksiyonel sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim gerçekleşmiş harcamaları²²

Merkezi Yönetim harcamalarının fonksiyonel sınıflandırmanın 10 kalemine göre yıllar itibariyle nasıl bir seyir izlediğini incelemek yararlı olacaktır. Bu nedenle Tablo 22'de Merkezi Yönetim harcamalarının fonksiyonel harcamanın 10 kalemi açısından GSYH'ya oranlarının 2006-2009 arası gelişimi ve toplam içindeki yüzde paylarının aynı dönemdeki gelişimi verilmektedir.

TABLO 22. Merkezi Yönetim Giderleri, Fonksiyonel Sınıflandırma (GSYH'ya oranlar ve toplam içinde % paylar)

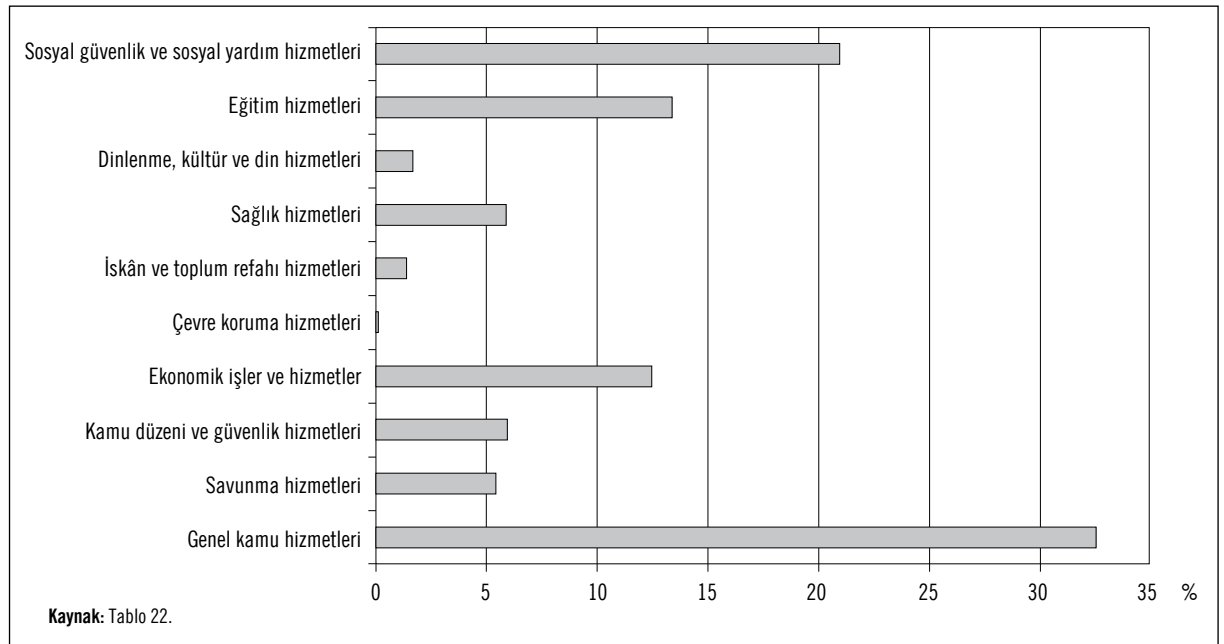
	GSYH'ya oranlar %				Merkezi yönetim toplam harcamaları içinde paylar %			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Merkezi Yönetim Giderleri	23,5	24,2	23,9	28,2	100	100	100	100
Genel Kamu Hizmetleri	9,3	9	8,6	9,2	39,5	37,2	36,2	32,6
Savunma Hizmetleri	1,5	1,4	1,4	1,5	6,5	5,8	5,7	5,4
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	1,4	1,5	1,5	1,7	5,9	6,1	6,2	6,0
Ekonomik İşler ve Hizmetler	2,8	2,8	3,1	3,5	11,9	11,6	12,8	12,5
Çevre Koruma Hizmetleri	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	0,5	0,6	0,4	0,4	2,2	2,3	1,7	1,4
Sağlık Hizmetleri	1,2	1,3	1,4	1,7	5,2	5,5	5,7	5,9
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	0,4	0,4	0,4	0,5	1,6	1,6	1,7	1,7
Eğitim Hizmetleri	2,9	3,1	3,2	3,8	12,5	12,6	13,4	13,4
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	3,5	4,1	4	5,9	14,7	17,1	16,6	21,0

Kaynak: /www.bumko.gov.tr. Bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 3.

Savunma hizmetlerinin GSYH'ya oranı sabit iken, harcama payları açısından bir azalma göstermektedir. Sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinin harcamalarında gerek GSYH'ya oranlar gerek toplam içinde paylar bakımından bir artış görülmektedir.

Fonksiyonel dağılıma göre yapılan harcamalar içinde en yüksek pay 2009 yılında genel kamu hizmetlerine gitmektedir. İkinci en önemli paya ise sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri sahiptir. Ancak bu oranın tamamına yakın bölümü SGK açıklarının kapatılması için Merkezi Yönetim bütçesinden yapılan transferlerden oluşmaktadır.²³

ÇİZİM 3. 2009 Yılı Harcamalarının Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Dağılımı % Paylar

22 Bu bölümde yer alan Merkezi Yönetim harcamaları için bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 3.

23 SGK'ya transfer harcamaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. *Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, İstanbul. <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>

Bu gelişmelerin doğru yorumlanabilmesi için alt kalemlerinin nasıl geliştiğini görebilmek gereklidir. Bundan sonraki başlıkta bu alt kalemlerin neler olduğuna bakılacaktır.

3.B.2. Fonksiyonel sınıflandırmaya göre Merkezi Yönetim harcama kalemleri

Fonksiyonel sınıflandırmaya göre harcama kalemlerinin neler olduğunu görebilmek için Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün web sitesine yeniden bağlanmamız gerekmektedir. Ekonomik sınıflandırmanın EKOD2, EKOD3 ve EKOD4 düzeylerindeki ayrıntılı kalemleri bulurken izlediğimiz aynı yolu fonksiyonel sınıflandırmanın FKOD2 ve FKOD3 düzeylerindeki kalemleri bulmak için de izleyeceğiz. FKOD2 düzeyinde 76 satırlık ayrıntıda harcama kalemlerini görürken, FKOD3'te 156 satırlık ayrıntıda harcama kalemlerini görmek mümkün olmaktadır. Daha kapsamlı olması nedeniyle incelememizi FKOD3 düzeyine yönlendirelim.

Ekonomik sınıflandırmanın incelendiği 3.A.2 başlığında yer alan adımları izleyelim ve Çizim 5'te yer alan Raporlar kutusunun içerisinden FKOD3 seçeneğini tıklayalım.²⁴ Karşımıza çıkan 156 satırlık ayrıntıdaki verilerin STK'lar açısından önemli olanlarını Tablo 23a, 23b ve 23c'den izlemek mümkündür.

TABLO 23a. Genel Kamu, Savunma, Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri Harcamalarından Seçilmiş Kalemler (FKOD3)

I- GENEL KAMU HİZMETLERİ	II- SAVUNMA HİZMETLERİ
Yasama ve Yürütme Organları, Finansal ve Mali İşler, Dışişleri Hiz.	Askeri Savunma Hizmetleri
Yasama ve Yürütme Organları Hizmetleri	Sivil Savunma Hizmetleri
Finansal ve Mali İşler ve Hizmetler	Dış Askeri Yardım Hizmetleri
Dışişleri Hizmetleri	Sınıflandırmaya Girmeyen Savunma Hizmetleri
Sınıflandırmaya Girmeyen Yasama ve Yürütme Fin. ve Mali İşler, Dış. Hiz.	
Dış Ekonomik Yardım Hizmetleri	III- KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİK HİZMETLERİ
Gelişmekte Olan Ülkelere Yapılan Ekonomik Yardım Hizmetleri	Güvenlik Hizmetleri
Uluslararası Kuruluşlar Aracılığı ile Yapılan Ekonomik Yardım Hizmetleri	Genel Güvenlik Hizmetleri
Sınıflandırmaya Girmeyen Dış Ekonomik Yardım Hizmetleri	Adli Güvenlik hizmetleri
Genel Hizmetler	Trafik Güvenliği Hizmetleri
Genel Personel Hizmetleri	Kurumsal Güvenlik Hizmetleri
Genel Planlama ve İstatistik Hizmetleri	Sınıflandırmaya Girmeyen Güvenlik Hizmetleri
Diğer Genel Hizmetler	Yangından Korunma Hizmetleri
Temel Araştırma Hizmetleri	Mahkeme Hizmetleri
Doğal Bilimler, Mühendislik ve Teknoloji Konusundaki Temel Araştırma Hiz.	Yüksek Mahkeme Hizmetleri
Sosyal ve Beşeri Bilimler Konusundaki Temel Araştırma Hizmetleri	Adli Mahkeme Hizmetleri
Çok Branşlı Temel Araştırma Hizmetleri	İdare Mahkeme Hizmetleri
Sınıflandırmaya Girmeyen Temel Araştırma Hizmetleri	Diğer Mahkeme Hizmetleri
Borç Yönetimi Hizmetleri	Cezaevi İdaresi Hizmetleri
Genel Nitelikli Transferlere İlişkin Hizmetler	Kamu Düzeni ve Güvenliğe İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmet.
Genel Kamu Hizmetlerine İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	Sınıflandırmaya Girmeyen Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri
Sınıflandırmaya Girmeyen Genel Kamu Hizmetleri	

FKOD3 düzeyinde gördüğümüz listede yer alan her kalemin karşısındaki değerler genel bütçeli idarelerin ilgili harcamalarının toplamını vermektedir. Örneğin, Tablo 23a, 23b ve 23c'de gördüğümüz genel kamu hizmetleri giderleri tüm genel bütçeli idarelerin yapmış olduğu genel kamu hizmetleri harcamalarının toplamını vermektedir. FKOD3 STK'lar için önemli olacak ayrıntıda bilgiler içermektedir.

²⁴ Kamu Hesapları Bülteni için bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

TABLO 23b. Ekonomik İşler, Çevre Koruma, İskân ve Toplum Refahı ve Sağlık Hizmetleri Harcamalarından Seçilmiş Kalemler (FKOD3)

IV- EKONOMİK İŞLER VE HİZMETLER	V- ÇEVRE KORUMA HİZMETLERİ
Genel Ekonomik İşler ve Hizmetler	Atık Yönetimi Hizmetleri
Genel Ekonomik ve Ticari İşler ve Hizmetler	Atık Su Yönetimi Hizmetleri
İşgücü İşleri ve Hizmetleri	Kirliliğin Azaltılması Hizmetleri
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık Hizmetleri	Doğal Ortamın ve Bio Çeşitliliğin Korunması
Yakıt ve Enerji Hizmetleri	Çevre Korumaya İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri
Kömür ve Diğer Katı Yakıt Hizmetleri	Sınıflandırmaya Girmeyen Çevre Koruma Hizmetleri
Petrol ve Gaz İşleri ve Hizmetleri	VI- İSKAN VE TOPLUM REFAHI HİZMETLERİ
Nükleer Yakıt İşleri ve Hizmetleri	İskân İşleri ve Hizmetleri
Elektrik İşleri ve Hizmetleri	Toplum Refahı Hizmetleri
Sınıflandırmaya Girmeyen Yakıt İşleri ve Hizmetleri	Su Temini İşleri ve Hizmetleri
Madencilik, İmalat ve İnşaat Hizmetleri	VII- SAĞLIK HİZMETLERİ
Ulaştırma Hizmetleri	Tıbbi Ürünler, Cihaz ve Ekipmanlara İlişkin İşler ve Hizmetler
Karayolu İnşaat İşleri ve Hizmetleri	İlaç ve İlaç Benzeri Ürünlerin Temini Hizmetleri
Karayolu Sistemi İşletme İşleri ve Hizmetleri	Ayakta Yürütülen Tedavi Hizmetleri
Suyolu Taşımacılığı Tesisleri İnşaat İşleri ve Hizmetleri	Genel Poliklinikler
Suyolu Taşımacılığı İşletme İşleri ve Hizmetleri	Dişçilik Hizmetleri
Demiryolu İnşaatı ve İşletme İşleri ve Hizmetleri	Yardımcı Sağlık Hizmetleri
Havayolu Taşımacılığı Tesisleri İnşaat ve İşletme İşleri ve Hizmetleri	Hastane İşleri ve Hizmetleri
İletişim Hizmetleri	Genel Hastane Hizmetleri
Diğer Endüstriler	İhtisas Hastaneleri Tarafından Verilen Hizmetler
Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	Sınıflandırmaya Girmeyen Hastane İşleri ve Hizmetleri
Genel Ekonomik, Ticari ve İşgücü Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	Halk Sağlığı Hizmetleri
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	Sağlık Hizmetlerine İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri
Diğer Endüstriler Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	Sınıflandırmaya Girmeyen Sağlık Hizmetleri
Sınıflandırmaya Girmeyen Ekonomik İşler ve Hizmetler	

Örneğin, Tablo 23a'da askeri savunma hizmetleri toplamını görebildiğimiz gibi mahkeme hizmetlerine yönelik harcamaları da görebilmekteyiz. Tablo 23b'de çevre koruma hizmetleri, su temini işlerine yönelik harcamalar, sağlık hizmetlerine yönelik harcamalar alt kalemleriyle yer almaktadır.

Tablo 23c'de ise eğitim hizmetine yönelik yapılan harcamaları okul öncesi ilköğretim ve ortaöğretime yönelik harcamalar ayrıntısında izlemek mümkün olmaktadır. Tablo 23c, STK'ların ilgilendikleri alanlar için önemli başkaca bilgileri de içermektedir. Örneğin, buradan sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinin ayrıntıları izlenebilmektedir. FKOD3 bize sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinin ne kadarının hastalık, yaşlılık, engellilik ve çocuklara yönelik sosyal hizmetlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu başlıkta yer alan sınıflandırmaya girmeyen sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri kalemi ise genel bütçeden SGK'ya yapılan transferleri göstermektedir.

TABLO 23c. Eğitim, Dinlenme ve Spor, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri Harcamalarından Seçilmiş Kalemler (FKOD3)

EĞİTİM HİZMETLERİ	DİNLENME, KÜLTÜR VE DİN HİZMETLERİ
Okul Öncesi ve İlköğretim Hizmetleri	Dinlenme ve Spor Hizmetleri
Okul Öncesi Eğitim Hizmetleri	Kültür Hizmetleri
İlköğretim Hizmetleri	Yayın ve Yayım Hizmetleri
Ortaöğretim Hizmetleri	Din Hizmetleri
Ortaöğretim Genel Programlar	Sınıflandırmaya Girmeyen Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ
Sınıflandırmaya Girmeyen Ortaöğretim Hizmetleri	Hastalık ve Malullük Yardım Hizmetleri
Yükseköğretim Hizmetleri	Malullük Yardım Hizmetleri
Üniversiteler ve Yükseköğretim Hizmeti Veren Kurumlar	Yaşlılık Yardımı Hizmetleri
Doktora Eğitimi Veren Yükseköğretim Hizmetleri	Aile ve Çocuk Yardımı Hizmetleri
Seviyeye Göre Sınıflandırlamayan Eğitim Hizmetleri	İşsizlik Yardımı Hizmetleri
Eğitime Yardımcı Hizmetler	İskân Yardımı Hizmetleri
Eğitime İlişkin Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	Sosyal Güvenliği Bulunmayanlara Sağlanan Hizmetler
Sınıflandırmaya Girmeyen Eğitim Hizmetleri	Sınıflandırmaya Girmeyen Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmet.

Merkezi Yönetim harcamalarının FKOD3 düzeyinde verilen kalemleri aylık ve yıllık toplam olarak elde edilebilmektedir. Örneğin, Tablo 23a, 23b ve 23c’de gördüğümüz birçok harcamayı aylık bazda izleyebiliriz. Bu veriler 2006 yılından itibaren Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü’nün web sitesinde aylık ve yıllık gerçekleştirmeler olarak verilmektedir. Yukarıda açıkladığımız gibi, herhangi bir kalemtedeki harcamanın nasıl geliştiğini incelemek istediğimizde bunların GSYH’ya ya da toplam harcamalara oranını almayı unutmamamız gerekir.

ÖRNEK III

Soru 3: Genel bütçe içindeki toplam eğitim hizmetleri, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim genel programlar ve mesleki-teknik ortaöğretim hizmetlerine yönelik yapılan harcamaların toplam genel bütçe harcamaları içindeki payı nasıl bir gelişme göstermektedir?

Adım 1: www.muhasabat.gov.tr ana sayfada Kamu Hesapları Bülteni’ni seçelim.

Adım 2: Genel Yönetim idarelerini gösteren şemanın üzerinden Merkezi Yönetim’in altında yer alan Genel Bütçeli İdareler kutusunu seçelim.

Adım 3: 2006 yılının Genel Bütçe Mali İstatistikleri’ni seçerek başlayalım.

Adım 4: Bütçe Gider Tabloları’nı seçelim.

Adım 5: Genel Bütçe Giderleri Ay İçi Gerçekleşmeleri FKOD3 şikkını seçelim.

Adım 6: Dokuzuncu başlık olan Eğitim Hizmetleri satırına ulaşmak için tabloda aşağıya doğru inelim. Bu satırın kodu 9’dur. Bu kodun not edilmesi diğer yıllar için aynı satırın aranması sırasında kolaylık sağlayacaktır. Okul öncesi eğitim hizmetlerinin kodu 9.1.1, ilköğretim hizmetlerinin kodu 9.1.2, ortaöğretim genel programlar hizmetlerinin kodu 9.2.1, mesleki-teknik ortaöğretim hizmetlerinin kodu ise 9.2.2’dir.

Adım 7: Tablodaki harcamalar ilgili yılın gerçekleşmiş aylık harcamalarıdır. Bu örnekte yıllık harcamalarla ilgilendiğimiz için satırın en sonunda yer alan toplam yıllık harcamayı örnek için oluşturduğumuz Excel tablosunun ilk satırına kopyalayalım. 2006 yılında toplam eğitim hizmetleri harcaması 16.167.613 bin TL; okul öncesi eğitim hizmetleri harcaması 192.070

bin TL; ilköğretim hizmetleri harcaması 9.968.148 bin TL; ortaöğretim genel programlar harcaması 2.378.576 bin TL, mesleki- teknik ortaöğretim harcamaları 2.385.150 bin TL'dir.

Adım 8: 2006 yılı için toplam harcamaları bulalım. Toplam harcamalar tablonun birinci satırında yer almaktadır. Birinci satırdaki aylık toplam harcamaların en sonunda ise 2006 yılı için toplam gerçekleşmiş harcama miktarı bulunmaktadır. 2006 yılı için toplam gerçekleşmiş harcama 175.084.118 bin TL'dir. Bu değeri örnek tablomuzun ikinci satırına kopyalayalım.

Adım 9: 2007 ve sonrası yıllar için Adım 3'ten sonrasını her yıl için tekrarlayalım.

Adım 10: Oluşturduğumuz Excel tablosu Örnek 3'te görülmektedir.

Örnek 3 tablosunun son dört satırında ilgili eğitim hizmetlerinin toplam genel bütçe harcamaları içindeki payı görülmektedir. Bu, yüzde paydır. Örneğin, 2009 yılı için toplam eğitim hizmeti harcamalarının toplam genel bütçe harcamaları içindeki payı şöyle hesaplanmıştır: $(25.784.654 / 262.113.420) * 100 = 9,84$

ÖRNEK 3 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 3. Genel Bütçe İçindeki Toplam Eğitim Hizmetleri, Okul Öncesi, İlköğretim, Ortaöğretim Genel Programlar ve Mesleki-Teknik Ortaöğretim Harcamaları ve Toplam Genel Bütçe Harcamaları İçindeki Pay

	2006, bin TL Gerçekleşen	2007, bin TL Gerçekleşen	2008, bin TL Gerçekleşen	2009, bin TL Gerçekleşen
Eğitim hizmetleri	16.167.613	18.827.754	22.354.425	25.784.645
Okul öncesi eğitim	192.070	245.905	285.350	300.820
İlköğretim	9.968.148	11.752.369	13.150.529	14.746.062
Ortaöğretim genel programlar	2.378.576	2.835.943	3.338.562	3.745.612
Mesleki-teknik ortaöğretim	2.385.150	2.694.112	3.075.464	3.627.941
Genel bütçe, toplam gerçekleşmiş harcama	175.084.118	200.206.450	222.055.561	262.113.420
	2006 Genel bütçe harcamaları içinde pay %	2007 Genel bütçe harcamaları içinde pay %	2008 Genel bütçe harcamaları içinde pay %	2009 Genel bütçe harcamaları içinde pay %
Eğitim hizmetleri	9,23	9,40	10,07	9,84
Okul öncesi eğitim	0,11	0,12	0,13	0,11
İlköğretim	5,69	5,87	5,92	5,63
Ortaöğretim genel programlar	1,36	1,42	1,50	1,43
Mesleki-teknik ortaöğretim	1,36	1,35	1,38	1,38

Bu hesaba göre, genel bütçe eğitim hizmetleri harcamalarının toplam genel bütçe harcamaları içindeki payı 2009 yılında % 9,84'tür. Eğitim hizmetleri içindeki en önemli pay ilköğretim hizmetlerine yöneliktir. Okul öncesi eğitim hizmetlerine yönelik yapılan harcama çok düşüktür ve dikkate değer bir artış göstermemektedir.

Buraya kadar genel bütçe içinde yer alan bir harcama kaleminin toplam harcama içindeki payının yıllık gelişimini inceledik. Bu inceleme istenirse aylık bazda da yapılabilir. FKOD3 düzeyinde yer alan herhangi bir kalemindeki harcamaların gelişimini aylık bazda görmek istersek bu kalemin harcamasını toplam harcamaya bölerek payın nasıl geliştiğini izlememiz mümkün olabilir.

Soru 4: Genel bütçe içindeki toplam eğitim hizmetleri, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim genel programlar ve mesleki-teknik ortaöğretim hizmetlerine yönelik yapılan harcamaların GSYH içindeki oranını hesaplayınız? Bu eğitim harcamalarının GSYH içindeki oranı nasıl bir büyüme göstermektedir?

Adım 1: Bu sorunun cevabını verebilmek için Örnek 3'te verilen ilk 7 adımı yerine getirelim. Bir başka deyişle, eğitim harcamalarına yönelik harcamaları Örnek 3'teki tablonun ilk beş satırından aynen alalım.

Adım 2: Bu eğitim harcamalarının GSYH'ya oranını hesaplayabilmek için gerçekleşmiş GSYH verilerine ulaşmak gerekmektedir. Örnek 2'de belirttiğimiz gibi, DPT yıllık programları bu işlem için kullanılabilir. www.dpt.gov.tr adresine gidiniz. Sayfanın solunda yer alan seçenekler içinden programlar seçeneğini tıklayınız ve yıllık programlara gidiniz. En son yılın programını seçiniz. Yıllık programların içindekilere bakılınca en başlarda yer alan Makro Ekonomik Gelişmeler ve Hedefler başlığı altında GSYH büyüme hızları yer almaktadır. Bu başlık altında son yıllar için gerçekleşmiş GSYH verilerini bulmak mümkündür.

Adım 3: Örnek 4 tablosunun ikinci satırına GSYH verilerini ekleyin. Bu durumda Örnek 4 tablosunun altıncı satırında cari GSYH değerleri yer alacaktır.

Adım 4: Yedinci satır ile onbirinci satır arasında çeşitli eğitim harcamalarının GSYH içindeki yüzdesi görülmektedir. Bu oran örneğin 2006 yılı için toplam eğitim şöyle hesaplanmaktadır:

$$(16.167.613 / 758.391.000) \times 100 = 2,13$$

Adım 5: Onikinci satırdan sonra ise çeşitli eğitim harcamalarının GSYH içindeki yüzdesinde görülen büyüme hesaplanmaktadır. Bu hesaplamada kullanılan formül yukarıda *Oranlar, Paylar ve Büyüme* başlığında da gösterildiği gibi 2007 yılı toplam eğitim harcamaları için şöyle hesaplanabilir:

$$\left[\frac{(2,23 - 2,13)}{2,13} \right] \times 100 = 4,74$$

ÖRNEK 4 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 4. Genel Bütçe içinde Toplam Eğitim Hizmetleri, Okul Öncesi, İlköğretim, Ortaöğretim Genel Programlar ve Mesleki-Teknik Ortaöğretim Harcamaları, GSYH'ya Oranlar ve GSYH'ya Oranlardaki Büyüme

	2006, bin TL Gerçekleşen	2007, bin TL Gerçekleşen	2008, bin TL Gerçekleşen	2009, bin TL Gerçekleşen
Eğitim hizmetleri	16.167.613	18.827.754	22.354.425	25.784.645
Okul öncesi eğitim	192.070	245.905	285.350	300.820
İlköğretim	9.968.148	11.752.369	13.150.529	14.746.062
Ortaöğretim genel programlar	2.378.576	2.835.943	3.338.562	3.745.612
Mesleki-teknik ortaöğretim	2.385.150	2.694.112	3.075.464	3.627.941
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000
	2006 GSYH'ya oranlar	2007 GSYH'ya oranlar	2008 GSYH'ya oranlar	2009 GSYH'ya oranlar
Eğitim hizmetleri	2,13	2,23	2,35	2,71
Okul öncesi eğitim	0,03	0,03	0,03	0,03
İlköğretim	1,31	1,39	1,38	1,55
Ortaöğretim genel programlar	0,31	0,34	0,35	0,39
Mesleki-teknik ortaöğretim	0,31	0,32	0,32	0,38
		2007 GSYH'ya oranlarda büyüme	2008 GSYH'ya oranlarda büyüme	2009 GSYH'ya oranlarda büyüme
Eğitim hizmetleri		4,74	5,32	15,09
Okul öncesi eğitim		15,15	2,93	5,19
İlköğretim		6,04	-0,74	11,89
Ortaöğretim genel programlar		7,24	4,43	11,94
Mesleki-teknik ortaöğretim		1,60	1,26	17,70

Örnek 4'ün sonuçlarını gösteren tabloda görüldüğü gibi, genel bütçe toplam eğitim harcamalarının GSYH içindeki oranı 2006 yılında % 2,13 iken 2009 yılında % 2,72 olmuştur. Eğitim harcamalarının alt kalemleri açısından baktığımızda okul öncesi eğitimdeki harcamalardaki artışın diğerlerine göre kısıtlı kaldığı görülmektedir. 2009 yılında mesleki-teknik eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı % 18,39 oranında artış göstermektedir.

Soru: Genel bütçe içinden aşağıdaki tabloda yer alan çeşitli harcamaları 2006-2009 dönemi için Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü sitesinden FKOD3 düzeyi harcamaları arasından bularak yerleştirin. Bu harcamaların toplam genel bütçe harcamaları içindeki yüzde paylarını hesaplayın.

Ödev 3a ve 3b için Örnek 3'te yer alan adımları kullanmanız gerekecek.

ÖDEV 3a. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamalar ve Toplam Genel Bütçe Harcamaları (lütfen doldurunuz)

	2006, bin TL Gerçekleşen	2007, bin TL Gerçekleşen	2008, bin TL Gerçekleşen	2009, bin TL Gerçekleşen
Askeri savunma hizmetleri				
Mahkeme hizmetleri				
Çevre koruma hizmetleri				
Su temini işleri ve hizmetleri				
Sağlık hizmetleri				
Kültür hizmetleri				
Din hizmetleri				
Aile ve çocuk yardımı hizmetleri				
Yaşlılık yardımı hizmetleri				
Sınıflandırmaya girmeyen sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri				
Genel bütçe, toplam gerçekleşmiş harcama	175.084.118	200.206.450	222.055.561	262.113.420

ÖDEV 3b. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamaların Toplam Harcamalar İçindeki Yüzde Payları (lütfen hesaplayınız)

	2006	2007	2008	2009
Askeri savunma hizmetleri				
Mahkeme hizmetleri				
Çevre koruma hizmetleri				
Su temini işleri ve hizmetleri				
Sağlık hizmetleri				
Kültür hizmetleri				
Din hizmetleri				
Aile ve çocuk yardımı hizmetleri				
Yaşlılık yardımı hizmetleri				
Sınıflandırmaya girmeyen sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri				

Ödev 4'te yer alan soruların çözümü için Örnek 4'teki adımları izlemeniz gerekecek. Özellikle büyüme formülüne dikkat etmenizde yarar var. 2005 yılı verilerimiz olmadığı için Ödev 4b'de yer alan büyüme hesapları 2006 ve 2007 arası büyümeleri dikkate almıştır, o nedenle hesaplamalar 2007 yılından itibaren mümkün olmaktadır.

ÖDEV 4a. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamaların GSYH'ya Oranları (lütfen hesaplayınız)

	2006	2007	2008	2009
Askeri savunma hizmetleri				
Mahkeme hizmetleri				
Çevre koruma hizmetleri				
Su temini işleri ve hizmetleri				
Sağlık hizmetleri				
Kültür hizmetleri				
Din hizmetleri				
Aile ve çocuk yardımı hizmetleri				
Yaşlılık yardımı hizmetleri				
Sınıflandırmaya girmeyen sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri				
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000

ÖDEV 4b. Genel Bütçe Kapsamındaki Çeşitli Harcamaların GSYH'ya Oranlarındaki Büyümeler (lütfen hesaplayınız)

	2007	2008	2009
Askeri savunma hizmetleri			
Mahkeme hizmetleri			
Çevre koruma hizmetleri			
Su temini işleri ve hizmetleri			
Sağlık hizmetleri			
Kültür hizmetleri			
Din hizmetleri			
Aile ve çocuk yardımı hizmetleri			
Yaşlılık yardımı hizmetleri			
Sınıflandırmaya girmeyen sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri			

4. HARCAMALARIN İDARELER TEMELİNDE İZLENMESİ

Kılavuzun kurumların tanıtıldığı birinci bölümünde yer alan idarelerin tüm harcamaları gerçekleştikten sonra, her yıl için ayrı ayrı idareler temelinde yine Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde Kamu Hesapları Bülteni içinde yayınlanmaktadır.²⁵

TABLO 24. Genel Bütçe Kapsamındaki İdarelerin Gerçekleşmiş Harcamaları (bin TL)

	2007 toplam harcama	2008 toplam harcama	2009 toplam harcama
Cumhurbaşkanlığı	30.461	64.540	62.590
TBMM	308.253	329.111	374.447
Anayasa Mahkemesi	5.686	6.441	9.851
Yargıtay	41.714	45.505	52.225
Danıştay	33.197	36.552	40.484
Sayıştay	62.922	76.204	85.573
Başbakanlık	1.426.840	1.858.203	2.539.168
Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı	366.085	415.627	452.779
Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği	9.727	10.235	11.295
Basın Yayın ve Enformasyon G.M.	55.946	67.769	76.184
Devlet Personel Dairesi Başkanlığı	8.252	8.985	9.432
Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu	8.618	9.418	13.654
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	150.330	225.853	431.659
Hazine Müsteşarlığı	53.920.143	57.910.319	63.635.364
Dış Ticaret Müsteşarlığı	90.014	95.624	108.775
Gümrük Müsteşarlığı	202.579	202.873	237.225
Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	136.110	85.440	96.788
Diyanet İşleri Başkanlığı	1.770.444	2.099.603	2.552.466
Özürülüler İdaresi Başkanlığı	4.349	4.128	5.078
Aile ve Sosyal Araştırmalar G.M.	3.729	4.417	5.030
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	2.941	3.582	3.814
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma G.M.	3.172	3.434	5.919
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu G.M.	618.159	1.075.111	1.808.377
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	4.595	5.220	9.374
Adalet Bakanlığı	2.687.651	2.852.725	3.459.584
Milli Savunma Bakanlığı	11.854.977	12.889.678	14.656.283
İçişleri Bakanlığı	1.495.278	1.650.073	1.958.214
Jandarma Genel Komutanlığı	2.771.471	3.233.138	3.771.997
Emniyet Genel Müdürlüğü	6.059.708	6.886.083	8.011.616
Sahil Güvenlik Komutanlığı	169.885	191.172	191.934
Dışişleri Bakanlığı	657.697	670.366	740.789
Maliye Bakanlığı	35.186.302	39.455.972	52.002.178
Gelir İdaresi Başkanlığı	1.274.631	1.420.975	1.607.285
Milli Eğitim Bakanlığı	21.289.051	24.193.693	27.953.500
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	1.008.997	1.187.667	1.285.184
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	396.023	407.316	389.511
Karayolları Genel Müdürlüğü*	5.638.480	8.184.884	14.593.742
Sağlık Bakanlığı	10.390.278	11.994.810	989.246
Ulaştırma Bakanlığı	662.202	982.853	66.638
Denizcilik Müsteşarlığı	77.422	62.432	9.483.315
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	6.931.677	7.277.834	6.345.193
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	32.564	44.224	160.355
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	25.974.053	26.024.322	33.138.052
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	294.230	393.991	584.682
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	380.801	304.799	410.037
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	3.851.900	5.092.653	4.668
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	3.753	4.087	1.060.818
Kültür ve Turizm Bakanlığı	821.257	927.495	1.228.839
Çevre ve Orman Bakanlığı	948.622	987.046	105.261
Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü	83.274	91.079	5.286.948

* Karayolları Genel Müdürlüğü 2010 yılında özel bütçeli bir kurum olmuştur.

25 Kamu Hesapları Bülteni için bkz. EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

Tablo 24'te gördüğümüz ve Muhasebat Genel Müdürlüğü internet sitesinden bulabileceğimiz bu verilerin cari olduğunu dolayısıyla büyümelerini görebilmek için önce GSYH'ya oranlarını almamız gerektiğini unutmayalım.

Ancak idarelerin ayrı ayrı harcamalarının görülmesi; bunlardaki artış ve azalışlar kadar, bunların yaptıkları harcamaların ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırma ayrımlarına göre gelişiminin de izlenmesi yorum yapma olanağını artırmaktadır. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın harcamaları 2006-2009 dönemi artış göstermiştir, peki bu artış personel harcamalarındaki artıştan mı yoksa mal ve hizmet alımlarından mı kaynaklanmaktadır? Bir başka örnek fonksiyonel dağılım üzerinden verilebilir. Örneğin, SHÇEK'in harcamalarındaki artış Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım kalemindeki artıştan mı yoksa sağlık hizmetlerinden mi kaynaklanmaktadır? Bu sorular STK'ların ilgilendikleri alanlara bağlı olarak geliştirilebilir ve değiştirilebilir.

Bu izlemeyi yapmak için idareler temelinde ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırma matrisleri gereklidir. STK'lar ve bütçe izleme yapan kişi ve kurumlar için çok daha önemli olan bu matrisler internet sitesinden bulunamamaktadır. Bu veriler internet sitesinde yayınlanmamakla birlikte yazılı talep üzerine Muhasebat Genel Müdürlüğü Bütçe İstatistikleri Şubesi'nden hemen elektronik olarak yollanmaktadır.²⁶

4.A. İdarelerin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Harcamaları

Tablo 25'te 2009 yılı için genel bütçeli idarelerin harcamalarının fonksiyonel sınıflandırmaya göre ayrıştırılmış harcama matrisi görülmektedir.

Fonksiyonel sınıflandırmaya göre gerçekleşmiş harcamaları idareler temelinde ayrı ayrı görmek, örneğin sosyal koruma harcaması yapan kurumları, askeri harcama yapan kurumları ve eğitim harcaması yapan kurumları da ayrı ayrı görmemize olanak verecektir.

²⁶ İdarelerin harcamalarını yıllar itibariyle fonksiyonel ve ekonomik sınıflandırmaya göre gösteren tablolar STK'lara önemli bilgiler sunduğu için internette bulunamayan bu harcama verilerinin bulunabileceği internet adresini EK2'de sunduk. 2010 yılından itibaren bu bilgiler www.muhasabat.gov.tr adresinde bulunan ve aylık yayınlanan Kamu Hesapları Kitapçığı'nda yer almaktadır.

TABLO 25. 2009 Yılı Genel Bütçe Kapsamındaki İdarelerin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Harcamaları (bin TL)

	Genel kamu hizmetleri	Savunma hizmetleri	Kamu düzeni ve güvenlik	Ekonomik işler ve hizmetler	Çevre koruma hizmetleri	İskân topluluğu refahı hizmetleri	Sağlık hizmetleri	Dinlenme, kültür ve din hizmetleri	Eğitim hizmetleri	Sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri	Toplam
Cumhurbaşkanlığı	84.703										84.703
TBMM	373.991	1					602				374.594
Anayasa Mahkemesi	3.370		6.482								9.852
Yargıtay	14.675		37.551								52.226
Danıştay	6.220		34.199						64		40.483
Sayıştay	10.776	1	74.796								85.573
Başbakanlık	2.362.240	2.804	2.489	50.589		39.200	634	82.217			2.540.173
Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı			452.779								452.779
Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği	11.295										11.295
Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	4.114	30						72.148			76.292
Devlet Personel Dairesi Başkanlığı	9.409	23									9.432
Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu	13.550		105								13.655
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	331.338	78	443	1.387					98.413		431.659
Hazine Müsteşarlığı	54.781.927	135	333	7.349.820		484.626				1.018.575	63.635.416
Dış Ticaret Müsteşarlığı	43.435	142		65.276							108.853
Gümrük Müsteşarlığı	232.164	156	4.924								237.244
Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	96.170		606				11				96.787
Diyanet İşleri Başkanlığı	15.930	65	1.343				305	2.534.916	319		2.552.878
Özürlüler İdaresi Başkanlığı	1.554	21	149							3.423	5.147
Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	5.030										5.030
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	3.814										3.814
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	1.404		278							4.237	5.919
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	10.617		14.120							1.783.688	1.808.425
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	9.153		221								9.374
Adalet Bakanlığı	657.626	2.005	2.800.405								3.460.036
Milli Savunma Bakanlığı	233.061	14.438.116								12.127	14.683.304
İçişleri Bakanlığı	1.301.151	90.206	1.182			565.834					1.958.373
Jandarma Genel Komutanlığı	2.144		3.769.854								3.771.998
Emniyet Genel Müdürlüğü	150.874	245	7.559.397				2.793		299.535		8.012.844
Sahil Güvenlik Komutanlığı			191.934								191.934
Dışişleri Bakanlığı	740.841	86					1.887	47.974	65.610	7.436	863.834
Maliye Bakanlığı	30.183.665	674	144.286			1.991.276			2.370	19.950.445	52.272.716
Gelir İdaresi Başkanlığı	1.607.396										1.607.396
Milli Eğitim Bakanlığı	2.659.568	320	669					138.875	25.173.633		27.973.065
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	326.188	246	90.614	352.093		65.979	49.174	2.001	154.345	244.884	1.285.524
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	386.099	115		3.326							389.540
Sağlık Bakanlığı	31.633	182	1.640				14.560.930				14.594.385
Ulaştırma Bakanlığı	7.057	120		982.069							989.246
Denizcilik Müsteşarlığı	5.399	206		60.943			90				66.638
Karayolları Genel Müdürlüğü	28.360	406	5.016	9.447.792			1.115				9.482.689
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	59.331	304	1.707	6.154.010	410		87.938		18.028	29.438	6.351.166
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	3.976	235		156.144							160.355
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	22.220	477	1.151	207.921					75	32.907.174	33.139.018
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	291.276	1.298		292.076			31				584.681
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	184.059	345	316	225.423							410.143
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	1.109		160	3.399							4.668
Kültür ve Turizm Bakanlığı	274.678	381	4.820	236.154			94	555.180			1.071.307
Çevre ve Orman Bakanlığı	581.162	181	1.039	412.277	234.169						1.228.828
Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü	104.301	77	690				198				105.266
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	21.481	465	15.034	4.702.330		547.386	261				5.286.957
Genel Bütçeli idareler Toplamı	98.291.534	14.540.146	15.220.732	30.703.029	234.579	3.694.301	14.706.063	3.433.311	25.812.392	55.961.427	262.597.514

Soru 5: SHÇEK'in 2006-2009 döneminde yaptığı harcamaların fonksiyonel sınıflandırmaya göre nasıl geliştiğini inceleyiniz. SHÇEK harcamalarındaki artışı hesaplayınız ve artışın hangi kalemden kaynaklandığını saptayınız.

Adım 1: EK 2'de verilen internet adresinden ulaşabileceğiniz matrisleri kullanarak genel bütçeli idarelerin fonksiyonel harcamalarını gösteren tabloları bulalım. 2006-2009 tarihleri için içinde SHÇEK'in yer aldığı 4 tablodan SHÇEK'in harcamalarını çekip 4 satırlık yeni bir tablo oluşturalım.

Adım 2: SHÇEK harcamalarının GSYH'ya oranını hesaplayabilmek için gerçekleşmiş GSYH verilerine ulaşmak gerekmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi DPT yıllık programları bu işlem için kullanılabilir. www.dpt.gov.tr adresine gidiniz. Sayfanın sonunda yer alan seçenekler içinden programlar seçeneğini tıklayınız ve yıllık programlara gidiniz. En son yılın programını seçiniz. Yıllık programların içindekilerine bakıldığında en başlarda yer alan Makro Ekonomik Gelişmeler ve Hedefler başlığında GSYH büyüme hızlarının yer aldığı görülmektedir. Bu başlık altında son yıllar için gerçekleşmiş GSYH verilerini bulmak mümkündür.

Adım 3: Örnek 5 tablosuna GSYH verilerini ekleyin. Bu durumda Ödev 4 tablosunun son sütununda cari GSYH değerleri yer alacaktır.

Adım 4: Beşinci satır ile sekizinci satır arasında çeşitli SHÇEK harcamalarının GSYH içindeki yüzdesi görülmektedir. Bu oran örneğin 2007 yılı toplam SHÇEK için şöyle hesaplanmaktadır:

$$(618.159/843.178.000) \times 100 = 0,058$$

Adım 5: Dokuzuncu satırdan sonra ise SHÇEK harcamalarının GSYH içindeki yüzdesinde görülen büyüme hesaplanmaktadır. Bu hesaplamada kullanılan formül yukarıda *Oranlar, Paylar ve Büyüme* başlığında da gösterildiği gibi 2009 yılı toplam SHÇEK harcamaları için şöyle hesaplanabilir:

$$\left[\frac{(0,190 - 0,113)}{0,113} \right] \times 100 = 67,84$$

ÖRNEK 5 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 5. SHÇEK Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Gerçekleşmiş Harcamalar, GSYH'ya Oranlar ve GSYH'ya Oranlardaki Büyüme

	Genel kamu hizmetleri bin TL	Kamu düzeni ve güvenlik bin TL	Sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri bin TL	Toplam bin TL	GSYH bin TL
2006	14.240	0	426.912	441.152	758.390.785
2007	14.859	100	603.200	618.159	843.178.421
2008	9.794	9.089	1.056.174	1.075.057	950.534.000
2009	10.617	14.120	1.783.640	1.808.377	952.635.000
GSYH'ya oranlar					
2006			0,056	0,058	
2007			0,072	0,073	
2008			0,111	0,113	
2009			0,187	0,190	
GSYH'ya oranlardaki büyümeler %					
2006					
2007			27,09	26,03	
2008			55,32	54,27	
2009			68,51	67,84	

Örnek 5'in sonuçlarını gösteren tablonun bize gösterdiği birçok konu vardır. Bunlardan birincisi SHÇEK toplam harcamalarının fonksiyonel sınıflandırmaya göre dağılımına baktığımızda SHÇEK harcamalarının neredeyse tümü Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri olarak harcanmaktadır. SHÇEK toplam harcamalarında 2007 yılından sonra ciddi bir artış görülmektedir. Bu artışı tablonun son üç satırında tam olarak görebiliyoruz. 2007 yılında SHÇEK harcamaları % 26,03 artmış, 2008 yılında bu artış % 54,27 olmuş, 2009 yılında ise SHÇEK toplam harcamaları % 67,84 artmıştır. Bu artışın Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri'nden kaynaklandığını görebiliyoruz.

Bu örnek bize SHÇEK harcamalarında çok önemli bir artış olduğunu ve bu artışın Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım harcamaları kaleminde olduğunu göstermektedir. Ancak bu bilgi de hâlâ çok yetersizdir. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım harcamalarındaki bu artışın kaynağı nedir? Kurumda bakılan çocuk sayısı mı, koruyucu aile sayısı mı, yoksa engellilere yönelik harcamalar mı artırılmıştır? Bu ayrıntıda inceleme için idareler temelinde yaptığımız sorgulamayı daha da derinleştirmemiz gerekmektedir. Bu derinleştirme 4.C başlığında yapılmaktadır.

4.B. İdarelerin Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Harcamaları

Tablo 26'da 2009 yılı için genel bütçeli idarelerin ekonomik sınıflandırmaya göre ayrıştırılmış harca-ma matrisi görülmektedir.

Bu ayırım birçok idarenin yaptığı harcamaların ne kadarının personel ne kadarının sermaye gi-derlerinden vb. oluştuğu gibi bilgilere ulaşılmasına yaramaktadır. Örneğin, iki büyük idarenin (Mil-li Eğitim Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı) harcamalarının içinde en büyük pay personel harca-masına gitmektedir. Bu benzeri bilgileri Tablo 26'da ilgilendiğimiz idareler için izlemek mümkün ola-caktır.

TABLO 26. 2009 Yılı Genel Bütçe Kapsamındaki İdarelerin Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Harcamaları (bin TL)

	Personel giderleri	Sosyal güvenlik kurum. ödemeler	Mal ve hizmet alımları	Faiz harcamal.	Cari transf.	Sermaye giderleri	Sermaye transfer.	Borç verme	Yedek ödenek.	Toplam
Cumhurbaşkanlığı	23.913	1.416	21.658		337	37.379				84.703
TBMM	228.146	18.699	57.045		50.650	16.554	3.500			374.594
Anayasa Mahkemesi	4.218	413	3.891		47	1.283				9.852
Yargıtay	37.912	3.826	8.510		160	1.818				52.226
Danıştay	32.345	2.787	4.522		222	607				40.483
Sayıştay	56.066	4.680	15.207		411	9.209				85.573
Başbakanlık	58.331	5.443	389.537		957.329	122.688	1.006.845			2.540.173
Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı	350.235	28.692	66.097			7.755				452.779
Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği	8.578	647	1.880			190				11.295
Basın Yayın ve Enformasyon G.M.	10.541	1.118	63.544		73	1.016				76.292
Devlet Personel Dairesi Başkanlığı	7.374	652	1.356		50					9.432
Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu	10.977	621	1.914		27	116				13.655
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	27.494	2.151	9.269		76.376	5.696	310.673			431.659
Hazine Müsteşarlığı	63.917	5.352	167.520	53.200.891	6.215.734	1.622	337.161	3.643.219		63.635.416
Dış Ticaret Müsteşarlığı	76.655	5.740	16.971		6.261	3.226				108.853
Gümrük Müsteşarlığı	143.600	22.669	43.831		906	18.674	1.564	6.000		237.244
Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	69.877	8.536	15.918		292	2.164				96.787
Diyanet İşleri Başkanlığı	1.950.359	258.262	328.140		1.902	14.215				2.552.878
Özürlüler İdaresi Başkanlığı	2.614	348	2.055		28	102				5.147
Aile ve Sosyal Araştırmalar G.M.	2.424	197	1.357		9	1.043				5.030
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	1.736	151	1.478		6	443				3.814
SYDGM	2.437	226	2.329			332	595			5.919
SHÇEK	212.154	24.845	436.579		1.058.400	76.447				1.808.425
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	2.428	184	4.949		520	1.293				9.374
Adalet Bakanlığı	1.981.595	210.983	689.799		194.099	34.758	348.802			3.460.036
Milli Savunma Bakanlığı	5.990.275	903.258	7.646.137		100.122	43.512				14.683.304
İçişleri Bakanlığı	1.078.570	60.601	144.544		510.228	83.517	80.913			1.958.373
Jandarma Genel Komutanlığı	2.019.284	235.090	1.474.211		556	42.857				3.771.998
Emniyet Genel Müdürlüğü	5.778.666	805.910	1.127.514		1.704	298.907	143			8.012.844
Sahil Güvenlik Komutanlığı	89.042	12.443	85.196			5.253				191.934
Dışişleri Bakanlığı	353.687	27.785	167.435		202.259	112.639		29		863.834
Maliye Bakanlığı	579.777	64.546	363.843		48.645.973	15.686	2.332.965	269.926		52.272.716
Gelir İdaresi Başkanlığı	1.062.063	111.538	281.224		7.635	144.936				1.607.396
Milli Eğitim Bakanlığı	18.379.106	2.137.978	3.233.677		2.441.513	1.350.164	430.627			27.973.065
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	308.599	45.595	45.185		62.650	702.252	25.970	95.273		1.285.524
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	265.265	42.999	44.513		1.900	34.863				389.540
Sağlık Bakanlığı	5.082.767	799.171	7.574.266		8.629	1.128.445	1.107			14.594.385
Ulaştırma Bakanlığı	53.701	9.086	11.459		32.224	874.320	8.456			989.246
Denizcilik Müsteşarlığı	37.274	3.976	5.908		788	18.692				66.638
Karayolları Genel Müdürlüğü	684.821	124.635	1.228.779		634	6.914.577	529.243			9.482.689
Tarım ve Köyşeri Bakanlığı	1.072.812	163.347	163.821		4.572.777	167.136	86.051	125.222		6.351.166
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	19.820	2.920	2.930		99	134.586				160.355
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	73.250	7.942	18.759		32.985.681	3.842	49.544			33.139.018
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	86.305	9.547	20.344		288.594	5.152	45.497	129.242		584.681
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	17.507	2.179	167.894		111.046	22.759	67.304	21.454		410.143
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	2.862	369	1.201		38	198				4.668
Kültür ve Turizm Bakanlığı	277.057	33.453	206.882		263.834	182.671	103.270	4.140		1.071.307
Çevre ve Orman Bakanlığı	274.388	49.617	42.580		472.694	152.667	186.102	50.780		1.228.828
Devlet Meteoroloji İşleri G.M.	59.404	8.481	16.256		13.431	7.694				105.266
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	828.839	151.204	190.347		995	4.104.572	11.000			5.286.957
Genel Bütçeli İdareler Toplamı	49.841.067	6.422.308	26.620.261	53.200.891	99.289.843	16.910.527	5.967.332	4.345.285	0	262.597.514

Soru 6: YURTKUR'un 2006-2009 döneminde yaptığı harcamaların ekonomik sınıflandırmaya göre nasıl geliştiğini inceleyiniz. YURTKUR'un harcamalarındaki artışı hesaplayınız ve artışın hangi kalemden kaynaklandığını saptayınız.

Bu örnek için Örnek 5'teki tüm adımları aynen izleyiniz.

ÖRNEK 6 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 6. YURTKUR Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Gerçekleşmiş Harcamalar, GSYH'ya Oranlar ve GSYH'ya Oranlardaki Büyüme

	Personel giderleri bin TL	Sosyal güvenlik kurumlarına ödemeler bin TL	Mal ve hizmet alımları bin TL	Cari transferler bin TL	Sermaye giderleri bin TL	Sermaye transferleri bin TL	Borç verme bin TL	Toplam bin TL	GSYH bin TL
2006	115.066	13.191	194.793	267.537	63.117	5.289	960.688	1.619.681	758.391.000
2007	126.377	14.643	230.604	376.368	30.468	42.025	1.087.011	1.907.496	843.178.000
2008	135.153	15.617	260.908	413.324	48.899	174.183	1.156.140	2.204.224	950.534.000
2009	144.777	17.091	295.283	481.356	67.338	371.801	1.346.724	2.724.370	952.635.000
GSYH'ya Oranlar									
2006	0,015	0,002	0,026	0,035	0,008	0,001	0,127	0,214	
2007	0,015	0,002	0,027	0,045	0,004	0,005	0,129	0,226	
2008	0,014	0,002	0,027	0,043	0,005	0,018	0,122	0,232	
2009	0,015	0,002	0,031	0,051	0,007	0,039	0,141	0,232	
GSYH'ya Oranlardaki Büyüme %									
2006									
2007	-1,21	-0,16	6,48	26,53	-56,58	614,67	1,77	5,93	
2008	-5,13	-5,39	0,36	-2,58	42,37	267,66	-5,65	2,50	
2009	6,88	9,20	12,93	16,20	37,40	112,98	16,23	2,55	

YURTKUR harcamalarının GSYH'ya oranlarındaki büyümelere bakalım. YURTKUR'un sermaye gideri ve sermaye transferi kalemlerindeki büyümelerin önemli bir yer tuttuğunu görebiliyoruz.

4.C. Genel ve Özel Bütçeli İdarelerin Ödenek Cetvelleri

Merkezi Yönetim genel bütçeli ve özel bütçeli idarelerin ödenek ve gelir cetvelleri 2008 yılından bu yana Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü internet sitesine her yıl Ocak ayının başında konulmaktadır. Bu cetvellerde yer alan ödenekler kurumların ödenek cetvellerindeki bilgiler ilgili yıl tamamlandıktan sonra gerçekleşmiş harcamalara dönüşürken küçük farklılıklar göstermektedir. Ödenek cetvelleri iki nedenle çok önemlidir. Birincisi, idarelerin alt birimlerinin (genel müdürlük, daire başkanlıkları yani harcama birimleri) gerçekleşmiş harcamaları en erken bir yıl sonra Nisan ayı sonunda ilgili idarenin faaliyet raporlarında yer almaktadır. İkincisi ise, faaliyet raporlarındaki harcama bilgileri az sayıda idare için ödenek cetveli kadar ayrıntılı olmaktadır. Bu nedenlerle ödenek cetvelleri hem çok erken hem de çok ayrıntılı bilgi sunması itibarıyla izleme yapmak isteyen kurum ve kişiler için önemli bir bilgi kaynağıdır. Özellikle ilgilenilen idarenin ödeneklerinde görülen herhangi bir artışın kaynağını tespit etmek açısından çok yararlıdır.

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde sol sütunda yer alan seçenekler içinden bütçe seçeneği tıklandığında çıkan listeden 2007 yılından sonraki tüm yılların Merkezi Yönetim bütçe kanunları ve eklerine ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu yıllardan birini seçtiğimizde ise

karşımıza bir liste çıkıyor. Bu listenin içinden “Kurumlar İtibariyle Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri” şikkını seçmek gerekiyor. Bu seçenek bizi yıl ve idarelerin listesinin olduğu bir sayfaya götürüyor.²⁷ Kurumlar İtibariyle Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri isimli bu sayfaya tek tıklama ile ana sayfadan ulaşmak da mümkün (2010 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi’nin altında).

Kurumlar İtibariyle Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri isimli bu sayfada yıl seçenekleri ve genel ve özel bütçeli idarelerin isimlerinin bulunduğu bir liste bulunuyor. İstedığınız yıl ve idareyi seçtiğinizde ise kapsamlı ödenek cetvellerine pdf formatında ulaşmış olursunuz.

Aşağıda, Çizim 4’te 2008 yılı SHÇEK ödenek cetveli bulunmaktadır. Bu ödenek cetveli toplam 16 sayfadır. 6. sayfasını inceleyelim.

ÇİZİM 4. SHÇEK Ödenek Cetveli

ÖDENEK CETVELİ														
BÜTÇE YILI: 2008														
KURUM ADI: 07.93 - SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ														
												TL		
KURUMSAL SINIFLANDIRMA				FONKSİYONEL SINIFLANDIRMA				FİN. TİPİ		EKO. SINIF.		AÇIKLAMA	ÖDENEK	
I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	I	II			
												3	YOLLUKLAR	12.000
												4	GÖREV GİDERLERİ	24.000
												5	HİZMET ALIMLARI	6.000
												7	MENKUL MAL, GAYRİMADDİ HAK ALIM, BAKIM VE ONARIM GİDERLERİ	2.000
												9	TEDAVİ VE CENAZE GİDERLERİ	35.000
			30 ^a										ÇOCUK HİZMETLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI	171.154.500
			00 ^b										ÇOCUK HİZMETLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI	798.500
				10 ^{2a}									SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ	798.500
					4								Aile ve Çocuk Yardım Hizmetleri	798.500
						0	00						Aile ve Çocuk Yardım Hizmetleri	798.500
								1					Genel Bütçeli İdareler	798.500
										01 ^{3a}			PERSONEL GİDERLERİ	627.500
											1		MEMURLAR	360.500
											2		SÖZLEŞMELİ PERSONEL	267.000
										02			SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARINA DEVLET PRİMİ GİDERLERİ	70.000
											1		MEMURLAR	49.000
											2		SÖZLEŞMELİ PERSONEL	21.000
										03 ^{3b}			MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ	101.000
											2		TÜKETİME YÖNELİK MAL VE MALZEME ALIMLARI	6.500
											3		YOLLUKLAR	26.000
											5		HİZMET ALIMLARI	5.000
											7		MENKUL MAL, GAYRİMADDİ HAK ALIM, BAKIM VE ONARIM GİDERLERİ	3.500
											9		TEDAVİ VE CENAZE GİDERLERİ	60.000
			62 ^{1c}										ÇOCUK YUVALARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ, KREŞ VE GÜNDÜZ BAKIMEVLERİ	170.356.000
				03									KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİK HİZMETLERİ	1.650.000
					1 ^{2b}								Güvenlik Hizmetleri	1.650.000
						4	00						Kurumsal Güvenlik Hizmetleri	1.650.000
								1					Genel Bütçeli İdareler	1.650.000
										03 ^{3c}			MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ	1.650.000
											5		HİZMET ALIMLARI	1.650.000
				10 ^{2c}									SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ	168.706.000

27 Buraya www.bumko.gov.tr Bütçe > Bütçe Kanunu ve ekleri > 2008 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve Ekleri > Kurumlar İtibariyle Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri > 2008 > SHÇEK Ödenek Cetveli. Ayrıca, ödenek ve gelir cetvellerinin internet sitesinin kapsamlı tanıtımı ve yol haritası için ayrıntılı bilgi için EK 1, Veri Kaynakları, Kaynak no. 4’e bakılabilir.

Ödenek cetvellerindeki ilk dört sütun bize harcamaların sınıflandırılması ile ilgili tüm bilgileri vermektedir. Bu bilgilerden inceleyeceğimiz 3 tanesini aşağıda ele alalım:

1. Kurumsal sınıflandırma sütunundaki kodların anlamı

1.a. Kurumla ilgili bilgileri verir. 30 Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın kodudur.

1.b. 00 kodu ödeneğin merkezde kullanılacağını gösterir.

1.c. 62 kodu ödeneğin taşra teşkilatlarında kullanılacak kısmını ifade eder. SHÇEK'in bünyesinde yer alan daire başkanlıklarının taşrada yürüttükleri hizmetler için ayrılan ödenekleri göstermektedir.

1.b ve 1.c'de görüldüğü gibi, Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı ödeneği 171.154.500 TL'dir. Bunun 798.500 TL'si merkez teşkilatında, 170.356.000 TL'si taşra teşkilatında kullanılacaktır.

2. Fonksiyonel sınıflandırma sütunundaki kodların anlamı

2.a. İlgili satırda görülen ödeneğin fonksiyonel harcama sınıflandırmasındaki 10 kalemden hangisine girdiğini gösterir. 10 olarak belirtildiğine göre, bu ödenek en son kalem olan Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri kalemine yazılacaktır.

2b. Bu kalemden görülen ödenek Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri için kullanılacaktır. Bu kalem 62 kodlu yuvalar, merkezler ve bakımevlerinde kullanılacak olan güvenlik hizmetlerinin hizmet alımına ayrılmış ödenektir.

2.c. Yuva, merkez ve bakımevlerine ayrılan kaynağın diğer kısmı ise fonksiyonel sınıflandırmada 10 olarak gösteren Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri işine ayrılmıştır.

3. Ekonomik sınıflandırma sütunundaki kodların anlamı

3.a. Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı merkez teşkilatının fonksiyonel sınıflandırmada Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım'a kayıt edilen ödeneğinin ne kadarının ekonomik sınıflandırmada personel giderleri ödeneği olduğunu gösterir.

3.b. Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı merkez teşkilatının fonksiyonel sınıflandırmada Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardıma kayıt edilen ödeneğinin ne kadarının ekonomik sınıflandırmada Mal ve Hizmet Alım Giderleri ödeneği olduğunu gösterir.

3.c. Çocuk Yuvaları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Kreş ve Gündüz Bakım Evleri'nde fonksiyonel sınıflandırmada Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri'ne ayrılan ödeneğin ekonomik sınıflandırmada Mal ve Hizmet Alımı Giderleri kalemine kaydedildiğini göstermektedir.

ÖRNEK VII

Soru: SHÇEK 2008 ve 2009 cetvellerini inceleyerek SHÇEK'in ödeneğindeki artışın hangi hizmetten kaynaklandığını bulun.

Adım 1: Yukarıda aktarılan yolu izleyerek SHÇEK 2008 ve 2009 ödenek cetvellerine ulaşın.

Adım 2: 2008 yılı ödenek cetvelini izleyerek SHÇEK'in daire başkanlıklarının ödeneklerini gösteren bir tablo oluşturun ve bunların karşısına ilgili birimin ödeneğini koyun.

Adım 3: Aynı işlemi 2009 yılı için de yapın.

Adım 4: Ödeneklerin GSYH'ya oranlarını alıp büyümeleri hesaplayalım ve en hızlı büyümenin hangi daireden kaynaklandığını görelim. GSYH'ya oranlar ve büyüme hesapları için Örnek 5'te yer alan 2. adımdan sonraki adımları gerçekleştirelim.

ÖRNEK 7 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 7. SHÇEK Daire Başkanlıklarının Ödenek Cetvellerinin Karşılaştırılması

	2008 Ödenek bin TL	2009 Ödenek bin TL	2008 GSYH'ya oranlar	2009 GSYH'ya oranlar	GSYH'da % büyüme
Toplam SHÇEK	853.150	1.540.258	0,1144	0,1617	41,28
Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Ödeneği	171.154	191.697	0,0196	0,0201	2,49
Yaşlı Bakım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Ödeneği	95.974	111.817	0,0117	0,0117	0,03
Özürü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı Ödeneği	334.710	912.614	0,0557	0,0958	72,04
Sosyal Yardım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Ödeneği	93.595	133.228	0,0107	0,0140	30,16
Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Ödeneği	124.271	145.766	0,0130	0,0153	18,03
Aile-kadın ve Toplum Hizm. Dairesi Başkanlığı Ödeneği	17.334	26.674	0,0020	0,0028	38,21
Diğer (Danışma, Denetim, Yardımcı Hizmetler)	16.112	18.462	0,0017	0,0019	16,84
GSYH	952.534.000	952.635.000			

SHÇEK harcamalarının GSYH'ya oranında önemli bir artış planlanmaktadır. Ancak, 2008 ve 2009 yılları ödenek cetvelleri karşılaştırıldığında SHÇEK'in ödenek cetvelinde 2008-2009 yılları arasındaki beklenen artışın neredeyse tümünün kurumun Özürü Bakım Hizmetleri Dairesi'nin ödeneklerinde beklenen artıştan kaynaklandığı görülmektedir. Bu artışın en önemli bölümünün 5358 nolu Kanun ile evde bakılan ve geliri kanunla belirtilen miktarın altında kalan özürü lülülere asgari ücret tutarında yapılan cari transferlerden kaynaklandığı, daha küçük bir bölümünün ise özel bakım kurumlarında bakılan ağır özürü lülere yapılan asgari ücretin iki katı ödeme için ayrılan cari transfer ödeneginden kaynaklandığı bilinmektedir.

4.D. Özel Bütçeli İdarelerin Gelir Cetvelleri

Özel bütçeli idareler genel bütçeli idarelerden farklı olarak öz gelirleri olan idarelerdir. Bu kurumların ürettikleri mal ve hizmet karşılığında gelir elde edebilmektedirler. Elde edilen tüm bu gelirler ilgili idarenin gelir cetveline kaydedilir, öz gelirleri ile karşılayamadıkları harcamalar ise genel bütçeden cari transfer ya da sermaye gideri olarak gerçekleştirilen transferler ile karşılanır.

Merkezi Yönetim genel bütçeli ve özel bütçeli idarelerin ödenek ve gelir cetvelleri 2008 yılından itibaren Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü internet sitesine her yıl Ocak ayının başında konulmaktadır.²⁸

Birçok idarenin elde ettiği gelirlerin, harç ve katkı paylarının izlenebilmesi STK'lar için önemli bir bilgidir. Örneğin üniversite öğrencilerinin üniversitelere yaptığı katkı payı ve harç ödemeleri toplamının ne kadar olduğu üniversitelerin gelir cetvellerinden görülebilir ve diğer gelirleriyle karşılaştırılabilir. Aynı şekilde, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kira gelirleri ne kadardır; Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın gelirleri nedir; GAP İdaresi'nin gelirleri nedir gibi soruların cevabı da yine özel bütçeli idarelerin gelir cetvellerinden izlenebilir.

Aşağıda Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun (YURTKUR) 2009 yılı gelir cetveli bulunmaktadır. Bu cetvelden görebileceğimiz gibi;

1. Birinci sütunda gelirin ekonomik sınıflandırmasına göre çeşitli kalemler yer almaktadır. İlk kalem 03 kodu Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri'dir. Bu kapsamda YURTKUR mal ve hizmet satışı yapabilir ve gelir elde edebilir. YURTKUR'un bu kategorideki gelirleri arasında yurt yatak ücreti, kantin geliri bulunmaktadır.

2. Gelirin ekonomik sınıflandırmasına göre 04 kodu Alınan Bağış ve Yardımlar'dır. Burada görüldüğü gibi, bağışların ve yardımların tümü Merkezi Yönetim bütçesinden alınmaktadır. Bunların en önemli kısmı hazine yardımı olarak genel bütçeden YURTKUR'a yapılan cari transferdir. İkincisi ise yatırımlara yönelik yapılan sermaye transferidir.

²⁸ Gelir cetvellerine ulaşmak için ayrıntılı bilgiyi 4.C. başlığı altında ve dipnot 27'de bulabilirsiniz. Ayrıca, ödenek ve gelir cetvellerinin internet sitesinin kapsamlı tanıtımı ve yol haritası için ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla EK 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 4'e bakılabilir.

3. Gelirin ekonomik sınıflandırmasına göre 05 kodu Diğer Gelirler'i kapsar, faiz gelirleri ve gecikme cezaları bu kaleme kaydedilir. YURTKUR yüksek öğrenimdeki öğrencilere öğrenim kredisi ve katkı kredisi vermektedir. Öğrenim kredisi yüksek öğrenim kurumlarının normal öğretimleri süresince verilen ve zorunlu hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç paradır. Katkı kredisi, öğrencilerden yüksek öğrenim kurumlarınca alınan katkı payına karşılık olarak YURTKUR'un öğrenci adına borç para kaydedilip, yüksek öğrenim kurumlarına ödediği paradır. Her iki kredi faizi ile birlikte geri alınmaktadır. Faiz gelirlerinde görülen gelir verilen kredilerin faiz gelirleri ve gecikme zamlarının kaydedildiği kalemdir.

4. Alacaklardan Tahsilat kalemi ise yukarıda söz edilen kredilerin tahsil edilen ana paralarının kayıt edildiği kalemdir.

Son satırdaki toplam öz gelir ve genel bütçeden yapılan transferin toplamıdır ve 2009 harcamalarına eşittir.

ÇİZİM 5. Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü Gelir Cetveli

GELİR CETVELİ					
BÜTÇE YILI: 2009					
KURUM ADI: 40.13 - YÜKSEK ÖĞRETİM KREDİ VE YURLAR KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					
					TL
GELİR EKONOMİK SINIFLANDIRMA				AÇIKLAMA	ÖDENEK
I	II	III	IV		
03¹				Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	157.579.000
	1			Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	155.673.000
		2		Hizmet Gelirleri	155.673.000
			30	Sınav, Kayıt ve Bunlara İlişkin Diğer Hizmet Gelirleri	1.612.000
			37	Kantin Kafeterya İşletme Gelirleri	2.351.000
			38	Yurt Yatak Ücreti Gelirleri	150.250.000
			99	Diğer hizmet gelirleri	1.460.000
	6			Kira Gelirleri	1.600.000
		1		Taşınmaz Kiraları	1.600.000
			01	Lojman Kira Gelirleri	1.600.000
04²				Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	1.853.376.000
	2			Merkezi Yönetim Bütçesine Dahil İdarelerden Alınan Bağış ve Yardım	1.853.376.000
		1		Cari	1.700.237.000
			01	Hazine yardımı	1.700.237.000
		2		Sermaye	153.139.000
			01	Hazine yardımı	153.139.000
05³				Diğer Gelirler	231.829.000
	1			Faiz Gelirleri	157.318.000
		3		Kurumca Verilen Borçlardan Alacaklıların Faizleri	155.309.000
			01	Kurumca Verilen Borçlardan Alacaklıların Faizleri	155.309.000
		9		Diğer Faizler	2.009.000
			01	Kişilerden Alacaklar Faizleri	759.000
			03	Mevduat Faizleri	1.250.000
	2			Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	24.000.000
		6		Özel Bütçeli İdarelere Ait Paylar	24.000.000
			06	Spor Toto - Loto Payları	1.000.000
			07	At Yarışları Payı	23.000.000
	3			Para Cezaları	50.511.000
		9		Diğer Para Cezaları	50.511.000
			06	Öğrenim Kredisi Gecikme Zammı	37.514.000
			07	Katkı Kredisi Gecikme Zammı	12.897.000
08⁴				Alacaklardan Tahsilat	157.912.000
	1			Yurtiçi Alacaklardan Tahsilat	157.912.000
		9		Diğer Yurtiçi Alacaklardan Tahsilat	157.912.000
			06	Hane Halklarından	157.912.000
				TOPLAM	2.400.696.000

Soru 8: YURTKUR 2009 gelir cetvelini inceleyerek öz gelirlerini bulunuz.

Adım 1: YURTKUR 2009 gelir cetveline ulaşınız.

Adım 2: 2009 yılı gelir cetvelini inceleyerek YURTKUR'un gelirlerini inceleyiniz.

Adım 3: YURTKUR gelirleri içinde özgelirlerinin ve genel bütçeden yapılan transferlerin paylarını hesaplayın.

ÖRNEK 8 İÇİN SONUÇ

ÖRNEK 8. YURTKUR Gelir Kalemleri ve Özgelirinin Payı %

	2009 bin TL	Toplam içinde % pay
Teşebbüs ve Mülkiyet Geliri	157.579	6,56
Yurt Yatak Ücreti Gelirleri	150.250	
Alınan Bağış ve Yardımlar	1.853.376	77,20
Genel Bütçeden Cari Transfer	1.700.237	
Genel Bütçeden Sermaye Transferi	153.139	
Diğer Gelirler	231.829	9,66
Faiz Geliri	157.318	
Alacaklardan Tahsilat	157.912	6,58
Toplam Gelir	2.400.696	100,00

Örnek 8'in sonuç tablosundan görüldüğü gibi, YURTKUR'un gelirlerinin % 77,20'si genel bütçeden gelmektedir. Özgelirlerinin oranı % 23'tür.

EKLER

EK 1: Veri Kaynakları

Kaynak 1: Bütçe Gerekçeleri ve Bütçe Kanunları

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO) bütçe hazırlama sürecinde Bütçe Hazırlama Rehberi'nin yayınlanması ve idarelerin bütçe tekliflerinin uygunluk ve ekonomik dayanaklarının görüşülmesi konusunda önemli görevler yerine getirmektedir. Diğer yandan, her yıl Bütçe Kanun Tasarısı'nın kaleme alınması ve onaylanmak üzere Bakanlar Kurulu'na gönderilmesi işlerini yerine getirir. Tasarı Bakanlar Kurulu, Plan ve Bütçe Komisyonu ve TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesinin ardından Kanunun *Resmi Gazete*'de yayınlanmasından sonra ekleri ile birlikte BÜMKO internet sitesinden yayınlanır.²⁹

Bu kapsamda her yıl Ekim ayında gelecek yılın bütçe gerekçesi ve yıl sonunda kanunlaşacak olan Bütçe Kanunu tasarısı ve ekleri hazırlanıp yayınlanmakta ve internet sitesine konulmaktadır. Ocak ayında ise ilgili yılın kanunlaşan Bütçe Kanunu ve ekleri internet sitesine konulmaktadır. 2006 yılından itibaren her yılın bütçe gerekçelerine, Bütçe Kanunu ve eklerine <http://www.bumko.gov.tr>'den ulaşmak mümkün olmaktadır. Ana sayfada sol sütunda yer alan Bütçe seçeneği üzerinden STK'lar için önemli olacak birçok bilgi ve veriye ulaşılmaktadır.

T.C. MALİYE BAKANLIĞI Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü	
BÜMKO Hakkında	
Bütçe	Bütçe Hazırlama Süreci
İstatistikler	Orta Vadeli Program
Raporlar	Orta Vadeli Mali Plan ve Ekleri
Mevzuat	Bütçe Çağrısı ve Bütçe Hazırlama Rehberi
Eğitimler	Yatırım Programı Hazırlama Rehberi
Yayınlar	Bütçe Gerekçesi
AB ve Uluslararası ilişkiler	Bütçe Kanunu ve Ekleri
	Maliye Bakanının Bütçe Sunuş Konuşmaları
	Aylık Bütçe Uygulama Sonuçları (Basın Açıklamaları)
	e-bütçe
	Analitik Bütçe Sınıflandırması

Yukarıda görülen bu seçeneklerden Bütçe Gerekçesi seçildiğinde 2007 yılından itibaren bütçe gerekçeleri seçeneklerine ulaşılmaktadır. Herhangi bir yılın bütçe gerekçesini seçtiğimizde karşımıza çı-

²⁹ Bütçe yapma süreci ve STK'ların katılım aşamaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. *Çok Yıllı Bütçe Süreci ve Orta Vadeli Mali Plan İzleme Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, İstanbul.

kan belge indirilebilir durumdadır. Belgenin ister tümü ister ayrı ayrı bölümlerini indirme seçenekleri bulunmaktadır.

Kaynak no. 2: Kamu Kesimi Makro Dengeleri ile ilgili Veriler

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan yıllık programlar kamu maliyesindeki gelişmeler dahil olmak üzere makro ekonomik gelişmeleri ve hedefleri içeren bir belgedir. Kamu kesiminin genel dengesi, kamu kesimi borçlanma gereği, cari ve sabit fiyatla GSYH değerleri gibi tüm büyüklüklere bu yıllıklardan ulaşılabilmektedir. Ayrıca, İstihdamın Artırılması; Beşeri ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi; Bölgesel Gelişimin Sağlanması; Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması gibi başlıklar altında STK'lar için önemli bilgiler her yıl yayınlanan yıllık programlarda yer almaktadır. STK'lar için önemli olan bir diğer bilgi de kamu yatırımları ile ilgili ayrıntılı bilgilerin yine DPT tarafından yayınlanmasıdır.

Adım 1: DPT internet sitesinden ana sayfaya giriniz. www.dpt.gov.tr

Adım 2: İnternet sitesinde sol sütunda çok sayıda seçenekler bulunmaktadır. Bunlar arasında Planlar, Programlar, Kamu Yatırımları, Sosyal Destek Programı (SODES) seçenekleri yer almaktadır. Bu seçenekler arasından Programlar seçeneğini tıklayın.

Adım 3: Programlar seçeneğinin altında ise Yıllık Programlar seçeneğini göreceksiniz. Yıllık Programlar seçeneğini tıkladığınızda son yılın programı sayfada belirlemekte, hemen altında yer alan yıl tercihlerinden ise 1996 yılından bu yana yayınlanmış olan yıllık programlara ulaşılabilmektedir.

Kaynak 3: Merkezi Yönetim Kapsamındaki İdarelerin Gerçekleşmiş Harcamaları (toplulaştırılmış)

BÜMKO bütçe gerekçeleri ve ekleri dışında önemli kamu maliyesi istatistiklerini internet sitesinden yayınlamaktadır. Bunların arasında ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre gerçekleşmiş harcamaların en temel kalemlerinin yıllar itibariyle gelişiminin TL, GSYH'ya oranı ve toplam içindeki payı bazında izlenebileceği toplulaştırılmış tablolar gelmektedir.

Adım 1: www.bumko.gov.tr adresinden ana sayfanın sol sütununda yer alan İstatistikler seçeneğini tıklayınız.

Adım 2: Bütçe Büyüklükleri ve Gerçekleşmeleri seçeneğini tıklayın. Birçok istatistiki bilgiye buradan ulaşılabilmektedir. Örneğin Cumhuriyetten Günümüze Bütçe Büyüklükleri, Merkezi Yönetim ve Genel Yönetim Bütçesi, vergilerin nereye harcandığı gibi seçenekler bulunmaktadır. Biz 2006-2010 Merkezi Yönetim Bütçesi'ni seçelim.

T.C. MALİYE BAKANLIĞI
Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü

BÜMKO Hakkında

Bütçe

İstatistikler

Raporlar

Mevzuat

İstatistikler - Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Cumhuriyetten Günümüze Bütçe Büyüklükleri
Konsolide Bütçe (1973-2005)
Merkezi Yönetim Bütçesi (2006-2009)
Genel Yönetim Bütçesi
Vatandaşın Vergileri Nerelere Harcanıyor?
Bütçe Harcamalarının Finansman Kaynakları
Detaylı Grafikler

Adım 3: Bu seçenek altında gerek ekonomik sınıflandırmaya göre gerekse fonksiyonel sınıflandırmaya göre bütçe giderlerine ulaşabiliyoruz. Bu iki tablo ana başlıklar altında toplulaştırılmış olarak harcamaları izlemek istediğimizde hızla ulaşabileceğimiz ve her yıl yenilenen tabloları bize sunuyor.

Kaynak 4: Merkezi Yönetim Kapsamındaki İdarelerin Gerçekleşmiş Harcamaları (ayrıntılı)

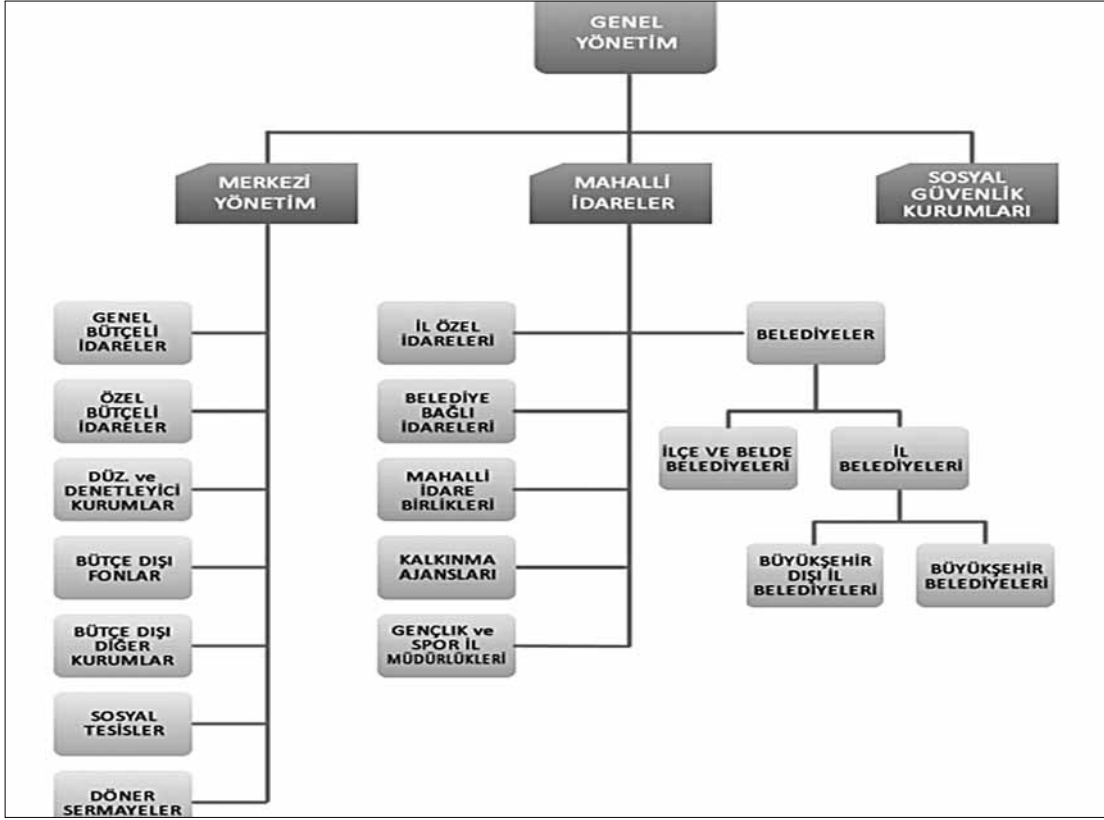
Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, genel yönetim kapsamındaki idareler için tahakkuk esaslı muhasebe sisteminin gerçekleşmesi³⁰ için tüm verileri kayıt altında tutmakta ve orijinal verilerden kaynaklanan Kamu Hesapları Bülteni'ni aylık olarak yayınlamaktadır.

Kaynak 3'te ekonomik ve fonksiyonel koda göre sınıflandırılmış verileri yıllar itibariyle ana başlıklar halinde toplulaştırılmış olarak bulabilmekteydik. Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün sitesinde ise ekonomik kodda EKOD4, fonksiyonel kodda ise FKOD3 düzeyine inen harcama tablolarına ulaşabilmektedir. Bu tablolar her yıl için ayrı ayrı aylık ve toplam yıllık harcamayı gösterecek şekilde verilmektedir.

Adım 1: www.muhasabat.gov.tr ana sayfasında Kamu Hesapları Bülteni seçeneği çıkmaktadır. Kamu Hesapları Bülteni'ni görüntülemek için tıklayınız.

Adım 2: Bu seçenektan sonra karşımıza istediğimiz idarenin harcamalarına ulaşmak için organizasyon şeması olarak tasarlanmış tüm Genel Yönetim idarelerinin yer aldığı bir gösterim çıkmaktadır. Bu gösterimde istediğimiz kutuyu seçerek ilerlememiz mümkündür. Merkezi Yönetim kapsamındaki genel ve özel bütçeli idareler en kapsamlı verilerin sunulduğu idarelerdir.

³⁰ Tahakkuk esaslı bütçe ile ilgili bilgiler için bkz. Mutluer, K. Öner, E. ve Kesik, A. (2007), *Kamu Maliyesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Adım 3: Genel Bütçeli İdareler seçeneğini tıkladığımız zaman karşımıza 2004 yılına takip eden yıllar için genel bütçeli idarelerin çeşitli mali istatistiklerinin bir listesi çıkmaktadır. Bu listede yer alan tablolar arasından Bütçe Gider tablolarını seçelim.

Bize çeşitli seçenekler sunulmaktadır:

Genel Bütçeli İdareler > 2009 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri > Bütçe Gider Tabloları		
Yıl seçiniz	Rapor Türü Seçiniz	Raporlar
☐ 2004 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2005 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2006 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2007 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2008 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2009 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2010 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri	☐ Bilanço ☐ Bütçe Dengesi ☐ Bütçe Gelir Tabloları ☐ Bütçe Gider Tabloları ☐ Dış Borç Değişimi ☐ Faaliyet Sonuçları Tablosu ☐ Mali Varlık ve Yükümlülükler Tablosu ☐ İç Borç Değişimi	☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Gerçekleşmeleri Detay2 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Gerçekleşmeleri Ekod2 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Gerçekleşmeleri Ekod3 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Gerçekleşmeleri Ekod4 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Gerçekleşmeleri Eko_Fonk ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Gerçekleşmeleri Fkod2 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Gerçekleşmeleri Fkod3 ☐ Kuruluş Bazında Ödenek ve Harcamalar Tablosu

Adım 4: Bütçe Gider Tabloları'nı seçtikten sonra karşımıza farklı sınıflandırmalar ve ayrıntı düzeyinde seçenekler barındıran bir liste çıkar. Bu listede EKOD2, EKOD3, EKOD4, EKO-FONK FKOD2, FKOD3, kuruluş bazında harcamalar gibi seçenekler bulunacaktır.

Adım 5: Bunlardan istediğiniz herhangi birini seçtiğinizde, ilgili kod için aylık ayrıntıda harcamaları bulacaksınız.

Kaynak 5: Merkezi Yönetim İdarelerin Ödenek ve Gelir Cetvelleri

Merkezi Yönetim genel bütçeli ve özel bütçeli idarelerin ödenek ve gelir cetvelleri 2008 yılından itibaren Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü internet sitesine her yıl Ocak ayının başında konulmaktadır. Dairelerin alt birimlerinin ödenekleri görülebildiği için yıllar itibariyle hangi dairenin, dolayısıyla hangi hizmetin ödeneğinde bir artış planlandığını görmek açısından çok ayrıntılı bilgiler sunmaktadır.

Adım 1: www.bumko.gov.tr sitesinden sol sütunda yer alan Bütçe seçeneğini tıklayın.

Adım 2: Karşınıza çıkan listeden Bütçe Kanun ve Ekleri seçeneğini seçin.

Adım 3: İstedığınız yılın Bütçe Kanunu ve Eklerine ulaşın.

Adım 4: Herhangi bir yılı seçtiğinizde karşınıza çıkan listede Kurumlar İtibariyle Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri'ni seçmek gerekmektedir.

Adım 5: Karşınıza iki seçenek listesi çıkmaktadır. Birincisinde 2008, 2009 ve 2010 yıllarından birini seçmeniz gerekmektedir. Diğerinde ise tüm genel ve özel bütçeli idarelerin listesi çıkmaktadır.

The screenshot shows the website of the Ministry of Treasury and Finance, specifically the Budget and Financial Control General Directorate. The page is in Turkish and displays the following content:

- Header: T.C. MALİYE BAKANLIĞI, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü
- Navigation menu: BÜMKO Hakkında, Bütçe, İstatistikler, Raporlar, Mevzuat, Eğitimler, Yayınlar, AB ve Uluslararası İlişkiler, Sıkça Sorulan Sorular, Mail Aboneliği
- Breadcrumb: Mevzuat > Bütçe Mevzuatı > Kanunlar > Bütçe Kanunu ve Ekleri > 2010 > Kurumlar İtibariyle Ödenek (A), Gelir (B), Finansman (F) Cetvelleri
- Text: Ödenek, Gelir yada Finansman Cetvelini Almak İsteddiğiniz Kurumu seçiniz.
- Year selector: 2011
- List of General Budgetary Institutions (GENEL BÜTÇELİ KURUMLAR):
 - 01 / Cumhurbaşkanlığı
 - 02 / Türkiye Büyük Millet Meclisi
 - 03 / Anayasa Mahkemesi
 - 04 / Yargıtay
 - 05 / Danıştay
 - 06 / Sayıştay
 - 07 / Başbakanlık
 - 07.75 / Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı
 - 07.76 / Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
 - 07.77 / Basın-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
 - 07.78 / Devlet Personel Başkanlığı
 - 07.79 / Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu
 - 07.81 / Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
 - 07.82 / Hazine Müsteşarlığı
 - 07.83 / Dış Ticaret Müsteşarlığı
 - 07.84 / Gümrük Müsteşarlığı
 - 07.85 / Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı
 - 07.86 / Diyanet İşleri Başkanlığı
 - 07.87 / Özürlüler İdaresi Başkanlığı

Genel bütçeli bir idareyi seçtiğinizde ödenek cetvelini pdf olarak görebilirsiniz. Herhangi bir özel bütçeli idareyi seçtiğinizde idarenin ise ödenek ve gelir cetvelini pdf olarak görebilirsiniz.

İdarelerin ödenek ve gelir cetvellerine BÜMKO'nun anasayfasında sağ köşede yer alan 2010 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi seçeneğinin altında bulunan Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri seçeneğinden ulaşılabilmektedir. Ana sayfada değişiklik olabilmesine karşı yukarıda bilginin bulunduğu yer tarif edilmiştir.

EK 2: İdarelerin Ekonomik ve Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Harcamaları (genel bütçeli ve özel bütçeli idareler)

İdarelerin ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre gerçekleşmiş harcamalarına yıllık olarak <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp> adresinden ulaşılabilmektedir. Verilerin orijinal kaynağı Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'dür.

DİZİN

- Analitik Bütçe Sınıflandırılması 25
- bütçe 3-5, 7, 9, 10, 12, 14, 17-19, 22, 24-27, 31, 34, 40, 41, 44, 48, 53, 54, 56, 57, 59-63
- bütçe açığı 7, 17
- bütçe dengesi 7
- bütçe dışı fonlar 5, 9, 14, 18, 19
- bütçe fazlası 17
- bütçe gerekçesi 3, 10, 24, 59
- Bütçe Kanunu 4, 7, 10, 12, 54, 59, 63
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü 53, 56, 59, 63
- büyüme 5, 20-23, 33-35, 42, 43, 45, 50, 51, 53, 55, 56
- cari fiyat 17, 18-22, 33
- cari transferler 26, 28, 30, 53, 56
- çevre koruma hizmetleri 36-39, 44, 45, 49
- deflatör 20-22
- denk bütçe 17
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) 10, 17-19, 22-24, 33, 42, 47, 49, 50, 52, 60
- döner sermaye kuruluşları 5, 14, 15, 18
- düzenleyici ve denetleyici kurumlar 5, 9, 10, 12, 25
- eğitim hizmetleri 36, 37, 40-43, 49
- ekonomik işler ve hizmetler 36, 37, 49
- ekonomik sınıflandırma 5, 7, 25-28, 38, 51-53, 55-57, 61
- enflasyon 7, 20-22
- faiz dışı fazla 7, 17, 18
- faiz giderleri 26, 28
- fiyat endeksi 21
- fonksiyonel sınıflandırma 5, 7, 25, 26, 36-38, 48-51, 54, 55, 60, 61, 63
- Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) 7, 17, 20-24, 30, 33-37, 40, 42, 43, 45, 48, 50, 51, 53, 55, 56, 60
- gelir 3, 4, 5, 7, 9-15, 17-20, 25, 47, 49, 52-54, 56-58, 63
- gelir cetveli 56-58, 63
- genel bütçe 5, 7, 9-14, 27, 30-32, 34-36, 38-45, 47-54, 56-58, 62, 63
- Genel Devlet 5, 9, 10, 14, 17, 22, 23, 25
- genel kamu hizmetleri 36-38, 49, 51
- Genel Yönetim 5, 9, 10, 13, 14, 31, 40, 61
- gider 4, 7, 17-19, 25, 27, 28, 30, 31, 40, 62
- görev zararı 19, 20
- harcamaların sınıflandırılması 5, 25, 55
- İskân ve toplum refahı hizmetleri 37
- kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri 37, 54
- Kamu Hesapları Bülteni 27, 31, 38, 40, 47, 61
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri 5, 15
- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği 5, 17-19, 60
- Kamu Kesimi Genel Dengesi 5, 9, 17, 18
- Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu 4
- kurumsal sınıflandırma 25, 54, 55
- mahalli idareler 9
- mal ve hizmet alım giderleri 26, 54
- merkez teşkilatı 55
- merkezi yönetim 4, 5, 9, 10, 12, 13, 17-19, 23, 26, 27, 30, 31, 36-38, 40, 53, 54, 56, 57, 60, 61, 63
- Muhasebat Genel Müdürlüğü 27, 30, 34, 35, 38, 40, 44, 47, 48, 61, 63
- oran 23, 32-34, 42, 50
- ödenek cetveli 53-56, 63
- özel bütçe 5, 9-12, 15, 25, 30, 31, 47, 53, 54, 56, 57, 61, 63
- pay 14, 15, 17, 26, 30, 32, 37, 41, 51, 58
- personel giderleri 26-29, 31, 52-55
- sabit fiyat 20-24, 33, 60
- sağlık hizmetleri 7, 36, 37, 39, 44, 45, 48, 49
- savunma hizmetleri 36-39, 44, 45, 49
- sermaye giderleri 26, 28, 31, 34-36, 51-53
- sermaye transferleri 26, 28, 31, 53
- sosyal güvenlik kurumları 5, 9, 13, 18, 25, 26, 29-31, 36, 53, 54
- Sosyal Güvenlik Kurumu 13, 26, 30, 31, 34-36
- sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri 37, 39, 44, 45, 49, 51, 54
- taşra teşkilatı 10, 55
- toplam kamu 9, 27
- Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) 21, 22
- Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) 21, 22
- yedek ödenekler 26, 28
- Yükseköğretim Kurumları 11

STK'LAR İÇİN

Kamu Harcamaları Okuma - Yazma Kılavuzu

NURHAN YENTÜRK

STK'ların gerek yurt dışında gerek Türkiye'de kamu harcamalarını izleme konusunda yaptıkları çalışmaların, oluşturdukları ağların ve platformların gittikçe yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Hak temelli çalışan STK'lar için, kamunun çeşitli alanlara yaptığı harcamaların izlenmesi bu harcamalara yönelik politika üretme sürecinin etkilenmesi ve konunun kamusal alanda konuşulur hale gelmesi günümüzde önemli savunuculuk alanlarını oluşturmaktadır.

Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi'nin amacı ilgili konulardaki kamunun yaptığı harcamaların izlenebilmesi için yöntem önermek ve izleme formatını STK'lara sunmak, kamu harcamalarını izlemeyi amaçlayan kişi, STK ya da platformlar için kaynak olarak kullanılacak yazılı malzeme üretmektir. Bu kılavuzlarda yer alan bilgiler, teknikler ve veriler kullanılarak, ilgili yılın bütçe gerekçesi ve ekleri, kurumların faaliyet raporları internete konulduktan sonra, kamunun sosyal güvenlik, sağlık, sosyal yardım harcamalarını, askeri harcamalarını, eğitim, çocuk, gençlik ve engellilere yönelik harcamalarını ayrıntılı olarak hesaplayabilmek ve bu alandaki gelişmeleri yıllar itibariyle izlemek mümkün olacaktır.

Dizinin ilk kılavuzu Kamu Harcamaları Okuma-Yazma başlığını taşımaktadır. Elinizde bulunan bu kılavuzun amacı, iktisatçı ya da maliyeci olmayan STK üyelerine ilgilendikleri kurum ya da harcama kalemleri ile ilgili izleme yapabilmeleri için gerekli temel bilgileri özet olarak anlatmaktır. Kılavuzda yer alan örnekler ve ödevler harcamalarının izlenmesi için adım adım yeterli bilgi ve beceriyi okuyucuya kazandıracak şekilde tasarlanmıştır.

Türkiye'de kamu harcamaları konusunda vatandaşların ve STK'ların karşısında adeta "teknik" bilginin iktidarı bulunmaktadır. Beklentimiz odur ki, kamu harcamalarını izleme bilgisinin yayılması, şeffaflaşması ve STK'lar tarafından ulaşılabilir, izlenebilir, yorumlanabilir ve müdahale edilebilir hale gelmesi bu bilginin iktidarını zayıflatacak ve demokratikleşmeye katkıda bulunacaktır.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları Dizisi

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
"Laureate International Universities Network" üyesidir

ISBN 978-605-399-187-8

www.bilgiyay.com

